

SPRAWNOŚCI ZUCHOWE

REGULAMIN SPRAWNOŚCI ZUCHOWYCH

I. Sprawność zuchowa to określone programem umiejętności i pożądane zachowania przeżyte w zabawie

1. Zespołowe zdobywanie sprawności to aktywne uczestnictwo w zabawach gromady. Indywidualne zdobywanie sprawności to samodzielne podejmowanie działań w określonej dziedzinie. Zdobywanie sprawności służy ujawnianiu i rozwijaniu uzdolnień zuchów, uczy rzetelności w zabawie, umożliwia poznanie otaczającego świata i ćwiczenie pożytecznych w życiu umiejętności.
 2. Program sprawności zdobywanej zespołowo to zbiór pomysłów do zabaw z zuchami, który składa się z trzech części:
 - a) zestawu zadań objętych tematem sprawności zapisanych w formie zabaw i skierowanych do zucha,
 - b) zbioru podpowiedzi dla drużynowego, które pomogą mu:
 - dostrzec walory wychowawcze proponowanych zabaw,
 - modyfikować wymagania objęte tematem sprawności w zależności od pory roku, charakteru i możliwości gromady,
 - c) wskazówek dotyczących wybranych materiałów związanych z tematem sprawności.
 3. Program sprawności zdobywanej indywidualnie to zbiór:
 - a) proponowanych działań do samodzielnej realizacji przez zucha,
 - b) podpowiedzi dla drużynowego, które zawierają propozycje:
 - możliwości włączenia samodzielnych działań zucha do zabaw gromady,
 - sposobów oceny (kontroli) przebiegu realizacji podjętych przez zucha działań,
 - dalszego wspierania rozwoju zainteresowań zucha.
 4. Pakiet zabaw zawartych w programie sprawności powinien sprzyjać:
 - a) rozwojowi fizycznemu,
 - b) rozwojowi umysłowemu,
 - c) rozwojowi społecznemu,
 - d) rozwojowi duchowemu każdego zucha.
- Wpływ ten może być rezultatem zarówno sposobu organizacji zabawy, jak i jej treści.

II. Tryb zdobywania sprawności zuchowych

1. Zespołowe zdobywanie sprawności polega na aktywnym udziale zucha w zabawach gromady. W zdobywaniu sprawności należy uwzględnić:
 - podjęcie w kręgu rady decyzji o tym, w co się będziemy bawić, czyli o wyborze sprawności,
 - wspólną zabawę wynikającą z programu danej sprawności,
 - wspólną zabawę z wykorzystaniem umiejętności i istotnych elementów zbiórek, które umożliwiają podsumowanie cyklu i podjęcie decyzji o przyznaniu sprawności,
 - indywidualne przyznanie sprawności każdemu zuchowi. Decydują o tym wszystkie zuchy wraz z przybocznymi i drużynowym w kręgu rady,
 - obrzędowe nadanie sprawności połączone z wręczeniem znaczka sprawności.

2. Indywidualne zdobycie sprawności polega na zrealizowaniu wybranych przez zucha działań oraz prezentacji w trakcie zbiórki wybranych wspólnie z drużynowym efektów tych działań. W indywidualnym zdobywaniu sprawności należy uwzględnić:
 - wybranie przez zucha sprawności i wspólne ustalenie z drużynowym lub przybocznym zadań wynikających z jej programu,
 - wykonanie ustalonych zadań. Realizacja tych zadań jest wspierana przez drużynowego lub przybocznego w zależności od potrzeb zucha,
 - prezentację na zbiórce wybranych wspólnie z drużynowym zadań i podjęcie wspólnej decyzji w kręgu rady o przyznaniu sprawności.
3. Sprawności można zdobywać zespołowo lub indywidualnie, pamiętając o dostosowaniu programu do przyjętego sposobu realizacji.
4. Dziecko wstępujące do gromady uczestniczy w zdobywaniu sprawności i może ją mieć przyznaną przed złożeniem Obietnicy.

III. Zasady ogólne

1. Podstawowy zestaw programów sprawności ogłasza Naczelnik ZHP. Programy sprawności występują w dwóch grupach:
 - realizowanych zespołowo,
 - realizowanych indywidualnie.
2. Zdobycie sprawności potwierdzone jest w legitymacji zucha oraz przez naszytą znaczką sprawności na mundurze.
3. Drużynowi, kręgi i namiestnictwa mogą tworzyć programy nowych sprawności wraz z ich znakami graficznymi. W celu upowszechniania programy tych sprawności po zatwierdzeniu w komendzie hufca należy przestać do Głównej Kwatery ZHP.

Główna Kwatera ZHP

Część I
SPRAWNOŚCI
ZDOBYWANE ZESPOŁOWO

ARTYSTYCZNE

AKTORKA/AKTOR

1. Byliśmy na przedstawieniu w teatrze lub na występie amatorskiego zespołu teatralnego.
2. Byliśmy za kulisami teatru.
3. Przeprowadziliśmy wywiad z aktorem lub inną osobą pracującą w teatrze.
4. Zorganizowaliśmy przedstawienie dla kolegów, rodziców, dzieci z przedszkola.
5. Zorganizowaliśmy konkurs młodych talentów.
6. Uczestniczyliśmy w zajęciach zuchowej szkoły teatralnej, w której ćwiczyliśmy dykcję, poruszanie się na scenie i mimikę.
7. Prowadziliśmy próby w naszym zuchowym teatrze.
8. Zorganizowaliśmy pracownię rekwizytów.
9. Urządziliśmy warsztaty charakteryzatorów.
10. Zorganizowaliśmy wieczór inscenizacji bajek.
11. Braliśmy udział w przeglądzie teatrzyków lub małych form teatralnych.
12. Zorganizowaliśmy konkurs piosenki aktorskiej.
13. Założyliśmy studio filmowe, w którym produkowaliśmy nasze filmy.

Uwagi

Sprawność „aktora” pomaga zuchom zdobyć wiele nowych umiejętności, pozwala wykażać się pomysłowością, inicjatywą i samodzielnością, sprzyja pozbyciu się nieśmiałości. Wzbogaca też wiedzę zuchów, uczy współdziałania i współodpowiedzialności, daje poczucie, że przedstawienie jest efektem pracy wszystkich członków gromady.

Możliwości opracowania cyklu jest wiele. Zbiórki mogą być kolejno zabawą w teatr pantomimy, teatr cieni, teatr lalek, operę itd. Można też inaczej – zorganizować zuchowy teatr i prowadzić go przez kilka zbiórek, od pierwszej próby do premiery. Drużynowy musi pamiętać o tym, aby nie kreować wybranych zuchów na „gwiazdy”. Zbiórka powinna być dla wszystkich zuchów wspaniałą zabawą, podczas której każde dziecko będzie pełniło ważną funkcję.

Wskazówki bibliograficzne

- W. Chotomska, *Przebierańcy*.
- J. Czarkowski, *Zuchowe teatrum*.
- B. Hertz, *Bajki na scenie*.
- H. Jurkowski, *Dzieje teatru lalek*.
- J. Leszczyński, *Z pamiętnika aktora*.
- E. Lubiewska, *Bawimy się w... Aktor*.
- A. Misiurska, *Zróbmy teatrzyk lalkowy*.
- Z. Raszewski, *Krótką historią teatru polskiego*.
- Cz. Strzelecki, *Historia teatru w Polsce*.
- B. Toczyska, *Kama, makaka ma. Wprawki dykcyjne*.
- S. Wojtkiewicz, M. Bartkiewicz, *Teatr w walizce. Poradnik małych form teatralnych*.
- S. Wojtkiewicz, *Teatralne ABC*.
- „Zuchowe Wieści” 1990, nr 5; 1993, nr 12.

ARTYSTKA/ARTYSTA

1. Urządziliśmy „spotkanie z muzami”.
2. Odwiedziliśmy twórcę, rozmawialiśmy z nim o jego twórczości.
3. Byliśmy za kulisami teatru lub w pracowni twórcy.
4. Występowaliśmy w ulicznym teatrze lub nakręciliśmy krótki film.
5. Zorganizowaliśmy pokaz sztuk cyrkowych.
6. Urządziliśmy pracownię plastyczną, w której tworzyliśmy nasze prace. Wykonane dzieła wystawiliśmy w zorganizowanej przez siebie galerii.
7. Zorganizowaliśmy wyprawę do świata muzyki.
8. Zorganizowaliśmy happening.
9. Wydaliśmy katalog prezentujący nasze prace.

Uwagi

Sprawność „artysty” zapoznaje z różnymi dziedzinami sztuki, pozwala na fantazjowanie i wyżycie się twórcze dzieci. Uczy kreatywnego podchodzenia do problemów, trudności i zadań, zachęca do podejmowania działań innowacyjnych, oryginalnych, przyczynia się do rozwijania pomysłowości i przedsiębiorczości.

Cykl sprawnościowy można zaplanować na przykład jako spotkania zuchów z muzami (na każdej zbiórce inna muza), można też na kolejnych zbiórkach przygotowywać się do jednego wielkiego artystycznego przedsięwzięcia gromady, np. happeningu.

Wskazówki bibliograficzne

- J. Awgulowa, *Dziecko widzem i aktorem*.
- V. Bailey, *Magiczne triki*.
- J. Cainer, C. Rider, *Praktyczny przewodnik po nowoczesnej magii*.
- J. Płażewski, *Historia filmu dla każdego*.

1. Byliśmy w filharmonii, na występie zespołu muzycznego, chóru, orkiestry dętej lub „spotkaniu z muzyką”.
2. Zorganizowaliśmy przegląd zespołów wykonujących różne rodzaje muzyki (wokalną, wokально-instrumentalną, instrumentalną).
3. Urządziliśmy w szkole wystawę poświęconą największym polskim kompozytorom (dawnym i współczesnym).
4. Dla uczniów naszej szkoły zorganizowaliśmy konkurs wiedzy o wykonawcach różnego rodzaju muzyki.
5. Sporządziliśmy encyklopedię wiedzy o muzyce i jej twórcach.
6. Zorganizowaliśmy wieczór „w krainie instrumentów”.
7. Przygotowaliśmy konkurs polskich tańców ludowych.
8. Odwiedziliśmy muzyka (kompozytora, lutnika) w jego pracowni.
9. Wyruszyliśmy szlakiem „kolorowych nutek”.
10. Zorganizowaliśmy „święto muzyki” lub „festiwal piosenki”.
11. Zorganizowaliśmy minifestiwal przebojów, podczas której naśladowaliśmy znanych wykonawców.

Uwagi

Muzykolog to znawca muzyki – jej rodzajów, kompozytorów i wykonawców. Podczas zdobywania tej sprawności zuchy „otwierają się” na muzykę, poznają jej różne rodzaje i gatunki. Stają się wrażliwi na dźwięki i same próbują komponować. Poznają różne instrumenty i możliwości ich wykorzystania, starają się też wykonać własne instrumenty. Uczą się współpracy i szacunku wobec możliwości drugiego człowieka.

Zuchy mogą specjalizować się w jednym tylko rodzaju muzyki (np. kameralna, jazz, rap, rock) lub poznać ich więcej. Warto pamiętać przy tym o muzyce dawnej. Organizując zbiórki, należy stworzyć zuchom możliwość obejrzenia różnych instrumentów i „pogrania” na nich, a także umożliwić im spotkanie z muzykiem.

Wskazówki bibliograficzne

- J. Broszkiewicz, *Opowieści o Chopinie*.
- A. Czerwińska-Rydel, *Co tu jest grane*.
- A. Czerwińska-Rydel, *Jaśnie Pan Pichon, rzecz o Fryderyku Chopinie*.
- A. Czerwińska-Rydel, *Wszystko gra*.
- J. Ekiert, *500 zagadek muzycznych*.
- I. Poniatowska, *Słownik szkolny. Muzyka*.
- „Zuchowe Wieści” 1992, nr 3.

TANCERKA/TANCERZ

1. Zorganizowaliśmy kurs tańca towarzyskiego, ludowego lub disco.
2. Uczestniczyliśmy w turnieju wybranego rodzaju tańca.
3. Zorganizowaliśmy pokaz dawnych tańców polskich.
4. Urządziliśmy zabawę taneczną, którą prowadził wodzirej.
5. Byliśmy na występie zespołu folklorystycznego, oglądaliśmy balet lub turniej tańca towarzyskiego.
6. Zorganizowaliśmy wieczór płaśów, na którym nauczyliśmy nowych płaśów zaprzyjaźnione zuchy z innej gromady, kolegów z podwórka lub klasy.
7. Uczestniczyliśmy w zajęciach szkółki baletowej.
8. Układaliśmy własne tańce do znanych melodii.

Uwagi

Sprawność „tancerza” sprzyja integracji gromady. Podczas nauki tańców zuchy poznają swoje możliwości, współpracują z partnerem, rozwijają wrażliwość na muzykę i rytm, poprawiają kondycję. W trakcie zbiórek mogą wspólnie wykonywać potrzebne „dodatki” do strojów (kotyliony, wianki, czapki – przy tańcach ludowych, muszki i rękawiczki – przy tańcach towarzyskich) i dekorować salę na bal.

Cykl sprawnościowy można poświęcić tylko jednemu rodzajowi tańca, np. ludowemu (wtedy zuchy poznają tańce różnych regionów) lub nauczyć zuchy różnych rodzajów tańca. Rzecz jasna, w zbiórkach musi uczestniczyć osoba, która umie tańczyć i potrafi nauczyć tańca zuchy.

Wskazówki bibliograficzne

- G. Dąbrowski, *Tańcuje dobrze*.
- Cz. Sieniek, *Rytm. Muzyka. Taniec*.
- A. Stadnicki, *Tańce dla dzieci*.
- *Z pieśnią i tańcem ludowym przez kraj*.

ZACZAROWANA PALETA

1. Byliśmy w pracowni plastycznej, rozmawialiśmy z artystą.
2. Zwiedziliśmy wystawę malarską, byliśmy w galerii lub w muzeum.
3. Ukończyliśmy Akademię Plastyczną.
4. Urządziliśmy własną pracownię plastyczną, w której wykonaliśmy prace różnymi technikami.
5. Zorganizowaliśmy zuchową galerię.
6. Przenieśliśmy się w czasie i przestrzeni do jaskini Lascaux, gdzie podziwialiśmy pierwsze malowidła.
7. Malowaliśmy metodami naszych przodków.
8. Braliśmy udział w konkursie plastycznym.
9. Wykonaliśmy rzeźby z odpadów.
10. Zdobiliśmy wazy jak Grecy i Rzymianie.
11. Urządziliśmy spotkanie niecodziennych artystów.
12. Urządziliśmy konkurs „kredą po asfalcie” dla dzieci z podwórka.

Uwagi

Dzieci uwielbiają rysować, malować i w ogóle tworzyć. Zbiórki, podczas których zdobywają sprawność „zaczarowanej palety”, stymulują wyobraźnię i zapoznają z wybitnymi dziełami sztuki. Ułatwiają przy tym drużynowemu poznanie zachów i integrację gromady.

Jeśli drużynowy sam będzie „zwarowanym” mistrzem – to zabawa będzie ciekawsza, niż gdyby był biernym obserwatorem procesu twórczego zachów. Wódz gromady musi być również krytykiem – wyrozumiałym, z taktem – który uważnie przygląda się pracy artysty i życzliwie rozmawia z małym twórcą o jego dziele, nie unikając pochwał i konstruktywnej krytyki.

Na kolejnych zbiórkach zuchy mogą poznawać inne techniki plastyczne. Można też zdobywać z zuchami wiedzę z historii sztuki, wędrując od najdawniejszych czasów do współczesności. Na koniec cyklu warto zorganizować wystawę wszystkich prac dzieci.

Podczas działań plastycznych należy zabezpieczyć otoczenie i mundury zachów przed zabrudzeniem, a także umożliwić dzieciom umycie rąk po pracy.

Wskazówki bibliograficzne

- P. Bagnall, *Jak rysować i malować?*
- M. Daszyńska, *Malarskie techniki dekoracyjne*.
- M. Daszyńska, *Papieroplastyka*.
- M. Daszyńska, *Techniki graficzne odbijane i powielane*.
- K. Marcinkowska, K. Michejda-Kowalska, *Wydzieranki, wycinanki*.
- K. Marcinkowska, K. Michejda-Kowalska, *Barwne fantazje, gładkie i chropowate*.
- A. Misiurka, *Aplikacje*.
- S. Ostrowski, *Malowanie akwarelą*.
- J. M. Panamon, *Jak rysować?*
- J. M. Panamon, *Jak rysować i malować kredkami?*
- „Zuchowe Wieści” 1994, nr 2.

BAJKOWE

CZARODZIEJKA/CZARODZIEJ

1. Oglądaliśmy pokaz sztuk magicznych.
2. Zorganizowaliśmy klub czarodziejów.
3. Bawiliśmy się w szkołę magików. Uczyliśmy się od czarownic różnych czarodziejskich sztuczek.
4. Urządziliśmy konkurs na najlepszego czarodzieja.
5. Zorganizowaliśmy pokaz sztuk magicznych.
6. Urządziliśmy bal na miotłach lub sabat czarownic.
7. Odwiedziliśmy ucznia czarnoksiężnika.
8. Byliśmy w czarnoksiężskiej bibliotece, szukaliśmy w niej historii o czarnoksiężnikach i czarodziejach.
9. Spotkaliśmy się z Panem Twardowskim lub Malutką Czarownicą.
10. Tropiliśmy tajemnicę.

Uwagi

Sprawność „czarodziejki/czarodzieja” wprowadza zuchy w świat sztuk magicznych i czarów, ale pokazując dzieciom to, jak się wykonuje „czary” – kształtuje racjonalny stosunek do otaczającego świata, rozbudza chęć poznania zjawisk niezrozumiałych, uczy podstaw fizyki i chemii. Zdobywając tę sprawność, zuchy ćwiczą zręczność i odwagę (np. zuch „czarodziej” nie boi się wejść do ciemnego pokoju). Należy zwracać dzieciom uwagę na to, że ich „czary” muszą być dobre i nie mogą krzywdzić innych.

Cykl sprawnościowy można zaplanować w ten sposób, że bohaterem wszystkich zbiorów będzie Pan Twardowski, Malutka Czarownica, Harry Potter lub inna czarodziejska postać, z którą zuchy przeżyją swoje przygody. Cykl można rozpocząć zbiórką andrzejkową, zorganizowaną w tradycyjnym dniu wróżb i czarów.

Wskazówki bibliograficzne

- V. Bailey, *Magiczne triki*.
- S. Borowiecki, M. Klimowa, *Gry i zabawy na kolumniach i zimowiskach*.
- J. Cainer, C. Rider, *Praktyczny przewodnik po współczesnej magii*.
- *Gry i zabawy w harcerskiej izbie*, red. A. Janiec.
- J. Perelman, *Zajmująca fizyka*.
- M. Siemieński, *Nauczycielom o zuchach*.
- J. Stobiński, *Chemia czarodziejka*.
- S. Wortman, *Woda żywa*.
- M. Zimiński, *Szatańska księga*.
- „Zuchowe Wieści” 1993, nr 3; 2006, nr 2 i 3.

1. Byliśmy na wycieczce w lesie. Spotkaliśmy elfa, który opiekuje się lasem. Elf pokazał nam piękno i dary przyrody, a także choroby Matki Natury.
2. Odwiedziliśmy Rivendell, miasto elfów, gdzie przeszliśmy szkolenie leśnych strażników.
3. Zbudowaliśmy wioskę elfów, nie niszcząc przy tym przyrody.
4. Przeprowadzaliśmy narady w tajemnym kręgu elfów.
5. Wykonaliśmy płaszcze elfów i amulety o tajemniczej mocy.
6. Zrobiliśmy łuki, uczyliśmy się z nich strzelać.
7. Ćwiczyliśmy swoją sprawność fizyczną i zmysły.
8. Uczyliśmy się być niewidoczni w lesie: przekradaliśmy się bezgłośnie, wykonaliśmy kamuflaż, zacieraliśmy po sobie ślady.
9. Nauczyliśmy się poruszać po lesie tak, by się nie zgubić. Poznaliśmy kilka sposobów wyznaczania północy.
10. Poznaliśmy leśną zwierzynę. Wraz z Legolasem tropiliśmy ją w leśnych ostępach.
11. Wódz elfów przekazał nam tajniki ziołolecznictwa i sekrety dbania o rośliny.
12. Dowiedzieliśmy się, że las składa się z czterech warstw. W każdej z nich szukaliśmy pożywienia.
13. Wykonaliśmy kilka użytecznych prac na rzecz lasu.
14. Urządziliśmy leśną ucztę z zebranych przez nas darów natury.

Uwagi

Zbiórki tego cyklu stymulują rozwój wyobraźni uczniów, uczą sprawiedliwości, zaradności i samodzielności, a także poszanowania dóbr natury i umiejętnego z nich korzystania.

Podczas realizacji sprawności należy zwrócić szczególną uwagę na zachowanie bezpieczeństwa (np. podczas nauki kamuflażu) oraz właściwy stosunek dzieci do świata przyrody. Sprawność najlepiej zdobywać na kolonii wycieczkowej.

Wskazówki bibliograficzne

- H. Ch. Andersen, *Baśnie* (np. *Dziecię elfów*).
- W. i J. Grimm, *Baśnie*.
- J. R. R. Tolkien, *Władca pierścieni*.
- *Elf*, reż. J. Favreau, komedia familijna.
- M. Fernando, *Dziedzictwo elfów*.
- „Moja drużyna” 2007, nr 2, jesień.

FANTASTKA/FANTASTA

1. Oglądaliśmy film fantastyczny.
2. Zbudowaliśmy wehikuł, którym podróżowaliśmy w czasie i przestrzeni.
3. Bawiliśmy się w biuro ekspertów do spraw przyszłych losów świata.
4. Zorganizowaliśmy spotkanie z istotami z innych planet, podpisaliśmy z nimi pakt przyjaźni.
5. Wykonaliśmy makietę miasteczka naszej wyobraźni.
6. Urządziliśmy Teatr Niesamowitych Przypadków.
7. Urządziliśmy pokaz mody „nie z tej ziemi”.
8. Zorganizowaliśmy wybór Fantasty Roku.
9. Urządziliśmy w szkole konkurs plastyczny na temat fantastycznych wizji świata w 3000 roku.

Uwagi

Sprawność „fantasty” rozwija wyobraźnię, uczy pewności siebie i odwagi w wyrażaniu własnych poglądów. Nawet zuch, który często się myli – teraz będzie miał rację. W ciągu kilku zbiórek zuchy dojdą do mistrzostwa w wymyślaniu „co by było, gdyby” (na początku warto uświadomić im, że w tej zabawie nie ma błędnych odpowiedzi).

Zdobywanie sprawności można zaplanować na niepogodę. Zuchówka lub inne pomieszczenie będzie wspaniałą bazą dla uczestników wypraw w krainę fantazji. Podczas całego cyklu warto prowadzić dziennik niesamowitych przygód.

Wskazówki bibliograficzne

- „Zuchowe Wieści” 1993, nr 10.

1. Oglądaliśmy film pt. „Gumisie”.
2. Urządziliśmy siedzibę Gumisiów.
3. Byliśmy z wizytą na zamku Dunwyn.
4. Wykorzystując „Magiczną księgę Gumisiów”, braliśmy udział w lekcji magii i czarów.
5. Wyruszyliśmy na ratunek potrzebującym.
6. Gospodarowaliśmy w kuchni Buni.
7. Urządziliśmy wielką ucztę.
8. Zorganizowaliśmy wieczór bajek.
9. Zorganizowaliśmy wyprawę w celu poznania najbliższego otoczenia.
10. Majsterkowaliśmy razem z Grafim.
11. Przygotowaliśmy sok z gumijagód, zorganizowaliśmy konkurs na najlepszego skoczka.

Uwagi

Fabula sprawności nawiązuje do filmowej bajki W. Disneya „Gumisie”. Opracowany na jej podstawie cykl sprawnościowy będzie wspierał kształtowanie u zuchów wielu pozytywnych cech, np. uczynności, życzliwości, rycerskości, spostrzegawczości. Gumiś to interesujący się wszystkim, aktywny i przyjacielski miś. Zuchy, tak jak Gumisie, pomagają tym, którzy tego potrzebują. Tak jak one wszystkie problemy rozwiązują razem, wspólnie podejmują decyzje i wykonują zadania. Po urzędzeniu swojej siedziby zuchy nie zamykają się w niej, wychodzą, by poznać okolicę, udzielić pomocy, zorganizować coś dla innych. Kanwą kolejnych zbiorów mogą być przygody sympatycznych bohaterów tego serialu.

Sprawność można zdobywać o każdej porze roku, może ona stanowić fabułę kolonii i zimowiska. Jest atrakcyjna przede wszystkim dla młodszych zuchów.

Wskazówki bibliograficzne

- J. Barnabe, *W krainie bajek*.
- A. Wilkus, *W kuchni*.
- *Gumisie*, serial animowany.
- „Zuchowe Wieści” 1992, nr 1 i 2.

1. Poznaliśmy bajkę „O krasnoludkach i o sierotce Marysi”, „Śpiąca królewna” lub inne bajki o krasnoludkach.
2. Urządziliśmy „krasnoludkową grootę”.
3. Organizowaliśmy dzień ptatania krasnoludkowych figli, najciekawsze z nich przedstawiśmy w zuchowym teatrze.
4. Sprawialiśmy ludziom w wielkiej tajemnicy drobne dobre uczynki.
5. Braliśmy udział w krasnoludkowym święcie (powitaniu wiosny, poszukiwaniu kwiatu paproci).
6. Zorganizowaliśmy bal u króla Błytka, Święto Kwiatów lub krasnoludkową ucztę.
7. Zorganizowaliśmy zabawę lub przedstawienie dla młodszych dzieci.
8. Nawiązaliśmy kontakt listowny lub zorganizowaliśmy wyprawę do Calineczki, Tomcia Palucha, Smerfów lub innych małych przyjaciół.
9. Urządziliśmy Dzień Zakochanych Krasnoludków.
10. Podpatrywaliśmy kiełkowanie lub zakwitanie rośliny, powrót ptaków.
11. Rozpoznawaliśmy głosy zwierząt, próbowaliśmy zrozumieć mowę wybranego zwierzęcia.
12. Założyliśmy księgę figli.
13. Urządziliśmy konkurs o tytuł Mistrza Zwinnych Paluszków.

Uwagi

„Czy to bajka, czy nie bajka, myślcie sobie, jak tam chcecie, ale ja wam to powiadam, krasnoludki są na świecie” – może dzieci w wieku zuchowym nie wierzą już w krasnoludki, ale nic nie stoi na przeszkodzie, aby trochę poudawały.

Sprawność „krasnoludka” pobudza fantazję dzieci i jest bardzo mocno związana z przyrodą. Zuchy „krasnoludki” „zawodowo” zajmują się sprawianiem dobrych uczynków i ptataniem figli (należy jednak uczulić zuchy, że figle nie mogą nikogo krzywdzić). Robią to zawsze w wielkiej tajemnicy, niezauważone przez nikogo. Do zabaw zuchy mogą przygotować sobie stroje, a szóstki mogą przyjąć imiona krasnoludków ze znanych bajek. Sprawność jest atrakcyjna przede wszystkim dla młodszych zuchów. Najdogodniejszą porą do jej zdobywania jest wiosna.

Wskazówki bibliograficzne

- W. Huygen, *Skrzaty*.
- M. Konopnicka, *O krasnoludkach i o sierotce Marysi*.
- *Królewna Śnieżka i siedmiu krasnoludków*, film animowany.
- L. Krzemieniecka, *O krasnalu Hałabale*.
- „Zuchowe Wieści” 1992, nr 10,11 i 12; 1993, nr 1.

KUBUŚ PUCHATEK

1. Urządziliśmy kryjówkę w Stumilowym Lesie.
2. Przeżywaliśmy lub inscenizowaliśmy przygody Kubusia Puchatka i jego przyjaciół.
3. Zorganizowaliśmy wyprawę do bieguna północnego.
4. Zorganizowaliśmy podwórkowy turniej zabaw w „Misie Patysie”.
5. Przygotowaliśmy przysmaki dla Kubusia Puchatka i jego przyjaciół.
6. Wymyślaliśmy zagadki i mruzcanki Kubusia.
7. Zorganizowaliśmy wystawę ulubionych pluszowych zabawek.
8. Zrobiliśmy makietę Stumilowego Lasu.
9. Założyliśmy i pielęgnowaliśmy ogródek Królika.
10. Dowiedzieliśmy się, skąd się bierze „mate co nieco”.
11. Zorganizowaliśmy piknik w Stumilowym Lesie.

Uwagi

Sprawność „Kubusia Puchatka” nawiązuje do fabuły bajkowej. Po przeczytaniu książki drużynowy wybiera tematy do zabaw w zależności od tego, co może dzieci najbardziej zainteresować, np. szukanie ogona Kłapouchego, powódź, wichura w Stumilowym Lesie, szukanie Maleństwa (tematy zabaw mogą wybrać same zuchy).

W czasie zdobywania sprawności drużynowy powinien zwrócić uwagę zuchów na przyjaźń i jej znaczenie oraz właściwy stosunek dzieci do świata przyrody.

Wskazówki bibliograficzne

- W. Disney, *Książka kucharska Kubusia Puchatka*.
- W. Disney, *Święta z Kubusiem Puchatkiem*.
- Filmy animowane o Kubusiu Puchatku.
- A. A. Milne, *Kubuś Puchatek*.
- A. A. Milne, *Chatka Puchatka*.
- „Zuchowe Wieści” 1988, nr 11 i 12; 1992, nr 11.

MAŁY KSIĄŻĘ

1. Odbiliśmy razem z Małym Księciem podróż na różne planety: Króla, Pyszałka, Opoja, Biznesmena, Latarnika, Geografa oraz Ziemię.
2. Wykonywaliśmy rysunki pobudzające wyobraźnię (np. węża, który potknął słonia i owieczkę w skrzyni).
3. Wiemy, co to są gwiazdy i planety. Oglądaliśmy z Małym Księciem zachód słońca.
4. Poszukujemy przyjaciół w szkole, w gromadzie, na podwórku. Wraz z lisem szukaliśmy kogoś, kogo moglibyśmy „oswoić”.
5. Zaprzyjaźniliśmy się z inną gromadą i odwiedziliśmy jej planetę.
6. Hodowaliśmy własną roślinę, opiekowaliśmy się nią, dbaliśmy, by niczego jej nie brakowało.
7. Znamy piosenkę pt. „Mały Książę”.
8. Zorganizowaliśmy Święto Przyjaźni w gromadzie, szkole lub na podwórku.

Uwagi

Sprawność „Małego Księcia” umożliwia zuchom poznanie podstaw astronomii, a także rozmowę o przyjaźni, miłości i innych ważnych uczuciach. Pobudza wyobraźnię dzieci i sprzyja rozwojowi emocjonalnemu. Uświadamia, że warto marzyć, bo marzenia często się spełniają. Zwraca uwagę na to, że nie wolno być samolubnym i dbać tylko o swoje sprawy.

Drużynowy decyduje, które przygody Małego Księcia wykorzysta w pracy gromady i na które aspekty wychowawcze położy szczególny nacisk (np. wyprawa na planetę Opoja to pretekst do rozmowy o problemie alkoholizmu i uzależnień, spotkanie z lisem uświadamia znaczenie przyjaźni, a rozmowy z pilotem pokazują różnice między światem dzieci i światem dorosłych). Podczas realizacji tego cyklu sprawnościowego zuchy powinny zrozumieć, co znaczą przysłowia: „Wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej”, „Cudze chwalicie, swego nie znacie” i „Prawdziwych przyjaciół poznajemy w biedzie”.

Sprawność przeznaczona jest dla starszych zuchów.

Wskazówki bibliograficzne

- A. Saint-Exupery, *Mały Książę*.
- J. Lewitan, *Historie niezwykłe o gwiazdach i planetach*.
- *Świat i człowiek. Atlas geograficzny dla dzieci*.
- S. Wojtkiewicz, *W szeroki świat*.
- S. Parker, *Planeta Ziemia*.
- „Zuchowe Wieści” 1986, nr 1, 9 i 10; 1993 nr 11; 2005, wiosna.

MOWGLI

1. Mamy kryjówkę w lesie (szalas, jaskinię). Sporządziliśmy sobie leśne stroje.
2. Umiemy bezpiecznie obsługiwać się ogniem. Rozpaliliśmy ognisko, ugotowaliśmy na nim potrawę. Wykonaliśmy posiłek z zebranych własnoręcznie owoców leśnych.
3. Byliśmy na kilku wyprawach, w trakcie których poznaliśmy okolice naszej kryjówki (potrafimy wskazać mrowiska, ciekawe drzewa, tajemnicze miejsca).
4. Ułożyliśmy własne prawa.
5. Braлиśmy udział w polowaniu. Rozpoznawaliśmy tropy zwierząt, np. zająca, sarny, psa.
6. Skradaliśmy się i obserwowaliśmy zwierzęta.
7. Braлиśmy udział w uwolnieniu Mowgliego z rąk małego Bondar Logi.
8. Odnaleźliśmy skarb Białej Kobry.

Uwagi

Realizacja cyklu sprawnościowego „Mowgli” pozwala zaakcentować przestrzeganie wspólnie określonych zasad (ważna jest tu rola kręgu rady), harmonijne współzycie z przyrodą, respektowanie jej praw oraz aktywne uczestnictwo w zabawie. Drużynowy musi zwrócić szczególną uwagę na wykorzystanie wielu gier i zabaw kształtujących zmysły.

Program sprawności wykorzystuje fabułę „Księgi dżungli” R. Kiplinga, z niej można czerpać pomysły na przygody i obrzędowość (np. ważne spotkania odbywać pod Skatą Rady).

Sprawność jest przeznaczona dla starszych zuchów. Najlepiej zdobywać ją latem, w lesie, na przykład podczas kolonii zuchowej. W gromadach ze wsi i małych miasteczek, które mają blisko las, może być zdobywana także w ciągu roku (wiosną lub jesienią).

Wskazówki bibliograficzne

- F. Elstner, *Na tropie przygody*.
- R. Kipling, *Księga dżungli*.
- J. Stykowski, *Sakwa włóczykija*.
- „Zuchowe Wieści” 1986, nr 2; 1989, nr 12.

MUMINEK

1. Czytaliśmy książki o Muminkach lub oglądaliśmy film pt. „Muminki”.
2. Zbudowaliśmy domek Muminków.
3. Przeżywaliśmy lub inscenizowaliśmy przygody Muminków i ich przyjaciół.
4. Wędrowaliśmy szlakiem opowiadań Włóczykija.
5. Przygotowaliśmy przysmak z kuchni mamy Muminka.
6. Zorganizowaliśmy morską wyprawę szlakiem przygód taty Muminka.
7. Zorganizowaliśmy wyprawę na Wyspę Hatifnatów i poznaliśmy ich tajemnicę.
8. Odkryliśmy historię komety nad Doliną Muminków.
9. Zorganizowaliśmy podwórkowy turniej przyjaciół Muminka.

Uwagi

Na przykładzie Muminków i ich przyjaciół można pokazać zuchom relacje, jakie powinny panować między ludźmi. Warto przy tym zwrócić uwagę na przyjaźń, gościnność i chęć pomocy innym.

Sprawność „Muminka” wykorzystuje fabułę zaczerpniętą z literatury. Po przeczytaniu książki drużynowy wybiera tematy do zabaw, dopasowując je do wieku i zainteresowań zuchów. Tematem zabaw mogą stać się wspomnienia Taty Muminka oraz opowieść Włóczykija. Świat przyrody poznają zuchy śledząc przygody Paszczaka. Dla dziewczynek postaciami do naśladowania mogą być Panna Migotka i Mama Muminka. Drużynowy może zbudować fabułę sprawności w oparciu o jedno zdarzenie (rozdział książki) lub ułożyć ją tak, by każda zbiórka była osobną przygodą. Lektura przygód Muminków dostarcza też pomysłów na obrzędy, np. związane z nazwami szóstek, powitaniem lub pożegnaniem zuchów na zbiórce.

Wskazówki bibliograficzne

- Filmy animowane o Muminkach.
- T. Jansson, *W Dolinie Muminków*.
- T. Jansson, *Kometa nad Doliną Muminków*.
- T. Jansson, *Lato Muminków*.
- T. Jansson, *Zima Muminków*.
- T. Jansson, *Opowiadania z Doliny Muminków*.
- T. Jansson, *Tatusz Muminka i morze*.
- T. Jansson, *Pamiętniki Tatusia Maminka*.
- T. Jansson, *Dolina Muminków w listopadzie*.
- O. Tokarczuk, *Muminki. Droga do dojrzałości*.

1. Zapoznaliśmy się z treścią pierwszej części „Opowieści z Narnii” pt. „Lew, Czarownica i stara szafa”, wspólnie czytaliśmy fragmenty książki, słuchaliśmy ich lub oglądaliśmy film.
2. Znaleźliśmy magiczną szafę, która przeniosła nas do baśniowej krainy.
3. Odwiedziliśmy mieszkanie pana Tumnusa oraz tamę państwa Bobrów, gdzie wspólnie z nimi przygotowaliśmy podwieczorek i śpiewaliśmy narnijskie kołysanki.
4. Przygotowaliśmy zbroje z symbolem Lwa, urządziliśmy turniej rycerski, uczyliśmy się strzelać z łuku, używać szpady, jeździć konno.
5. Wybraliśmy się na wędrowkę szlakiem Wielkiej Rzeki, aby odnaleźć ślady mówiących zwierząt i tańczących drzew. Zbadaliśmy przyrodę. Zbudowaliśmy zamek Ker Paravel.
6. Przeprowadziliśmy konkurs plastyczny pt. „Jak wygląda kraina Aslana?”.
7. Wzięliśmy udział w balu na zamku.
8. Wraz z królem Piotrem przeszliśmy próbę prawdziwej odwagi.
9. Wraz z królowymi Zuzanną i Łucją uczyliśmy się zasad savoir-vivre.
10. Dzięki naszej wytrwałości i chęci czynienia dobra uratowaliśmy Narnię przed Białą Czarownicą.
11. Spotkaliśmy Wielkiego Lwa, który jest strażnikiem wszystkich Narnijczyków.
12. Obejrzeliliśmy ekranizację którejs z dalszych części serii „Opowieści z Narnii”.

Uwagi

Fabula sprawności oparta jest na pierwszej części cyklu o Narnii, ale można poszerzyć ją o kolejne tomy. Zdobywanie tej sprawności przenosi dzieci do baśniowego świata, gdzie dobro zawsze zwycięża zło. Oddziałuje na wyobraźnię, pobudza kreatywność, uczy szacunku do natury i dobrego traktowania zwierząt. Pokazuje siłę miłości między rodzeństwem i zasady rządzące prawdziwą przyjaźnią, w tym znaczenie szczerości.

Sprawność „Narnijczyka” przeznaczona jest dla młodszych dzieci, ale przy odpowiednim przeprowadzeniu cyklu zainteresuje także starsze zuchy, zarówno dziewczynki, jak i chłopców. Jeśli zdobywają ją starsze dzieci, warto powołać się na chrześcijańską symbolikę „Opowieści z Narnii” i związek Aslana z osobą Jezusa Chrystusa, co może ułatwić w gromadzie pracę z pierwszym punktem Prawa Zucha. Warto też pamiętać, że Wielki Lew to uosobienie dzielności – i wykorzystać to w pracy z drugim punktem Prawa Zucha.

Sprawność nadaje się na każdą porę roku, ale najlepiej zdobywać ją na przełomie zimy i wiosny, zgodnie z akcją powieści.

Wskazówki bibliograficzne

- C.S. Lewis, *Opowieści z Narnii. Lew, czarownica i stara szafa.*
- C.S. Lewis, *Opowieści z Narnii. Siostrzeniec czarodzieja.*
- C.S. Lewis, *Opowieści z Narnii. Podróż „Wędrowca do Świtu”.*
- *Opowieści z Narnii*, seria filmów.

PAN KLEKS

1. Oglądaliśmy film „Akademia Pana Kleksa”, „Podróże Pana Kleksa”, „Pan Kleks w Kosmosie” lub „Tryumf Pana Kleksa”.
2. Uczestniczyliśmy w zajęciach w Akademii Pana Kleksa. Byliśmy na lekcji bajkologii, kleksografii, bańkologii, wierszologii, geografii.
3. Podróżowaliśmy razem z Panem Kleksem.
4. Bawiliśmy się w kuchnię Pana Kleksa.
5. Urządziliśmy zawody balonów.
6. Szukaliśmy zaginionego guzika szpaka Mateusza.
7. Zbieraliśmy nasze sny z sennych lusterek.
8. Inscenizowaliśmy bajki i przygody Pana Kleksa.
9. Układaliśmy własne bajki.
10. Leczyliśmy chore sprząty.

Uwagi

Akademia Pana Kleksa to wspaniały pomysł na wyprawę gromady do krainy fantazji, baśni i przygody. Zdobywanie sprawności rozwija wyobraźnię, pomysłowość i inicjatywę zuchów, uczy życia w przyjaźni, przybliża dzieciom świat bajek. Jest okazją do rozwijania umiejętności manualnych, przygotowania przedstawień teatryku samorodnego, pobudzenia kreatywności.

Bogata obrzędowość wynika wprost z książki autorstwa J. Brzechwy (np. nadanie wszystkim zuchom imion na literę A – dzięki temu będą mogły wstąpić do Akademii).

Sprawność świetnie nadaje się na fabułę kolonii.

Wskazówki bibliograficzne

- J. Brzechwa, *Brzechwa dzieciom*.
- J. Brzechwa, *Akademia Pana Kleksa*.
- J. Brzechwa, *Podróże Pana Kleksa*.
- J. Brzechwa, *Tryumf Pana Kleksa*.
- „Zuchowe Wieści” 1987, nr 10; 1991, nr 4; 1994, nr 2 i 9.

PAN SAMOCHODZIK

1. Poznaliśmy przygody Pana Samochodzika, czytając książki lub oglądając film.
2. Jeździliśmy wehikulem Pana Samochodzika.
3. Szukaliśmy skarbu templariuszy, odwiedziliśmy Wyspę Złoczyńców i Niesamowity Dwór.
4. Założyliśmy „Księgę strachów”.
5. Odnaleźliśmy w swojej okolicy zapomniane miejsca historyczne.
6. Założyliśmy Ligę do Walki z Hatasem.
7. Brałiśmy udział w wykopaliskach archeologicznych.
8. Szukaliśmy zaginionych dzieł sztuki.

Uwagi

Pan Samochodzik, bohater serii książek Z. Nienackiego, jest muzealnikiem i detektywem. Swoją wiedzę i żytkę detektywistyczną wykorzystuje do tropienia złodziei dzieł sztuki i historycznych pamiątek. Jest też pionierem działań proekologicznych. Cechuje go skromność i wyrozumiałość. Włączając zuchy w sensacyjne przygody Pana Samochodzika można im zaszczerpić chęć poznawania z pozoru nudnych miejsc, jakimi bywają muzea czy skanseny. Można przedstawić bogactwo i różnorodność szeroko pojętej sztuki, zachęcić do rozwijania dedukcji i zaciekawić przeszłością, pokazać, że w każdej sytuacji należy działać ekologicznie.

Sprawność można zdobywać, poznając na zbiórkach okoliczne galerie, muzea i ciekawe zabytki, uczestnicząc w grach terenowych i poszukiwaniach skarbów.

Wskazówki bibliograficzne

- Z. Nienacki, *Pierwsza przygoda Pana Samochodzika*.
- Z. Nienacki, *Pan Samochodzik i skarb Atanaryka*.
- Z. Nienacki, *Pan Samochodzik i święty relikwiarz*.
- Z. Nienacki, *Pan Samochodzik i Wyspa Złoczyńców*.
- Z. Nienacki, *Pan Samochodzik i templariusze*.
- Z. Nienacki, *Pan Samochodzik i niesamowity dwór*.
- Z. Nienacki, *Pan Samochodzik i kapitan Nemo*.
- Z. Nienacki, *Pan Samochodzik i Fantomas*.
- Z. Nienacki, *Pan Samochodzik i zagadki Fromborka*.
- Z. Nienacki, *Pan Samochodzik i dziwne szachownice*.
- Z. Nienacki, *Pan Samochodzik i tajemnica tajemnic*.
- Z. Nienacki, *Pan Samochodzik i Winnetou*.
- Z. Nienacki, *Pan Samochodzik i Niewidzialni*.
- Z. Nienacki, *Pan Samochodzik i złota rękawica*.
- Z. Nienacki, *Pan Samochodzik i Nieśmiertelny*.
- Powieści o Panu Samochodziku napisane przez kontynuatorów dzieła Z. Nienackiego.

PIOTRUŚ PAN

1. Odwiedził nas Piotruś Pan i zabrał do Nibylandii. Zaprzyjaźniliśmy się z Zagubionymi Chłopcami, mamy imiona nadane przez Piotrusia Pana.
2. Zbudowaliśmy dom-drzewo.
3. Założyliśmy Bank Szczęśliwych Myśli, na każdej zbiórce obdarowywaliśmy się wzajemnie tymi myślami.
4. Pomagaliśmy Piotrusiowi złapać jego cień. Wykonaliśmy galerię własnych cieni.
5. Wyruszyliśmy z Piotrusiem do Laguny Syren, by wsłuchiwać się w ich przepiękny śpiew. Poznawaliśmy uroki przyrody w Nibylandii.
6. Tropiliśmy po odgłosach krokodyła, który połknął budzik.
7. Wraz z Dzwoneczkiem uczyliśmy się latać w naszych marzeniach.
8. Odbiliśmy z rąk kapitana Haka Tygrysią Lilię.

Uwagi

Sprawność nawiązuje do fabuły znanej bajki. Drużynowy wybiera tematy do zabaw odpowiadające na potrzeby i zainteresowania zuchów, np. pomoc córce Wodza Indian, wyprawa do Laguny Syren, budowa domków na drzewie itp.

Sprawność rozwija dziecięcą wyobraźnię, wspiera kształtowanie u zuchów dzielności i sprawiedliwości. Uczy życzliwości i poszanowania przyrody, wyrabia chęć pomocy innym.

Przygody Piotrusia Pana mogą być pomysłem na przekazanie zuchów do drużyny harcerskiej (powrót z Nibylandii do dorosłości).

Wskazówki bibliograficzne

- *Piotruś Pan* – wszystkie wersje książkowe, filmowe, teatralne i słuchowiskowe.
- J. Przybora, J. Stokłosa, *Piotruś Pan*, CD z piosenkami z musicalu Teatru Buffo.
- „Zuchowe Wieści” 1994, nr 4.

PLASTUŚ

1. Zbudowaliśmy mieszkanie Plastusia.
2. Zorganizowaliśmy konkurs na najładniejszy pamiętnik.
3. Brałismo udział w plastusiowych przygodach, przygotowując inscenizacje wybranych wydarzeń.
4. Zorganizowaliśmy wystawę plastelinowych prac.
5. Ułożyliśmy nowe przygody Plastusia i jego przyjaciół.
6. Nauczyliśmy się kaligrafować swoje imię i nazwisko, pięknie prowadziliśmy zapiski wybranych przygód Plastusia.
7. Oprowadziliśmy Plastusia po naszej szkole.

Uwagi

Fabula sprawności została oparta na powieści M. Kownackiej „Plastusiowy pamiętnik” (lektura dla klasy I). Po przeczytaniu książki drużynowy sam dopasowuje tematy zabaw do wieku i możliwości zuchów. W trakcie zdobywania sprawności zuchy uczą się dyscypliny, porządku, czystości, doskonałą swoją sprawność manualną. Wykonując makietę mieszkania Plastusia, uczą się oszczędności materiałów i posługiwania się narzędziami, a pisząc pamiętnik, doskonałą swoje umiejętności literackie.

„Plastusie” mogą w swojej klasie, w tajemnicy przed wszystkimi, zrobić wielkie porządki lub przynieść do szkoły kwiaty. Każdy zuch „Plastuś” może opiekować się koleżanką lub kolegą ze swojej ławki. Trzeba nadać tej sprawności sporo tajemniczości, wtedy jej zdobywanie będzie ciekawsze. Sprawność jest atrakcyjna dla młodszych zuchów.

Wskazówki bibliograficzne

- M. Kownacka, *Plastusiowy pamiętnik*.

PRZYJACIÓŁKA/PRZYJACIEL BAJEK

1. Oglądaliśmy lub czytaliśmy swoje ulubione bajki.
2. Poznawaliśmy nowe bajki.
3. Bawiliśmy się w przygody bajkowych bohaterów.
4. Inscenizowaliśmy przygody bohaterów bajek.
5. Układaliśmy własne bajki lub wymyślaliśmy dalsze losy znanych bohaterów.
6. Zorganizowaliśmy wieczór bajek lub braliśmy udział w wielkim karnawale bajek.
7. Założyliśmy księgę bajek.

Uwagi

Zuch „przyjaciel bajek” potrafi wybrać wartościowe i ciekawe bajki oraz programy telewizyjne. Nie siedzi stale przed telewizorem, często czyta bajkowe historie. Program sprawności zakłada wykorzystanie w zuchowej zabawie zarówno treści ulubionych przez zuchy bajek, jak i zapoznanie dzieci z nieznanymi im dotąd opowieściami.

Sprawność może być zdobywana przez cały rok – zarówno podczas zbiórek, jak i na kolonii zuchowej. Inspiracją do jej zdobywania może być pojawienie się nowej ekranizacji kinowej lub wydania książkowego bajki.

Wskazówki bibliograficzne

- „Zuchowe Wieści” 1989, nr 3.

PRZYJACIÓŁKA/PRZYJACIEL MADAGASKARU

1. Obejrzeliśmy fragment filmu pt. „Madagaskar”.
2. Inscenizowaliśmy lub przeżywaliśmy sceny z filmu „Madagaskar”.
3. Urządziliśmy wycieczkę do zoo, gdzie zobaczyliśmy takie zwierzęta, jak występujące w filmie. Dowiedzieliśmy się, gdzie żyją one na świecie.
4. Zorganizowaliśmy wielkie przygotowania do podróży.
5. Odbiliśmy podróż na Madagaskar. Wiemy, gdzie leży ta wyspa, jakie zwierzęta i rośliny na niej występują. Poznaliśmy zwyczaje ludzi zamieszkujących Madagaskar.
6. Wykonaliśmy maski zwierząt (lwa, zebry, żyrafy, hipopotama) i skompletowaliśmy resztę przebrania, w którym wystąpiliśmy na balu.
7. Urządziliśmy bal u króla Juliana pt. „Wyginam śmiało ciato”. Wzięliśmy udział w konkursie tańca, prezentując własną choreografię do piosenki przewodniej.
8. Leczyliśmy żyrafę Melmana z wymyślonych dolegliwości. Dowiedzieliśmy się, czym jest hipochondria.
9. Przeszliśmy szkolenie dla tajnych agentów, które zorganizowały pingwiny z Madagaskaru. Po nim wzięliśmy udział w turnieju, w którym sprawdziliśmy nasze umiejętności i zdobyliśmy tytuł Super Agenta.
10. Dowiedzieliśmy się, jakie zagrożenia czyhają na zwierzęta (np. kłusownictwo w Afryce) i przygotowaliśmy plakaty w obronie ich praw.
11. Podpisaliśmy pakt przyjaźni, w którym określiliśmy, co jest ważne w relacjach między przyjaciółmi. Na wzór bohaterów „Madagaskaru” staramy się być solidarni i pomagać innym dzieciom w gromadzie.

Uwagi

Sprawność nawiązuje do popularnej współczesnej bajki. Pozwala przekazać dzieciom informacje o afrykańskich zwierzętach i uświadomić je o czyhających na naszych „braci mniejszych” zagrożeniach. Odwołując się do relacji między zwierzętami, można podkreślić rolę przyjaźni w życiu człowieka. Pozytywne wartości, które niesie ze sobą bajka, to m.in.: lojalność, zaufanie, wzajemna pomoc i solidarność. W bajce występuje wiele postaci charakterystycznych – trzeba pamiętać, aby odnieść ich cechy do ludzkich zalet i wad. Nie można także zapomnieć o rozrywkowym charakterze filmu i przeżywaniu przygód bohaterów.

Drużynowy powinien się dobrze przygotować do realizacji cyklu – obejrzeć przynajmniej pierwszą część filmu „Madagaskar”, zapoznać się z atlasami zwierząt, albumami i przewodnikami po Afryce i Madagaskarze.

Sprawność sprawdzi się w czasie letniego biwaku i kolonii. Przeznaczona jest dla uczniów w każdym wieku, zainteresuje zarówno dziewczynki, jak i chłopców.

Wskazówki bibliograficzne

- *Madagaskar*, film, reż. T. McGrath, E. Darnell.
- *Madagaskar 2*, film, reż. T. McGrath, E. Darnell.
- *Madagaskar 3*, film, reż. T. McGrath, E. Darnell, C. Vernon.
- *Madagwiazdka*, film, reż. D. Soren.
- *Pingwiny z Madagaskaru*, serial animowany.
- *Szkolny atlas świata*.
- B. Taylor, *Ilustrowany atlas zwierząt*.
- Przewodniki, albumy, książki o Afryce i Madagaskarze i występujących tam zwierzętach.

ROBIN HOOD

1. Zbudowaliśmy kryjówkę leśnych ludzi.
2. Złożyliśmy przysięgę Hernowi – panu drzew.
3. Urządziliśmy zawody łucznicze na dworze szeryfa.
4. Polowaliśmy w lesie szeryfa.
5. Poznawaliśmy tajniki naszego leśnego domu.
6. Przyrządzaliśmy leśne potrawy.
7. Pomagaliśmy potrzebującym.
8. Uwolniliśmy Marion z rąk niegodziwego szeryfa.

Uwagi

Bohaterem sprawności jest znany z książek i filmów Robin Hood. Przypomina trochę naszego rodzimego Janosika. Zuchy chętnie naśladują w zabawie bohaterów filmowych, dlatego mimo obcych problemów, z jakimi borykają się „leśni” z sherwoodzkich borów (inny kraj, obce tło historyczne), sprawność cieszy się popularnością.

Umiejętne przybliżenie postaci Robina Hooda pomaga wyrobić poczucie sprawiedliwości, zachęca do pomocy innym i współpracy w zespole, ćwiczy spostrzegawczość, zręczność, wytrwałość i zaradność, uczy życia w zgodzie z przyrodą.

Sprawność wymaga zorganizowanie wielu gier i ćwiczeń. Większe pole do popisu będą mieli podczas nich chłopcy, ale trzeba przypomnieć zuchom, że wśród „leśnych” była także dziewczyna – Marion i może stanowić przykład dla dziewczynek.

Najdogodniej zdobywać sprawność późną wiosną, latem lub wczesną jesienią, kiedy na dworze jest ciepło i pogoda sprzyja organizowaniu zbiórek w lesie lub parku.

Wskazówki bibliograficzne

- Powieści i filmy o przygodach Robin Hooda.
- „Zuchowe Wieści” 1993, nr 4.

1. Przybyliśmy na bezludną wyspę.
2. Urządziliśmy naszą wyspę, zbudowaliśmy oraz zagospodarowaliśmy szatas i zagrodę. Lepiliśmy z gliny, wyplataliśmy koszyki. Zbudowaliśmy najprostszą kuchnię, zegar słoneczny i kalendarz, prowadziliśmy dziennik.
3. Zorganizowaliśmy wyprawę w celu poznania wyspy i sporządzenia jej mapy.
4. Braliśmy udział w polowaniu, wyprawie po żywność, badaliśmy jakość wody.
5. Zbieraliśmy ziota i owoce, hodowaliśmy rośliny. Przygotowaliśmy z nich posiłki.
6. Zorganizowaliśmy wyprawę na zatopiony statek.
7. Zorganizowaliśmy wyprawę do sąsiedniego plemienia.
8. Wyruszyliśmy na pomoc Piętaszkowi.
9. Gościliśmy na naszej wyspie załogę statku, który przybył na ratunek. Pożegnaliśmy wyspę i uroczyście powitaliśmy ziemię ojczystą.

Uwagi

Sprawność służy wyrabianiu zaradności, samodzielności, pomysłowości i gospodarności. Kształtuje postawę przyjaźni i solidarności ze wszystkimi ludźmi, bez względu na rasę i kolor skóry. Zuchy „Robinsonowie” poznają prawa przyrody, uczą się kontaktu z najbliższym otoczeniem.

Przed opracowaniem cyklu sprawnościowego drużynowy powinien przeczytać książki o Robinsonie. Literacki obraz Robinsona stworzony przez Daniela Defoe przedstawia człowieka działającego w samotności. Nie trzeba jednak zalecać dzieciom działania w pojedynkę. Gromada zuchów w czasie zdobywania tej sprawności zamienia się w grupę ludzi pomagających sobie wzajemnie, działających w nieco odmiennych od codziennych, surowszych warunkach.

Sprawność może być zdobywana przez każdą gromadę. Szczególnie korzystne warunki jej realizacji stwarza kolonia zuchowa.

Wskazówki bibliograficzne

- F. Běhounek, *Księga Robinsonów*.
- D. Defoe, *Przypadki Robinsona Cruzoa*.
- A. Fiedler, *Wyspa Robinsona*.
- B. Gajdeczkowa, P. Rządca, *Chata Robinsona*.
- S. Stampfl, *Robinson Kruzoa*.
- J. Stykowski, *Wyspa Robinsona*.
- V. Verne, *Dwa lata wakacji*.
- „Zuchowe Wieści” 1994, nr 6.

1. Oglądaliśmy film pt. „Smerfy”.
2. Zbudowaliśmy wioskę Smerfów lub urządziliśmy smerfowe chatki.
3. Urządziliśmy wyprawę do lasu w poszukiwaniu smerfojagód.
4. Braliśmy udział w wyprawie do siedziby Matki Natury oraz roztargnionego Ojca Czasu.
5. Bawiliśmy się w niewidzialne Smerfy i pomagaliśmy Matce Naturze w sprzątaniu świata.
6. Inscenizowaliśmy przygody Smerfów.
7. Podchodziliśmy zamek Gargamela, podpisaliśmy z nim układ przyjaźni.
8. Zorganizowaliśmy bal w wiosce Smerfów, przygotowaliśmy ucztę, urządziliśmy przyjęcie urodzinowe, tańczyliśmy taniec stu Smerfów.
9. Byliśmy z wizytą u Pasibrzucha, pomagaliśmy mu znaleźć przyjaciół.
10. Zorganizowaliśmy wyprawę do końca tęczy.

Uwagi

Bajkowa sprawność „Smerfa” rozbudza dziecięcą fantazję. Znakomicie służy zgraniu gromady, ma bogatą obrzędowość zaczerpniętą z opowieści o Smerfach. Możemy na przykład wykorzystać imiona Smerfów jako nazwy szóstek i posługiwać się wyrażeniami zaczerpniętymi ze słownictwa bohaterów filmowej bajki. Warto też wprowadzić „Księgę czarów” Papy Smerfa.

Każdą zbiórkę można poświęcić jednej z charakterystycznych smerfowych postaci i działać razem z nią: pomagać Pracusiowi w wymyślaniu nowego wynalazku, przygotować przysmak z Lasuchem, pomóc Ważniakowi w znalezieniu okularów, pielęgnować ogródek Smerfetki, wędrować tropem Klakiera itd.

Sprawność przeznaczona jest dla młodszych zuchów. Można ją realizować o każdej porze roku, ale świetne warunki do tego stwarza kolonia zuchowa.

Wskazówki bibliograficzne

- Serial animowany i komiksy o Smerfach.

1. Odwiedziliśmy ogród botaniczny lub zoologiczny.
2. Obejrzeliśmy film „W pustyni i w puszczy”, oglądaliśmy albumy o Afryce.
3. Zorganizowaliśmy wielkie przygotowania do podróży.
4. Zorganizowaliśmy wyprawę do Afryki.
5. Wędrowaliśmy przez pustynię, puszcze, dżunglę, sawannę lub w górę Nilu.
6. Wyszukaliśmy i urządziliśmy kryjówkę „Kraków”.
7. Inscenizowaliśmy lub przeżywaliśmy sceny z książki „W pustyni i w puszczy” (porwanie Stasia i Nel, uwolnienie słonia lub inne).
8. Byliśmy w murzyńskiej wiosce.
9. Zorganizowaliśmy pokojowe spotkanie plemion.
10. Wysyłaliśmy wiadomości za pomocą latawca.
11. Zorganizowaliśmy turniej wiedzy o Afryce i jej mieszkańcach.

Uwagi

Przeniesienie się do pustynnego kraju, wędrowki śladami Stasia i Nel, przeżywanie ich niezwykłych przygód, pokonywanie trudów podróży – to tematy do ciekawych zbiorów cyklu sprawnościowego. Chcemy, by zuchy podczas zabawy poznały mieszkańców Afrykę, stały się zaradne, wytrwałe i odważne, chętnie spieszyły innym z pomocą i doceniły znaczenie przyjaźni.

Sprawność może być zdobywana wiosną, latem lub wczesną jesienią, kiedy aura sprzyja wyprawom w teren. Łatwiej jest przeżywać przygody bohaterów powieści w bezpośrednim kontakcie z przyrodą, w lesie, zagajniku, zaroślach czy nad rzeką.

Drużyny musi się solidnie przygotować do realizacji tej sprawności, przede wszystkim przeczytać powieść H. Sienkiewicza „W pustyni i w puszczy”. Gawędy można wzbogacić wiadomościami zdobytymi z innych źródeł.

Wskazówki bibliograficzne

- M. Brandys, *Śladami Stasia i Nel*.
- W. Dylik, *Z dziennika afrykańskiej wyprawy*.
- A. Fiedler, *Wyspa kochających lemurów*.
- H. Sienkiewicz, *W pustyni i w puszczy*.
- A. Szklarski, *Przygody Tomka na Czarnym Łądzie*.
- J. R. Va'ura, *Afrykańskie wędrowki*.
- *W pustyni i w puszczy*, reż. W. Ślesicki, film fabularny.
- *W pustyni i w puszczy*, reż. G. Hood, film fabularny.
- „Zuchowe Wieści” 1983, nr 4.

KULTUROZNAWCZE

1. Uczestniczyliśmy w poszukiwaniu góry, którą nazwaliśmy Olimp. Spotkaliśmy się tam z bogami.
2. Założyliśmy Akademię Ateńską, gdzie spotykaliśmy się z filozofami, dyskutowaliśmy, liczyliśmy na abakusach.
3. Zorganizowaliśmy teatr grecki, wykonaliśmy potrzebne stroje, maski, koturny, podzieliliśmy się na aktorów i chór.
4. Uczestniczyliśmy w Dionizjach.
5. Najciekawsze dla nas mity greckie wystawialiśmy na scenie.
6. Lepiliśmy greckie naczynia z gliny.
7. Jako obywatele Aten uczestniczyliśmy w zgromadzeniach ludowych na Agorze.
8. Zbudowaliśmy makietę Akropolu.
9. Odtworzyliśmy przebieg bitwy pod Maratonem (490 r. p.n.e.), inscenizowaliśmy historię o dzielnym wodzu Miltiadesie oraz o biegu gońca z Maratonu do Aten.

Uwagi

Sprawność „Ateńczyka” kształtuje u zuchów wyobraźnię i śmiałość. Stwarza znakomitą okazję do przybliżenia zuchom historii starożytnej – źródła naszej kultury. Zuchy „Ateńczycy” przenoszą się w świat starożytnej Grecji, ubierają się w chitony (można je zrobić z prześcieradeł), piszą greckimi literami, są kulturalni, decyzje podejmują na wspólnym zgromadzeniu (agorze) – w ten sposób poznają podstawy demokracji.

Dla starożytnych Ateńczyków ważny był teatr oraz świat bogów, dlatego bawiąc się z zuchami, warto zwrócić na to większą uwagę. Szczególnie mity greckie są niewyczerpaną kopalnią pomysłów do zabaw i przedstawień.

Sprawność „Ateńczyk” zalecana jest dla starszych zuchów. Jej realizacja wymaga od drużynowego sporej wiedzy o historii i kulturze starożytnej Grecji.

Wskazówki bibliograficzne

- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Gallimard”, nr 17, *Miasta greckie*.
- „Odkrycia młodych. Encyklopedia Larousse, Gallimard”, nr 18, *Grecja od Peryklesa do Aleksandra*.
- A. Krawczuk, *Perykles u Aspazja*.
- „Świat Młodych” (dla drużynowych zuchowych) 1983, listopad.
- K. Ulatowski, *Architektura starożytnej Grecji*.

BENEDYKTYNKA/BENEDYKTYN

1. Byliśmy w kaplicy, kościele lub bazylice.
2. Wiemy, czym zajmują się zakonnicy oraz siostry zakonne. Poznaliśmy opowieści o życiu zakonu benedyktynek i benedyktynów.
3. Wspólnie odmawialiśmy modlitwę.
4. Poznaliśmy legendy o życiu świętych, inscenizowaliśmy wybraną przez siebie legendę.
5. Śpiewaliśmy modlitwę zuchową. Znamy trzy pieśni kościelne.
6. Zrobiliśmy mozaikę, witraż lub serwetkę.
7. Zapisywaliśmy najważniejsze wiadomości w kronice gromady, malowaliśmy ozdobne inicjały.
8. Poznaliśmy najpopularniejsze zioła, wiemy, na jakie dolegliwości je stosować.
9. Codziennie spełniamy dobre uczynki.

Uwagi

Sprawność pozwala na zapoznanie zuchów – poprzez gry, zabawy i opowiadania – z rolą, jaką odegrały zakony w dawnej Polsce. Zakonnicy są karni, pobożni i punktualni, starannie piszą, uprawiają rośliny ogrodowe i zioła. Potrafią się wyciszyć i skupić na modlitwie i działaniu.

Życie zakonnice i zakonników w dawnych czasach pełne było trudów i różnych niebezpieczeństw (napady wrogów, dalekie i trudne podróże, poszukiwania rzadkich ziół leczniczych). Wykorzystajcie to w zabawach i ćwiczeniach. Rytuał zakonny obfituje w obrzędy – dzwony zwołują na zajęcia i modlitwę, uroczyscie zapalane są świece itp.

Warto zapoznać zuchy z niektórymi żywotami świętych (np. św. Kingi, św. Wojciecha), nauczyć kilku piosenek i płaśów religijnych. Możemy też pójść z zuchami do kościoła. Jeśli w gromadzie są tylko zuchy wierzące, będzie to bardzo dobry cykl do pracy z pierwszym punktem Prawa Zucha – poprzez życie zakonników możemy pokazać zarówno miłość do Boga, jak i ojczyzny.

Wskazówki bibliograficzne

- Dowolny wybór żywotów świętych.
- J. Anioł-Kwiatkowska, *Kwiaty lecznicze*.
- M. Dziak, B. Kuźnicka, *Zioła lecznicze*.
- Z. Schwarz, J. Szober, *Rośliny towarzyszące człowiekowi*.
- „Zuchowe Więści” 2006, nr 3, jesień [online], www.zuchowewiesci.zhp.pl.

1. Byliśmy z wizytą w zamku, pałacu, dawnym dworze szlacheckim lub muzeum historycznym.
2. Pod okiem naszej księżnej uczestniczyliśmy w kursie tańca i obyczajów dworskich.
3. Zorganizowałyśmy „wieczór panien dworskich”, podczas którego haftowałyśmy i śpiewaliśmy.
4. Założyłyśmy własny słownik kulturalnych wyrażeń dworskich. Spisałyśmy kodeks etykiety dworskiej.
5. Zrobiliśmy makietę komnat dla naszych lalek.
6. Podziwialiśmy zmagania rycerzy podczas turnieju rycerskiego, naszym faworytom ofiarowałyśmy własnoręcznie wykonane chusteczki lub wstęgi – tak, jak dawne damy dworu.
7. Zorganizowałyśmy ucztę i bal dworski, na który zaprosiłyśmy rycerzy lub giermków.
8. Narysowałyśmy portret wybranego rycerza.
9. Uczestniczyłyśmy w igrcach i występie trubadurów.
10. Zostałyśmy uroczyscie mianowane przez naszą księżną damami dworu.

Uwagi

Dworki to pogodne, rozśpiewane i roztańczone panny dworskie. Potrafią zabawić towarzystwo, wyszywać, pisać ładnie listy, malować (np. portret rycerza lub giermka). Znają doskonale etykietę dworską i zasady dobrego wychowania. Podczas zdobywania sprawności dobrze jest przybliżyć zuchom dzieje zamków i dworów rycerskich, a nawet dzieje kultury polskiej – od okresu średniowiecza poczynając. Warto pokusić się o zdobycie wzorów dworskich sukien, czepków czy wachlarzy i wykonać podobne w czasie majsterki.

Sprawność ta przeznaczona jest dla dziewczynek. W gromadzie koedukacyjnej w tym samym czasie chłopcy zdobywają sprawność „rycerza”.

Wskazówki bibliograficzne

- G. Caselli, *Od Celtów do średniowiecza*, „Tak Żyli Ludzie”.
- W. Disney, *Duch na zamku*.
- Sz. Kobyliński, M. Siuchniński, *Ilustrowana kronika Polaków*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Gallimard”, nr 33, *Opowieści i legendy średniowiecza*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Gallimard”, nr 37, *Warowne zamki*.
- F. Macdonald, M. Bergin, *Zamek średniowieczny*, „Bliżej Historii”.
- H. Sienkiewicz, *Krzyżacy*.
- A. Werbicka, *Nastolatki haftują*.

1. Bawiliśmy się w szkołę egipską, w której nauczyliśmy się pisać hieroglifami na glinianych tabliczkach.
2. Wyruszyliśmy na wyprawę w głąb piramidy Cheopsa.
3. Zrobiliśmy makietę domu egipskiego, zbudowaliśmy świątynię i piramidę.
4. Wykonaliśmy posągi lub maski bogów egipskich.
5. Wędrowaliśmy wzdłuż Nilu.
6. Zrobiliśmy mapę starożytnego Egiptu.
7. Wystawialiśmy w teatrze mity egipskie.
8. Budowaliśmy kanały irygacyjne.

Uwagi

W czasie zdobywania sprawności zuchy zapoznają się z obyczajami i życiem w starożytnym Egipcie. Sprawność ta opowiada, jak dawniej żyli ludzie, uczy wytrwałości, umiejętności dociekania i wyjaśniania naukowych zagadek, rozbudza w dzieciach pasję historyczną.

Aby zabawa się udała, drużynowy musi wcześniej zdobyć wiedzę o starożytnym Egipcie, np. obejrzeć film na ten temat lub odwiedzić wystawę poświęconą sztuce egipskiej.

Sprawność przeznaczona jest raczej dla zuchów starszych. Znakomicie nadaje się na kolonię zuchową.

Wskazówki bibliograficzne

- *Asteriks i Kleopatra*, film animowany.
- *Asteriks i Obeliks. Misja Kleopatra*, film aktorski.
- R. Goscinny, *Asteriks i Kleopatra*.
- *Historia. Encyklopedia szkolna*, red. B. Kaczorowski.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 13, *Egipt i Nil*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 14, *Egipt i jego bogowie*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 15, *Ostatni faraonowie*.
- J. Lipińska, *Historia architektury starożytnego Egiptu*.
- P. Miguel, *W czasach starożytnego Egiptu*, „Tak Żyli Ludzie”.
- E. Nowacka, *Śliczna Tamiał*.
- M. Tarnowski, *Mumie*, „Co i Jak?”.

1. Zbudowaliśmy igloo.
2. Spędziliśmy dzień w eskimoskiej wiosce.
3. Braliśmy udział w polowaniu na foki lub wieloryby.
4. Braliśmy udział w wyprawie po żywność ukrytą w lodowych kryjówkach.
5. Byliśmy z wizytą w polarnej stacji badawczej.
6. Zorganizowaliśmy wyprawę na biegun.
7. Obchodziliśmy święto powracającego dnia.
8. Zorganizowaliśmy zawody psich zaprzęgów.
9. Zorganizowaliśmy kulig.
10. Urządziliśmy konkurs na najładniejszą rzeźbę śnieżną.

Uwagi

Sprawność stwarza wiele możliwości przeżycia ciekawych przygód. Pozwala na wyrobienie sprawności fizycznej, wytrwałości, hartu i pracowitości. Poprzez zapoznanie się z warunkami życia Eskimosów i ich obyczajami zuchy rozwijają swoje zainteresowania geograficzne, wzbogacają posiadaną wiedzę.

Na zbiórkach należy uczyć zuchy właściwego organizowania zabaw na śniegu, zachowania zasad bezpieczeństwa i higieny. Drużynowy musi zwracać uwagę na to, jak ubrane są dzieci. Sprawność można zdobywać tylko w zimie – „Eskimosi” nie mogą bawić się w sali! Konieczny jest śnieg i dużo miejsca na organizowanie zabaw, gier i ćwiczeń.

Wskazówki bibliograficzne

- Cz. Centkiewicz, *Anaruk, chłopiec z Grenlandii*.
- Cz. Centkiewicz, *Biała foka*.
- Cz. Centkiewicz, *Wyspa mgieł i wichrów*.
- A. i Cz. Centkiewiczowie, *Na białym szlaku*.
- A. i Cz. Centkiewiczowie, *Odarpi syn Egiwy*.
- A. i Cz. Centkiewiczowie, *Fridtjof, co z ciebie wyrośnie*.
- M. Fortey, *Przekleństwo grobu Wikinga*.
- T. Makarewicz, R. Trechiński, *Halo, Spitsbergen*.
- L. Niekrasz, *Gdzie Polska, gdzie Svalbard*.
- S. Sempłowska, *Na ratunek*.
- M. Zimiński, *100 dni pod biegunem*.
- „Zuchowe Więści” 1993, nr 1.

ETNOGRAFKA/ETNOGRAF

1. Byliśmy w muzeum etnograficznym lub skansenie, spotkaliśmy się z etnografem lub badaczem kultury.
2. Zorganizowaliśmy festiwal kultury ludowej (tańce, śpiewy, gawędy, obrazy, rzeźby, hafty, wycinanki), zaprosiliśmy innych wykonawców i publiczność.
3. Przenieśliśmy się w czasie, dzięki czemu uczestniczyliśmy w życiu wioski sprzed stu lat. Pomogło nam to poznać naszą kulturę.
4. Odwiedziliśmy najstarszego mieszkańca naszego regionu.
5. Przeprowadziliśmy zwiad w celu odnalezienia osób znających gwarę regionalną i odkrycia genezy nazw różnych miejsc lub miejscowości. Szukaliśmy ludowych artystów, hafciarek, wzorów strojów.
6. Założyliśmy zuchowy zespół pieśni i tańca, poznaliśmy kilka pieśni ludowych oraz najbardziej znane polskie tańce.
7. Wykonaliśmy mapę regionów Polski, znamy najbardziej charakterystyczne cechy każdego z tych regionów.
8. Ułożyliśmy drzewa genealogiczne naszych rodzin z zaznaczeniem, kto skąd pochodzi.
9. Uczestniczyliśmy w obchodach ludowego święta (sobótka, dożynki, kolędniczy) zgodnie ze zwyczajem naszego regionu.
10. Poznaliśmy kilka wyrażen gwarowych naszego regionu. Zapisaliśmy je w słowniku gwarowym gromady.

Uwagi

Sprawność ma zainteresować zuchy kulturą i tradycjami regionu, który zamieszkują. „Etnograf” to zuch poszukujący swoich „korzeni”, wytrwały, rzetelny i dociekliwy. Należy wytłumaczyć dzieciom, co to jest folklor, zapoznać je z najciekawszymi i najbardziej znanymi elementami kultury ich regionu, przy okazji można zwrócić uwagę na wydarzenia kulturalne w okolicy. Etnograficzne spostrzeżenia można utrwać na zdjęciach lub w „Kronice kulturalnej regionu”.

Dobrze jest stworzyć galerię etnograficzną lub w inny sposób przedstawić dorobek prac gromady. W ramach majsterki można wykonać modele ludowych strojów, wycinanki, hafty, rzeźby. Gromada może przeprowadzić szkolny turniej wiedzy folklorystycznej.

Sprawność jest przeznaczona dla starszych zuchów.

Wskazówki bibliograficzne

- N. Bartkiewicz, *Polski ubiór*.
- J. Kamocki, *Od andrzejek do dożynek*.
- J. Szczypka, *Kalendarz polski*.
- E. Szynner, *Historyczny rozwój form odzieży*.
- I. Grychowa, *Zabawy na słońce i deszcz*.
- M. Miótkowska, *Szczodry wieczór, szczodry dzień*.

INDIANKA/INDIANIN

1. Zostaliśmy przyjęci do szczepu indiańskiego, wykonaliśmy odpowiednie stroje i malowidła na skórze.
2. Zbudowaliśmy wioskę indiańską, w której każda szóstka miała swoje tipi.
3. Po przejściu prób zorganizowaliśmy uroczystość nadania indiańskich imion.
4. Zorganizowaliśmy polowanie na bizona.
5. Wykonaliśmy totem oraz inne elementy zdobnictwa.
6. Urządziliśmy ucztę przyjaźni, na którą zaprosiliśmy wodzów z sąsiednich wiosek, wypaliliśmy z nimi fajkę pokoju, zakopaliśmy topór wojenny.
7. Urządziliśmy indiańskie zawody sprawności i zręczności.
8. Zorganizowaliśmy Święto Stońca.
9. Walczyliśmy o tereny łowieckie.
10. Tropiliśmy i podglądaliśmy zwierzęta.

Uwagi

Nasze wyobrażenia o Indianach często są niezgodne z rzeczywistością albo przynajmniej niepełne. Mało wiemy o walce Indian o prawo do życia i własnej ziemi, o ich pięknych zwyczajach i szlachetnych zasadach, takich jak dotrzymywanie słowa, lojalność, prawdomówność. Jeżeli wydobędziemy te cechy Indian i dodamy do nich zręczność, dzielność i zaradność – stworzymy wzór osobowy, który z pewnością spodoba się zuchom i który będą chcieli naśladować.

Sprawność „Indianina” ma bogatą obrzędowość. Wiele radości może zuchom przynieść majsterka, wykonywanie tipi, zdobnictwa, noszenie strojów indiańskich, malowanie skóry, używanie tajnych znaków i mowy migowej. Do realizacji tej sprawności trzeba się starannie przygotować: odświeżyć znajomość literatury, nauczyć się strzelać z łuku, chodzić po drzewach itp. Najlepiej też wybrać jeden ze szczepów indiańskich, które będziemy naśladować (zwyczaje plemion różnią się między sobą).

Sprawność „Indianina” można zdobywać podczas kolonii lub nieobozowego lata. Pewnie bardziej zainteresuje chłopców, ale w gromadzie koedukacyjnej dziewczynki też znajdują pole do działania – mogą zadbać o pożywienie, gospodarować w wiosce, upiększać ją, szyc stroje, zbierać zioła i owoce leśne.

Wskazówki bibliograficzne

- A. Fiedler, *Maty Bizon*.
- T. Karpowicz, *Indiańskie lato*.
- K. May, *Winnetou*.
- P. Pieroni, *Wielcy wodzowie Indian*.
- Sat-Okh, *Biały Mustang*.
- N. Szczepańska, *Karibu*.
- A. i K. Szklarscy, *Złoto Gór Czarnych*.
- A. Szklarski, *Tomek na wojennej ścieżce*.
- S. Wojtkiewicz, *Indiańskie lato*.
- S. Wojtkiewicz, *Wielka podróż*.
- S. Wojtkiewicz, *Indiańskie przygody*.
- „Zuchowe Wieści” 1983, nr 3 i 4; 1992, nr 5 i 6; 1994, nr 6.

1. Urządziliśmy zbójnicką kryjówkę. Trafialiśmy do niej po znanych tylko nam znakach.
2. Przed zbójnickim ślubowaniem poznaliśmy zbójnickie zwyczaje, legendy i tajniki zbójnickiego rzemiosła.
3. Złożyliśmy zbójnickie ślubowanie.
4. Braliśmy udział w polowaniu lub w zbójnickiej wyprawie.
5. Każdy z nas pomógł potrzebującej osobie.
6. Urządziliśmy zbójnickie święto pieczonego barana.
7. Jedliśmy przyrządzony własnoręcznie leśny positek z jagód.
8. Zrobiliśmy coś pożytecznego dla innych.

Uwagi

Sprawność umożliwia kształtowanie dzielności, uczy sprawiedliwości, stawania w obrobie słabszych i pokrzywdzonych, rozwija sprawność fizyczną.

Podczas zabaw zuchy poznają legendy o Janosiku lub Ondraszku, dowiadują się, jak żyli zbójnicy i na jakich terenach działali. Poznają okoliczny las, dowiadują się, jak ubrać się na leśną wyprawę. Uczą się cicho chodzić, przekradać się przez krzaki, nie pozostawiać śladów. Bawiąc się w „Janosików”, zuchy przyjmują obrzędy i zwyczaje zbójnickie, poznają kilka wyrazów z gwary góralskiej. Wykonują czapkę, ciupagę i pas zbójnicki.

Sprawność najlepiej realizować od późnej wiosny do wczesnej jesieni. Większość zbiorów (a nawet wszystkie) można przeprowadzić w lesie, parku czy zagajniku.

Sprawność nadaje się do realizacji na kolonii zuchowej. Przeznaczona jest dla gromad, w których jest więcej chłopców.

Wskazówki bibliograficzne

- S. Aleksandrak, M. Wadecki, *Przez stulecia*.
- T. Kwiatkowski, *Janosik. Zbójnickie prawa*.
- G. Morcinek, *Ondraszek*.
- S. Nędza-Kubiniec, *Janosik, Poemat o rozbójniku, który chciał porównać świat*.
- W. Ochmański, *Zbójnictwo góralskie*.
- „Świat Młodych”(dodatek dla drużynowych zuchowych), czerwiec 1983.
- K. Przerwa-Tetmajer, *Janosik Nędza Limanowski*.
- K. Przerwa-Tetmajer, *Na Skalnym Podhalu*.
- K. Przerwa-Tetmajer, *Legenda Tatr*.
- „Zuchowe Więści” 1990, nr 12.

1. Byliśmy w muzeum archeologicznym, rozmawialiśmy z badaczem dawnych epok.
2. Przenieśliśmy się w czasy pierwotne. Bawiliśmy się w jaskiniowców, urządziliśmy swoją jaskinię.
3. Zdobywaliśmy pożywienie, tropiliśmy zwierzęta, zbieraliśmy jadalne rośliny. Polowaliśmy na mamuta lub inną zwierzynę, upiekliśmy ją na ogniu.
4. Zorganizowaliśmy obrzęd pory roku lub zjawiska przyrodniczego.
5. Odwiedziliśmy inne plemię jaskiniowców.
6. Porozumiewaliśmy się bez użycia mowy.
7. Mamy swoje pismo obrazkowe, którym uzupełniamy kronikę.
8. Pod okiem wodza plemienia kształciliśmy się w obcowaniu z przyrodą i doskonaleniu sprawności fizycznej.
9. Zorganizowaliśmy wystawę rysunków jaskiniowych.

Uwagi

Sprawność niesie ze sobą wiele informacji i działań. Należy więc najpierw wybrać przedział czasowy (epokę), w jakim umieścimy naszą zabawę (250–40 tys. lat temu, czyli czasy neandertalczyka). Niezbędne jest dobre przygotowanie drużynowego, zarówno pod względem teoretycznym, jak i praktycznym (np. umiejętność rozpalania ognia dawnymi metodami), wiedza o ówczesnych organizmach żywych, umiejętności fizyczne (np. wspinięcie się po drzewach, czołganie). Drużynowy musi zadbać o to, aby sprawność miała walory poznawcze i kształcące, a nie była tylko wesołą zabawą.

Zuchy uczą się obcowania z przyrodą, korzystania z jej dobrodziejstw, a także respektowania jej praw. Oprócz zbudowania groty zuchy powinny wykonać stroje i amulety. Warto je też nauczyć lepić z gliny lub wyplatać z sitowia. Przy obrzędowości warto uwzględnić hierarchię plemienną, wierzenia jaskiniowców w magię sił przyrody.

Najlepiej jest zdobywać sprawność „jaskiniowca” na kolonii, gdzie jest większa możliwość codziennego obcowania z naturą, poznawania zwyczajów zwierząt, długich gier terenowych oraz majsterki. Sprawność przeznaczona jest raczej dla zuchów starszych.

Wskazówki bibliograficzne

- K. Brookfield, *Nasi przodkowie*, „Patrzę – Podziwiam – Poznaje”.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 6, *Pierwsi ludzie*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 7, *Łowcy epoki paleolitu*.
- A. Kamiński, *Antek Cwaniak*.
- Z. Kielan-Jaworowska, *Przygody w skamieniałym świecie*.
- S. Parker, *Życie prehistoryczne*, „Świat Wczoraj i Dziś”.
- *Pismo*, „Patrzę – Podziwiam – Poznaje”.
- W. Wojciechowski, *Broń pierwotna i starożytna w Polsce*.
- S. Wojtkiewicz, *Nasze roślinne abecadło*.

MISTRZYNI/MISTRZ SŁOWA

1. Założyliśmy własne stowarzyszenie literackie.
2. Uczestniczyliśmy w zajęciach w szkole mistrzów słowa, gdzie zorganizowaliśmy konkurs tworzenia opowieści na podstawie dowolnie ułożonych obrazków, kończyliśmy opowiadania, układaliśmy wiersze.
3. Spotkaliśmy się z pisarzem lub dziennikarzem.
4. Układaliśmy własne bajki i inscenizowaliśmy je.
5. Układaliśmy melodie do wymyślonych przez nas wierszyków.
6. Sporządziliśmy zbiorek naszych najpiękniejszych wierszy z własnoręcznie wykonanymi ilustracjami.
7. Bawiliśmy się w adiustatorów (wytapywaczy błędów).
8. Zorganizowaliśmy wyprawę w poszukiwaniu natchnienia.
9. Uczestniczyliśmy w balu poetów prowadzonym przez muzę poezji lirycznej.
10. Bawiliśmy się w mistrzów słowa z różnych epok.
11. Braлиśmy udział w konkursie pisarskim dla dzieci.
12. Zorganizowaliśmy w szkole konkurs recytatorski.

Uwagi

Sprawność „mistrza słowa” rozwija zdolności literackie, doskonali postępowanie się językiem, pobudza fantazję dzieci. Przed przystąpieniem do zdobywania sprawności drużynowy powinien skontaktować się z nauczycielami uczniów, aby nie powtarzać tego, co było w szkole. Dla uczniów zdobywanie sprawności ma być zabawą, dlatego też nie należy organizować dyktand czy pisania wypracowań. Należy stwarzać sytuacje i atmosferę sprzyjającą twórczości, „wyzwalaniu natchnienia”.

Sprawność przeznaczona jest dla wszystkich uczniów – młodsze będą raczej opowiadały, starsze mogą pisać.

Wskazówki bibliograficzne

- M. Dembalińska, *Domowe zabawy logopedyczne*.
- M. Mikuta, *Kultura żywego słowa*.
- M. Dobrosielski, *Kultura żywego słowa*.
- B. Toczyska, *Kama, makaka ma. Wprawki dyktacyjne*.

NAWOJKA/ŻAK

1. Zorganizowaliśmy Uniwersytet Zuchowy.
2. Zdawaliśmy egzaminy wstępne na nasz uniwersytet.
3. Uczestniczyliśmy w otrzęsinach.
4. Bawiliśmy się w żaków i profesorów.
5. Byliśmy słuchaczami jednego z wydziałów uniwersytetu: astronomii, przyrody, matematyki.
6. Braliśmy udział w juwenaliach.
7. Uczestniczyliśmy w międzynarodowych zawodach sportowych.
8. Zorganizowaliśmy kominek, na który zaprosiliśmy studenta.
9. Byliśmy w akademiku.
10. Zarabialiśmy na nasze żakowskie potrzeby (wystawiliśmy przedstawienie o życiu żaków, sprzedawaliśmy nasze majsterki).
11. Byliśmy w dzielnicy uniwersyteckiej.
12. Zorganizowaliśmy festiwal piosenki studenckiej.

Uwagi

Sprawność pokazuje zuchom wartość nauki, uczy pracowitości, sumienności, szacunku dla wiedzy. Bawiąc się, zuchy poznają początki funkcjonowania wyższych uczelni, zaznajamiają się z życiem, zajęciami i niektórymi zwyczajami dawnej braci studenckiej. Mogą także przekonać się, jak dziś wygląda życie studenta.

Kanwą kolejnych zbiórek może być historia Nawojki. Razem z pierwszą studentką zuchy zostają przyjęte do Akademii, „poddawane otrzęsinom”, bawią się na juwenaliach.

Sprawność ma podwójną nazwę: dla dziewcząt „Nawojka”, dla chłopców „żak”. Przeznaczona jest dla grup, w których są starsze zuchy.

Wskazówki bibliograficzne

- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 41, *Średniowieczne miasta*.
- A. Domańska, *Paziowie króla Zygmunta*.
- J. Porazińska, *Kto mi dał skrzydła?*
- „Świat Młodych” (dla drużyn zuchowych), 1983, z czerwca.
- „Zuchowe Wieści” 1989, nr 3, 4 i 5.

POSZUKIWACZ NIEZNANEGO ŁĄDU

1. Poznaliśmy kontynenty i oceany, potrafimy je wskazać na mapie.
2. Wiemy, czym jest azymut. Umieemy posługiwać się kompasem lub busolą.
3. Zakopaliśmy skarb i sporządziliśmy mapę, która pomoże w jego odnalezieniu.
4. Zorganizowaliśmy konferencję, na którą zaprosiliśmy podróżników.
5. Poznaliśmy historie Kolumba, Magellana, Vasco da Gamy lub Marco Polo i zainscenizowaliśmy jedno z ich odkryć.
6. O odbyliśmy podróż dookoła kuli ziemskiej. Wcześniej ją zaplanowaliśmy, uwzględniając trudne warunki życia i zdobywania pożywienia.
7. Nauczyliśmy się sześciu węzłów i wzięliśmy udział w turnieju międzyszkolnym.
8. Stworzyliśmy przestrzenną makietę wybranego kontynentu.
9. Ułożyliśmy kodeks odkrywcy, podpisaliśmy się pod nim i powiesiliśmy go w naszej zuchówce.

Uwagi

Sprawność „poszukiwacza nieznanego łądu” umożliwia przystępne i ciekawe przedstawienie zuchom historii podróżników i żeglarzy oraz największych odkryć geograficznych. Uczy zuchy zaradności życiowej, samodzielności, umiejętności rozsądnego planowania i konsekwencji w postępowaniu. Zuch „poszukiwacz nieznanego łądu” szanuje religię, kulturę i zwyczaje innych ludzi. Dbą o przyrodę, jest ciekawy świata.

Sprawność może być zdobywana w ciągu roku i na kolonii zuchowej.

Wskazówki bibliograficzne

- *Byli sobie podróżnicy*, seria filmów animowanych.
- *Dzieje ludzkości. Od tajemniczych początków do ery lotów kosmicznych* (seria: „Świat wczoraj i dziś”).
- *Jak żyli ludzie*, „Świat wczoraj i dziś”.
- M. Mollat du Jourdin, J. Desange, *Tysiącletnie szlaki*.
- B. Riffenburgh, *Wielkie odkrycia geograficzne*.
- *Szkolny atlas geograficzny*.
- *Wielka encyklopedia geografii świata*.

1. Zbudowaliśmy słowiańskie grodzisko, osadę nawodną lub szałas w lesie.
2. Polowaliśmy na niedźwiedzia, tura lub jelenia.
3. Zorganizowaliśmy turniej wojów.
4. Urządziliśmy postrzyżyny, na których przyjęliśmy imiona słowiańskie.
5. Obchodziliśmy święto Kupaty, topiliśmy marzannę.
6. Zorganizowaliśmy wyprawę do innych plemion.
7. Trudniliśmy się garncarstwem.
8. Zbieraliśmy zioła i owoce leśne. Suszyliśmy jabłka i gruszki w popiele. Przygotowaliśmy różne potrawy, piliśmy ziółowe herbatki.
9. Zorganizowaliśmy wyprawę handlową.

Uwagi

Życie pradawnych Słowian, ich obyczaje i zajęcia mogą być tematem ciekawych zbiorów, zapoznających zuchy z legendarnymi początkami naszego narodu i kształtujących emocjonalny związek z przeszłością. Realizacja sprawności wyrabia takie cechy charakteru, jak obowiązkowość, prawość, koleżeńskość, gotowość niesienia pomocy innym czy chęć obrony słabszych.

Słowiańskie zabawy spodobają się wszystkim, ale pod warunkiem, że tematyka zabaw dziewcząt i chłopców będzie się nieco różnić. Na przykład „obrzęd Kupaty” dla chłopców – to przede wszystkim palenie wielkich ognisk, a „sobótki” dla dziewczynek – to puszczanie wianków na wodę; w obrzędzie „postrzyżyn” chłopcy uczestniczą jako ci, którzy w tym dniu kończą dziecięce zabawy i zaczynają zaprawę do sztuki wojennej, a dziewczynki mogą organizować postrzyżyny jako „rodzinne” święto.

Sprawności tej nie można zdobywać w murach miejskich. Odpowiednią porą jest wczesna wiosna, gdyż właśnie wtedy topiono marzannę. Można też bawić się w Słowian w lecie lub w ciepłe jesienne dni. Szczególnie dogodne warunki stwarza kolonia zuchowa.

Jest warunek, bez którego spełnienia szkoda zabierać się do organizowania słowiańskich zabaw. Jeśli drużynowy nie odróżnia hubki od krzesiwa, nie zna przebiegu obrzędu postrzyżyn, nie wie, kto był bogiem Słowian, niech lepiej nie wyrusza z zuchami na słowiańską wyprawę, nie zabiera się do budowy słowiańskiego domostwa.

Sprawność przeznaczona jest dla starszych zuchów.

Wskazówki bibliograficzne

- S. Aleksandrak, M. Wadecki, *Przez stulecia. Opowiadania z historii Polski.*
- K. Kamocki, *Od andrzejek do dożynek.*
- A. Brückner, *Mitologia słowiańska.*
- I. Kraszewski, *Stara baśń.*
- K. Bunsch, *Dzikowy skarb.*
- *Wesół i śmiały*, śpiewnik i CD.
- Cz. Janczarski, *W dawnych czasach, w dawnych wiekach.*
- „Zuchowe Wieści” 1984, nr 3.

SPARTANKA/SPARTANIN

1. Spędziliśmy dzień w spartańskiej szkole.
2. Przeszliśmy różne próby odwagi i wytrzymałości.
3. Zorganizowaliśmy starożytną olimpiadę z tradycyjnym pięciobojem.
4. Odbyliśmy wyprawę pod Termopile, napisaliśmy epigramat dla jakiegoś bohatera.
5. W trosce o naszą sprawność wykonywaliśmy ćwiczenia oraz uczyliśmy się musztry.

Uwagi

Spartanie byli ludźmi wysportowanymi, karnymi, małomównymi, walecznymi, toteż i zuchy „Spartanie” muszą wykazać się takimi przymiotami. Sprawność ta szczególnie może być użyteczna dla gromad, w których trudno o dyscyplinę i spokój.

W obrzędowości należy zaznaczyć wagę słowa, aby nikt nie mówił na marne i nie kłamał. Trzeba zwrócić uwagę na rozwój fizyczny zuchów (także między zbiórkami). W czasie majsterek zuchy mogą wykonywać greckie stroje – chitony oraz bojowe ubiory hoplitów (bojowników spartańskich) – pancerze, hełmy, nagołenniki, włócznie, tarcze itp. Podczas zdobywania sprawności trzeba pamiętać, że Sparta to też starożytna Grecja ze swoimi tradycjami, obrzędami (Dionizja, teatr) i wierzeniami (mity, bogowie olimpijscy), na podstawie których można tworzyć kolejne zabawy i obrzędy.

Zdobywanie sprawności wymaga od drużynowego dobrej znajomości historii i kultury starożytnej Grecji.

Wskazówki bibliograficzne

- A. Krawczuk, *Perykles i Aspazja*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 16, *Pierwsi Grecy*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 18, *Grecja od Peryklesa do Aleksandra*.
- T. Maresz, K. Juszczak, *Historia w tekstach źródłowych*.
- „Świat Młodych” (dla drużynowych zuchowych), listopad 1983.
- K. Ulatowski, *Architektura starożytnej Grecji*.

SZLACHCIANKA/SZLACHCIC

1. Wybraliśmy się na wycieczkę do dworku, dworu, muzeum historycznego lub etnograficznego.
2. Oglądaliśmy stroje szlacheckie.
3. Poznaliśmy znane postacie szlacheckie.
4. Kształciliśmy się na szlacheckim dworze, gdzie uczyliśmy się szermierki, nakrywania do stołu, dobrych manier, gospodarki i ekonomii, prawa oraz jazdy konnej.
5. Wzięliśmy udział w turnieju o szablę Michała Wołodyjowskiego lub szarfę damy dworu.
6. Wykonaliśmy herby i ułożyliśmy zawołania naszych rodów.
7. Tańczyliśmy poloneza.
8. Obchodziliśmy Dzień Dobrych Manier.
9. Zorganizowaliśmy szlachecki kulig lub przejażdżkę wozami.
10. Urządziliśmy polowanie na lisa zakończone wspólnym gotowaniem lub spożywaniem bigosu.

Uwagi

Sprawność przenosi zuchy w czasy XV-XVII-wiecznej Polski. Drużynowy przed podjęciem decyzji o jej zdobywaniu przez gromadę powinien dobrze poznać historię tamtej epoki, ówczesne obyczaje i kulturę.

Podczas zdobywania sprawności zuchy uczą się dobrego wychowania i staropolskich obyczajów. Poznają i pielęgnują takie wartości, jak honor, wolność i dobro ojczyzny. Każdy zuch „szlachcic” jest sprawny i zawsze gotowy do służby na rzecz państwa, potrafi również tańczyć poloneza.

Sprawność ta ma bogatą obrzędowość. Zuchy używają zawołań szlacheckich, mają swoje herby, wykonują stroje szlacheckie. Przeznaczona jest dla zuchów młodszych i starszych, można ją zdobywać o każdej porze roku.

Wskazówki bibliograficzne

- A. Fredro, *Zemsta*.
- A. Mickiewicz, *Pan Tadeusz*.
- J. Ch. Pasek, *Pamiętniki*.
- H. Sienkiewicz, *Trylogia*.
- *Pan Tadeusz*, film fabularny, reż. A. Wajda (fragmenty).
- *Zemsta*, film fabularny, reż. A. Wajda (fragmenty).

ŚWIĘTY MIKOŁAJ

1. Spotkaliśmy się ze Świętym Mikołajem.
2. Zorganizowaliśmy podbiegunową fabrykę zabawek i prezentów.
3. Prowadziliśmy hurtownię lub sklep gwiazdkowych prezentów.
4. Zorganizowaliśmy punkt pakowania prezentów i wysyłania ich.
5. Wykonaliśmy ozdoby choinkowe lub inne świąteczne dekoracje.
6. Jako wystawnicy Świętego Mikołaja byliśmy w przedszkolu lub innej instytucji.
7. Wystawialiśmy jasełka.
8. Przekazywaliśmy Betlejemskie Światło Pokoju.

Uwagi

Większość dzieci wie, że Święty Mikołaj roznosi prezenty, ale nie wszystkie wiedzą, skąd wziął się ten zwyczaj. Dowiedzą się tego podczas cyklu sprawnościowego „Święty Mikołaj”. Na zbiórkach podczas zabaw z Mikołajem nauczą się robić drobne upominki, estetycznie pakować prezenty, wykonywać ozdoby choinkowe i inne świąteczne dekoracje. Trzeba postarać się, aby zuchy odczuły, jak miło jest obdarowywać kogoś bliskiego – niech poczują wspaniały smak dawania.

Sprawność „Świętego Mikołaja” zdobywa się tylko w zimie, cały cykl można poszerzyć o przedświąteczne przygotowania, naukę kolęd – i zakończyć go wigilią. Należy zadbać, aby na zbiórkach panowała rodzinna atmosfera i radość z oczekiwania na Boże Narodzenie.

Wskazówki bibliograficzne

- K. Dickens, *Opowieść wigilijna*.
- C. Moore, *W noc wigilijną*.
- J. R. R. Tolkien, *Listy od świętego Mikołaja*.
- S. Wetzel-Maesmanns, *Każde dziecko to potrafi. Robótki na advent i Boże Narodzenie*.
- „Zuchowe Wieści” 1993, nr 11; 1996, nr 4.

ZDOBYWCZYNI/ZDOBYWCA DZIKIEGO ZACHODU

1. Zbudowaliśmy miasteczko na Dzikim Zachodzie, w którym znajdowało się biuro szeryfa, sąd, poczta, bank, saloon.
2. Wykonaliśmy kapelusze, pasy, lassa, ostrogi lub inne elementy ubioru zdobywców Dzikiego Zachodu.
3. Zrobiliśmy mapę naszej osady i okolicy, otrzymaliśmy akt nadania ziemi.
4. Zaprzyjaźniliśmy się z mieszkańcami pobliskiej wioski indiańskiej.
5. Urządziliśmy „polowanie” na mustangi i ujeżdżaliśmy je.
6. Hodowaliśmy bydło, zorganizowaliśmy spęd bydła na targ.
7. Bawiliśmy się w poszukiwaczy złota.
8. Pomagaliśmy szeryfowi w ujęciu i doprowadzeniu przed sąd rabusiów.
9. Braliśmy udział w zabawie tanecznej do muzyki country.
10. Urządziliśmy święto naszego miasta, na które zaprosiliśmy przyjaciół (np. Indian, gubernatora).

Uwagi

Zdobyców Dzikiego Zachodu dzieci postrzegają zwykle przez pryzmat filmów. Widzą przede wszystkim rewolwerowców walczących z Indianami. Nie zauważają pracy włożonej w budowę osad na prerii, kolei czy poczty.

Sprawność „zdobyców Dzikiego Zachodu” daje możliwość kształtowania odważnej postawy, uczy sprawiedliwości, zaradności, samodzielności, poszanowania praw i kultury innych ludzi, rozwija sprawność fizyczną. Powinna kształtować uczucia przyjaźni i solidarności ze wszystkimi ludźmi, bez względu na rasę i kolor skóry.

Sprawność ta ma ciekawą obrzędowość. Dużo radości zuchom może przynieść majsterka, budowa całego miasta, ale również wykonanie kapelusza, sita dla poszukiwacza złota czy prawdziwego lassa.

Sprawność przeznaczona jest dla wszystkich zuchów. Najlepiej zdobywać ją w okresie wiosenno-letnim i na kolonii zuchowej.

Wskazówki bibliograficzne

- *Bolek i Lolek na Dzikim Zachodzie*, film animowany.
- *Bolek i Lolek zdobywają Dzikie Zachód*, film animowany.
- H. J. Chmielewski, *Tytus, Romek i A'Tomek*, księga IX. *Tytus na Dzikim Zachodzie*.
- K. May, *Na Dzikim Zachodzie*.
- K. May, *Old Surehand*.
- K. May, *Winetou*.
- D. Ch. Mordoch, *Kowboje*, „Patrzę – Podziwiam – Poznaje”.
- J. Rieupeyrot, *W czasach podboju dzikiego zachodu Indianie Ameryki Północnej*, „Tak Żyli Ludzie”.
- Yackta-Oya, *Złoty Potok*.
- „Zuchowe Wieści” 2005, nr 2, lato, [online], www.zuchowewiesci.zhp.pl.

ZNAWCA REGIONU

1. Byliśmy na wycieczkach krajoznawczych. Wysłuchaliśmy gawędy przewodnika.
2. Wykonaliśmy mapę miejsc pamięci, pomników przyrody, zabytków historycznych lub ciekawostek naszego regionu.
3. Spotkaliśmy się ze starszymi mieszkańcami naszej miejscowości.
4. Układaliśmy własne legendy.
5. Urządziliśmy zuchowy przewodników po naszym regionie.
6. Wykonaliśmy pożyteczną pracę dla naszego regionu.
7. Urządziliśmy turniej miast lub gmin.
8. Zorganizowaliśmy wieczór pieśni i tańców regionalnych.
9. Bawiliśmy się w pracownię ludową. Wykonaliśmy elementy stroju ludowego, hafty, wycinanki, zabawki, albumy o regionie.
10. Urządziliśmy wystawę twórczości ludowej, na którą zaprosiliśmy naszych rodziców i kolegów.
11. Odwiedziliśmy miejsca „naj” w naszym regionie: najstarszą budowlę, najmłodszą dzielnicę, najwyższą górę itp.
12. Byliśmy w muzeum naszego regionu lub naszej miejscowości.

Uwagi

Celem sprawności jest pokazanie zuchom okolic miejsca zamieszkania. Sprawność zaspokaja ciekawość dzieci, uczy szacunku dla ludzi starszych, pozwala poznać historię i zabytki regionu oraz jego dzień dzisiejszy. Jeśli planujemy w przyszłości zdobycie sprawności „etnografa” lub ją już zdobyliśmy, to podczas realizacji tego cyklu sprawnościowego większy nacisk położymy na dzień dzisiejszy regionu.

Program sprawności realizujemy przede wszystkim poprzez zwiady. Przygotowując się do nich, należy zadbać o odpowiednią liczbę opiekunów i bezpieczny przejazd, a także obmyślić trasy wycieczek. Warto pokazać zuchom, jak wygląda ich region w porównaniu z innymi (kultura, kraina geograficzna, kraina etnograficzna). Wskazane jest wprowadzenie regionalnych zwyczajów i obrzędów.

Najdogodniejszą porą na zdobywanie sprawności jest jesień lub wiosna. Przy okazji zdobywania sprawności „znawcy regionu” zuchy mogą zdobyć odznaki regionalne.

Wskazówki bibliograficzne

- W. Bełza, *Katechizm dziecka polskiego*.
- M. Burchard, *Tropami folkloru*.
- H. Kostyro, *Klechdy domowe*.
- *Polska – nasza ojczyzna. Atlas*.
- „Zuchowe Więści” 1984, nr 7; 1989, nr 11.

OBYWATELSKIE

AMBASADORKA/AMBASADOR PRZYJAŹNI

1. Zorganizowaliśmy spotkanie przyjaźni z cudzoziemcami, na przykład skautami z innych krajów.
2. Urządziliśmy akcję zarobkową dla potrzebujących dzieci z innych krajów (wykonanie papeterii, pamiątek).
3. Urządziliśmy Dzień Polski, na który zaprosiliśmy naszych zagranicznych rówieśników.
4. Zorganizowaliśmy spotkanie UNICEF-u, uczestniczyliśmy w debatach, podjęliśmy ważne postanowienia i decyzje. Najważniejsze z nich przekazaliśmy do Polskiego Komitetu UNICEF-u.
5. Poznaliśmy deklarację praw dziecka.
6. Zorganizowaliśmy turniej gier z różnych krajów.
7. Zorganizowaliśmy bal u ambasadora.
8. Byliśmy ambasadorami przyjaźni w szkole i na osiedlu.

Uwagi

Sprawność uczy tolerancji wobec inności, umożliwia poznanie tradycji i zwyczajów innego kraju i wielkiej rodziny skautowej. Podczas zabawy należy uświadomić zuchom problemy współczesnego świata, np. brak tolerancji, rasizm, antysemityzm. Przed spotkaniem przyjaźni należy poznać tradycję danego kraju, nauczyć się kilku słów i zwrotów w jego języku.

Sprawność „ambasador przyjaźni” przeznaczona jest szczególnie dla zuchów, które mają kontakt z dziećmi z innych krajów (kolonia lub zimowisko za granicą, udział w kolonii lub zimowisku, w którym uczestniczą dzieci z zagranicy, spotkanie w zuchówce, korespondencja).

Wskazówki bibliograficzne

- A. M. Freed, *Być przyjacielem i mieć przyjaciół. Skuteczne techniki wyrabiania własnej wartości.*
- „Zuchowe Wieści” 1985, nr 4; 1986 nr 11; 1988 nr 3.
- *Braterstwo. Propozycja dla gromad i drużyn*, red. E. Kulczyk.

BIAŁY ORZEŁ

1. Poznaliśmy legendę o Lechu, Czechu i Rusie.
2. Zbudowaliśmy gród stowiański.
3. Wiemy, jakie miasto było pierwszą stolicą Polski.
4. Wiemy, jak wygląda i co symbolizuje godło naszego kraju. Zorganizowaliśmy w gromadzie konkurs wiedzy o godle Polski.
5. Wykonaliśmy godło do naszej zuchówki.
6. Wiemy, jak zmieniało się godło Polski na przestrzeni wieków. Urządziliśmy wystawę ukazującą je na przestrzeni wieków.
7. Wraz z władcą Polski Mieszkiem I braliśmy udział w uroczystości Chrztu Polski.
8. Braliśmy udział w uczcie u pierwszego króla Polski – Bolesława Chrobrego.

Uwagi

Celem sprawności „biały orzeł” jest zapoznanie zuchów z początkami państwa polskiego oraz historią naszego godła narodowego.

Podczas zdobywania sprawności zuchy przenoszą się w czasie, gdy państwo polskie dopiero się kształtowało. Poznają dzieje państwa polskiego u jego początków, a szczególnie w czasach pierwszych władców – Mieszka I i Bolesława Chrobrego. Należy też zwrócić uwagę na Chrzt Polski i jego znaczenie oraz przeobrażenia godła od czasów najdawniejszych po dzień dzisiejszy.

Sprawność ta może mieć bogatą obrzędowość. Na zbiórkach warto wykorzystać zawołania, staropolskie zwroty i nazwy, zaprezentować średniowieczne stroje (np. wybrać się w nich na ucztę do króla). Można przeczytać zuchom „Bogurodnicę” lub fragmenty Kazań Świętokrzyskich, aby pokazać im, jak brzmiał dawny język polski.

Sprawność przeznaczona jest dla wszystkich zuchów. Można ją realizować o każdej porze roku, ale drużynowy musi się do niej solidnie przygotować (znać historię Polski).

Wskazówki bibliograficzne

- Anonim, zwany Gall, *Kronika polska*.
- S. Aleksandrzak, M. Wadecki, *Przez stulecia*.
- M. Cetwiński, B. Kasza, *Od Polski drewnianej do murowanej*.
- Cz. Janczarski, *Legenda o Lechu, Czechu i Rusie*.
- K. Makuszyński, *Za króla Piasta Polska wyrasta*.
- J. Matejko, *Poczet królów polskich*.
- „Świat Młodych” (dla drużynowych zuchowych), 1985, lipiec.

BOŁKOWY WOJ

1. Przeszliśmy próbę dzielności i odwagi. Staliśmy się wojami.
2. Urządziliśmy turniej wojów, podczas którego wykorzystywaliśmy zrobione przez nas szyszaki, tarcze, oszczepy, miecze, łuki i strzały.
3. Zbudowaliśmy gród lub jego makietę.
4. Broniliśmy własnego grodu przed napadami obcych rycerzy.
5. Zorganizowaliśmy wyprawę wojenną w obronie Niemczy, Głogowa lub Międzyrzecza.
6. Urządziliśmy towy na grubego zwierza.
7. Poznaliśmy opowieści o Bolesławie Chrobrym, Bolesławie Śmiałym i Bolesławie Krzywoustym.
8. Przygotowaliśmy przedstawienie pt. „Hołd lenny”.

Uwagi

Celem sprawności jest wprowadzenie zuchów w historię Polski czasów rycerskich. Zdobywanie sprawności może być też próbą wyrabiania karności i dzielności.

Tematyka sprawności dotyczy głównie czasów Bolesława Chrobrego i Bolesława Śmiałego, ale sięgać można aż do Bolesława Krzywoustego. Zuchy powinny poznać historię każdego z tych trzech Bołków (czyny, którymi wpisali się do historii). Nie zapominajmy, że za czasów dwóch pierwszych Bolesławów drużyny wojów w razie potrzeby były zwoływane za pomocą rozsyłanych „wici”, był to czas kształtowania się stanu rycerskiego. Sprawność ta może mieć bogatą obrzędowość. Wykorzystajmy zawołania, rycerskie zwroty i nazwy.

Sprawność tę można realizować o każdej porze roku, ale drużynowy musi się do niej solidnie przygotować (w zakresie historii Polski). Przeznaczona jest raczej dla gromad, w których większość stanowią chłopcy.

Wskazówki bibliograficzne

- Anonim, zwany Gall, *Kronika polska*.
- S. Aleksandrzak, M. Wadecki, *Przez stulecia*.
- K. Bunsch, *Imiennik*.
- K. Bunsch, *Ojciec i syn*.
- K. Bunsch, *Zdobycie Kotłobrzegu*.
- K. Bunsch, *Psie Pole*.
- M. Cetwiński, B. Kasza, *Od Polski drewnianej do murowanej*.
- K. Makuszyński, *Za króla Piasta Polska wyrasta*.
- J. Mitkowski, *Bolesław Krzywousty*.
- K. Nowiński, *Obrona Głogowa*.
- „Świat Młodych” (dla drużynowych zuchowych), 1985, lipiec.

EUROPEJKA/EUROPEJCZYK

1. Wybraliśmy się na wyprawę „palcem po mapie” Unii Europejskiej, zatrzymaliśmy się w każdej stolicy, wiemy, z czego słynie, potrafimy powiedzieć „dzień dobry” w kilku europejskich językach.
2. Zbieraliśmy wiadomości, artykuły i ilustracje o każdym odwiedzanym przez nas kraju. Umieściliśmy je w folderze lub gazecie. Na wystawę swoich prac zaprosiliśmy zaprzyjaźnioną gromadę lub rodziców.
3. Napisaaliśmy list do mieszkańca innego kraju, pokazując w nim charakterystyczne cechy naszej kultury.
4. Poznaliśmy zuchy z różnych organizacji skautowych działających w innych krajach, dowiedzieliśmy się, jak wyglądają ich mundury i w co się bawią.
5. W czasie naszej podróży poznawaliśmy znane osobistości z różnych krajów (np. królową, piłkarza, projektanta mody, aktora, piosenkarza).
6. Bawiliśmy się w jarmark europejski, na którym sprzedawaliśmy produkty charakterystyczne dla danych krajów. Postugiwaliśmy się różnymi walutami, wiemy, w których krajach używane jest euro.
7. Zorganizowaliśmy festiwal zuchowej Eurowizji.
8. Bawiliśmy się w parlament europejski. Wspólnie podejmowaliśmy decyzje dotyczące pokoju na świecie. Poznaliśmy Konwencję o Prawach Dziecka ONZ.

Uwagi

Sprawność zaspokaja dziecięcą ciekawość świata i wspiera rozwój poznawczy zuchów. Uczy tolerancji wobec innych (niezależnie od narodowości, koloru skóry, pochodzenia), koleżeństwa i braterstwa. Umożliwia poznanie tradycji i zwyczajów krajów wspólnoty europejskiej.

Sprawność „Europejczyka” wymaga od drużynowego rzetelnej wiedzy o Unii Europejskiej. Przeznaczona jest dla zuchów w każdym wieku, można ją zdobywać niezależnie od pory roku.

Wskazówki bibliograficzne

- *Barwy Przyszłości. Program ZHP.*
- J. Gorton, *Szkolny atlas najmłodszych.*
- *Ponad granicami. Propozycja programowa dla gromad i drużyn.*
- *Unia bez tajemnic, wczoraj, dziś, jutro.*
- *Zuch Maciuś Pierwszy. Program od samorządności do demokracji dla gromad zuchowych opracowany w Chorągwi Dolnośląskiej ZHP.*
- „Zuchowe Wieści” 2004, nr 3, lato, [on line], www.zuchowewiesci.zhp.pl.
- *Zuchowy paszport do Europy. Materiał programowy dla gromad zuchowych.*

HARCOWNIK KRÓLA JANA

1. Zorganizowaliśmy turniej rycerski, którego konkurencjami były: trafienie w biegu do tarczy, rzut arkanem, strzelanie z łuku, walka na topory itp.
2. Przeszliśmy próbę odwagi.
3. Oglądaliśmy budowle z okresu baroku lub przedstawiające je ilustracje, zdjęcia, slajdy. Udekorowaliśmy naszą zuchówkę w stylu barokowym.
4. Uczestniczyliśmy w harcach w polu lub w lesie.
5. Ćwiczyliśmy staropolską musztrę.
6. Wykonaliśmy plan bitwy pod Wiedniem lub zorganizowaliśmy wiedeńską odsiecz.
7. Urządziliśmy dzień kultury rycerskiej, prezentowaliśmy pieśni, tańce, gawędy, dzieła sztuki.
8. Uczestniczyliśmy w obradach dawnego polskiego sejmu szlacheckiego.
9. Pisaliśmy listy w stylu barokowym do damy lub harcownika.

Uwagi

Podczas zdobywania sprawności „harcownik króla Jana” zuchy przenoszą się w czas Rzeczypospolitej szlacheckiej i zmieniają się w staropolskich rycerzy – harcowników. Trzeba wytłumaczyć dzieciom, kim byli harcownicy, uświadomić, jak wielkim cieszyli się szacunkiem wśród innych rycerzy. Zuchy starają się zachowywać tak szlachetnie, jak rycerze, postanawiają przestrzegać kodeksu rycerskiego (mogą nawet spisać jego własną wersję). Chcą być odważne, zdyscyplinowane i waleczne. Za przykładem króla Jana dbają o dobre imię Polski. W trakcie zbiórek powinny poznać historię Polski z tego okresu oraz zasługi Jana III Sobieskiego dla kraju i Europy.

Podczas zdobywania sprawności gromada używa imion i tytułów szlacheckich, wykonuje elementy uzbrojenia (np. husarskie skrzydła). Nie można zapomnieć o tym, że harcownik musi być bardzo sprawny i zawsze gotowy do służby, przydadzą się więc na zbiórkach odpowiednie ćwiczenia sprawnościowe.

Wskazówki bibliograficzne

- J. Fras i in. *Od Jana Olbrachta do Jana III Sobieskiego*, „W Dawnej Polsce”.
- B. Slezkin, *Odsiecz wiedeńska*.
- S. Wojtkiewicz, *A za tego króla Jana*.
- Z. Wójcik, *Jan III Sobieski*.
- „Zuchowe Wieści” 1983, nr 3.

MAŁY POWSTANIEC

1. Wiemy, kiedy wybuchło Powstanie Warszawskie, spotkaliśmy się z osobą, która opowiedziała nam o nim.
2. Śpiewaliśmy piosenki powstańcze.
3. Poznaliśmy pseudonimy konspiracyjne powstańców i powstańczych batalionów. Wymyśliliśmy swoje pseudonimy, posługiwaliśmy się nimi podczas zbiórek.
4. Wiemy, czym zajmowali się mali powstańcy. Przyłączyliśmy się do powstańców, odgrywaliśmy role łączników i sanitariuszek.
5. Wystawiliśmy przedstawienie w teatrzyku powstańczym.

Uwagi

Sprawność „małego powstańca” pozwala przybliżyć zuchom trudną tematykę Powstania Warszawskiego. Służy wychowaniu patriotycznemu, kształtowaniu postawy miłości do Ojczyzny, uczy szacunku dla minionych pokoleń. Drużynowy powinien przekazać zuchom podstawowe informacje dotyczące Powstania. Warto, aby podkreślił udział w nim harcerzy – wytłumaczył zuchom, jakie działania podejmowali w Powstaniu (w zależności od wieku i wcześniejszego przygotowania). Na zbiórkach można przedstawić dzieciom jedną lub kilka sylwetek najmłodszych powstańców – zawiszków, opowiedzieć o najstynniejszych harcerskich batalionach, przedstawić służbę sanitariuszek, nauczyć zuchy powstańczych piosenek, przedstawić trudne życie cywilnej ludności w ogarniętej Powstaniem stolicy, obejrzeć eksponaty w wirtualnym Muzeum Powstania Warszawskiego.

Ze względu na poważny kontekst historyczny i ćwiczenia, jakie będziemy przeprowadzać podczas realizacji cyklu (musztra, przekradanie się, pierwsza pomoc) sprawność lepiej zdobywać ze starszymi zuchami. Ukazywany dzieciom obraz Powstania powinien być przystosowany do ich możliwości percepcyjnych i rozwoju emocjonalnego. Sprawność można zdobywać cały rok, ale najlepiej zaplanować ją na kolonii (w sierpniu, w rocznicę Powstania).

Przystępując do realizacji sprawności, drużynowy powinien poszerzyć swoją wiedzę historyczną na temat Powstania Warszawskiego.

Wskazówki bibliograficzne

- S. Chladek, *Ćwicz sprawność zmysłów*.
- T. Jarzębowski, *Klisze pamięci z fotokroniki Powstania Warszawskiego*.
- A. Kamiński, „Zośka” i „Parasol”.
- J. Kasprzak, *Knypa Zawiszaka*.
- J. Kasprzak, *My z Zawiszy*.
- J. Kasprzak, *Tropami powstańczej przesyłki*.
- *Teka drużynowego. Szare Szeregi*, red. A. Kazek, A. Rytel.
- *Teka drużynowego. Harcerki i harcerze w Powstaniu Warszawskim*, red. A. Kazek.

MIŚ WOJTEK

1. Wraz Wojtkiem podróżowaliśmy przez Iran, Irak, Palestynę i Egipt oraz przez Morze Śródziemne aż do Włoch
2. Znaleźliśmy zdjęcia i filmy o Wojtku, stworzyliśmy na ich podstawie własne prace plastyczne.
3. Braliśmy udział w misiowej musztrze wojskowej.
4. Zaprojektowaliśmy mundur wojskowy dla żołnierza Wojtka.
5. Czytaliśmy książkę Ł. Wierzbickiego „Dziadek i niedźwiadek. Historia prawdziwa”.
6. Braliśmy udział w misiowych zapasach, ustaliliśmy ich zasady.
7. Zorganizowaliśmy wyścigi ciężarówek wojskowych.
8. Bawiliśmy się w misiowy szpital polowy.
9. Wystawiliśmy przedstawienie o przygodach niedźwiedzia Wojtka
10. Zorganizowaliśmy ucztę misiowych przysmaków (owoce, soki, marmolada, miód).

Uwagi

Sprawność „miś Wojtek” oparta jest na prawdziwej historii niedźwiedzia, którym podczas drugiej wojny światowej zaopiekowali się żołnierze Armii Polskiej na Wschodzie. Sryjski niedźwiedź brunatny stał się ich przyjacielem i towarzyszem wojennych trudów – od Iranu, przez Irak, Palestynę, Egipt aż po kampanię włoską i pobyt w Wielkiej Brytanii. Był przede wszystkim odważny, posłuszny i lojalny wobec przyjaciół, był też wzorem hartu i pogody ducha – sprawność ma na celu wykształcenie u dzieci tych właśnie cech.

Na zbiórkach zuchy dowiadują się, że podczas drugiej wojny światowej Polacy walczyli o wolność ojczyzny także poza granicami kraju i zapoznają się z udziałem polskich żołnierzy w bitwie o Monte Cassino – to z kolei służy kształtowaniu postawy patriotycznej i dumy z bohaterkich czynów naszych rodaków. Podczas zbiórek z cyklu „miś Wojtek” można zwrócić uwagę na historie innych zwierząt towarzyszących ludziom i pomagającym im w różnych sytuacjach, również w czasie wojny (np. konie, gołębie, psy, delfiny).

Wskazówki bibliograficzne

- W. A. Lasocki, *Wojtek spod Monte Cassino. Opowieść o niezwykłym niedźwiedziu*, Warszawa 2012.
- M. Miklaszewska, *Wojtek z Armii Andersa*, Warszawa 2007.
- A. Orr, *Niedźwiedź Wojtek. Niezwykły żołnierz Armii Andersa*, Poznań 2011.
- J. Przymanowski, *Kanonier Wojciech*, Poznań 1979.
- W. Sosnowska, A. Kret, *Jak niedźwiedź Wojtek został żołnierzem. Prawdziwa historia niedźwiedzia – żołnierza 2 Korpusu Polskiego*, Żagań 2013 lub [online] issu.com/violina/docs/jak_nied_wied_wojtek_zosta_o_nierzem/?e=1255179/3020259, [dostęp 12 kwietnia 2014].
- *Teka drużynowego. Czerwone maki*, red. A. Kazeke, M. Skrzydlewski.
- Ł. Wierzbicki, *Dziadek i niedźwiadek. Historia prawdziwa*, Konstancin 2009.
- <http://www.lukaszwierzbicki.pl/dziadek-i-niedzwiatek/>, [online], [dostęp 12 kwietnia 2014].

MŁODA OBYWATELKA MŁODY OBYWATEL

1. Spotkaliśmy się z gospodarzem naszego miasta.
2. Byliśmy w urzędzie miasta lub gminy.
3. Braliśmy udział w posiedzeniu dziecięcego parlamentu.
4. Zorganizowaliśmy wybory do...
5. Zorganizowaliśmy zwiad po naszej miejscowości w poszukiwaniu ważnych urzędów i instytucji.
6. Wydaliśmy gazetkę o prawach dziecka lub zorganizowaliśmy sesję naukową poświęconą przestrzeganiu Konwencji o Prawach Dziecka.
7. Ułożyliśmy własną konstytucję gromady.
8. Wykonaliśmy coś pożytecznego dla swojej wsi, miasta lub dzielnicy.

Uwagi

Zuchy zdobywając sprawność „młodego obywatela”, poznają swoje środowisko, uczą się dostrzegać problemy wspólnoty lokalnej, poszukiwać rozwiązań, stają się świadomymi i aktywnymi uczestnikami życia społeczności lokalnych. Poznają swoje obywatelskie prawa i obowiązki.

Drużynowy powinien zwrócić szczególną uwagę na rozbudzenie w dzieciach aktywności i gotowości do podjęcia działania w swoim środowisku, np. w szkole lub na podwórku. Powinien również zapoznać zuchy z Konwencją o Prawach Dziecka.

Wskazówki bibliograficzne

- *Księga zabaw. Na podwórku i gdzie indziej.*
- *Mam szczerą wolę. Propozycja programowa GK ZHP.*
- *Obowiązek i odpowiedzialność*, „Prawo w społeczeństwie demokratycznym”.
- *Rok regionów. Propozycja programowa.*
- M. Siemiński, *Nie trać czasu...*
- *Sprawiedliwość*, „Prawo w społeczeństwie demokratycznym”.
- W. Ścistowski, *W Polsce jest wiele miast.*
- *Tobie ojczyzno.* Opracowanie zbiorowe.
- *Władza* (seria: Prawo w społeczeństwie demokratycznym).
- *Wyprawa w głąb społeczności.* Zeszyt inspiracji dla młodych ludzi działających lokalnie, [online], <http://www.docstoc.com/docs/134063064/zeszyt-inspiracji-dla-uczniow>.
- „Zuchowe Wieści” 1985, nr 7, 8 i 9; 1987, nr 7 i 8.

1. Uczestniczyliśmy w obchodach Święta Niepodległości.
2. Wiemy, jaki tytuł nosi Hymn Polski, jakich okolicznościach został napisany oraz kto jest jego autorem.
3. Potrafimy zaśpiewać Hymn Polski, wiemy, jak należy się zachować podczas jego śpiewania.
4. Słuchaliśmy opowieści o bohaterach walk niepodległościowych.
5. Wykonaliśmy czapki i pasy legionistów.
6. Wstąpiliśmy do Legionów, ćwiczyliśmy musztrę, staliśmy na warcie.
7. Wiemy, kim był Józef Piłsudski. Spotkaliśmy się z osobą (historykiem), która opowiedziała nam o Marszałku Piłsudskim.
8. Inscenizowaliśmy wiersz W. Betzy „Katechizm dziecka polskiego”.
9. Zrobiliśmy biało-czerwone chorągiewki.

Uwagi

Sprawność „piłsudczyka” znakomicie służy wychowaniu patriotycznemu oraz przybliżeniu zuchom wydarzeń, jakie miały miejsce w 1918 roku. Realizując ten cykl, możemy w zuchach wyrabiać karność i odwagę. Na zbiórkach cyklu można wprowadzić musztrę, należy jednak traktować ją zabawowo.

W gawędach można opowiadać o przygodach bohaterów narodowych, powstaniach narodowych i Legionach Polskich. Można zaprezentować zuchom strój legionisty i śpiewać z nimi żołnierskie piosenki. Jeśli istnieje taka możliwość, warto zabrać zuchy na zwiedzanie Muzeum Wojska Polskiego lub lokalnego muzeum, w którym znajdują się pamiątki z okresu walk niepodległościowych.

Bawiąc się w legionistów, najlepiej prowadzić zajęcia w terenie – gdzie zuchy będą mogły obserwować otoczenie, pełnić wartę, ćwiczyć podchodzenie itp.

Sprawność tę najlepiej zdobywać na przełomie października i listopada – ze względu na bliskość Święta Niepodległości, ale można ją też realizować w innym okresie – wtedy należy pamiętać, by odwiedzić z zuchami miejsce pamięci narodowej lub groby żołnierzy poległych w walce o niepodległość.

Wskazówki bibliograficzne

- H. Adamczyk-Szczecińska, A. Mańkowska, K. Zalewska, *Słownik szkolny. Postacie historyczne*.
- J. Forkowicz, *Krwią i bliźną*.
- Sz. Kobyliński, *Gawędy o broni i mundurze*.
- *Księga zabaw. Na podwórku i gdzie indziej*.
- A. Radziwiłł, W. Roszkowski, *Historia 1871–1945*.

1. Byliśmy w zamku, muzeum historycznym lub obejrzelśmy stare mury.
2. Jako giermkowie służyliśmy wielkiemu rycerzowi. Pod jego okiem nauczyliśmy się postępować po rycersku, strzelać z łuku, rzucać arkanem.
3. Zostaliśmy pasowani na rycerza.
4. Zorganizowaliśmy bal i ucztę na zamku, na które zaprosiliśmy gości.
5. Urządziliśmy igrzyska i występy trubadurów.
6. Zorganizowaliśmy rozgrywki w „żywe warcaby”.
7. Braliśmy udział w wielkich łowach.
8. Braliśmy udział w turnieju rycerskim.
9. Uczestniczyliśmy w inscenizacji bitwy pod Grunwaldem lub innej bitwy, w której brali udział rycerze.
10. Spotkaliśmy się z rycerzami Okrągłego Stołu lub rycerzami Karola Wielkiego.
11. Ułożyliśmy kodeks rycerski.

Uwagi

Zdobywanie sprawności „rycerza” służy wychowaniu patriotycznemu i społecznemu, kształtowaniu gotowości do poświęceń oraz wyrabianiu karności, odwagi i chęci obrony słabszych. Zaspokaja potrzebę ruchu, rozwija sprawność fizyczną. Życie giermków i rycerzy, ich obyczaje i zajęcia stanowią ciekawy temat zabaw nie tylko dla chłopców.

Okres rycerstwa to średniowiecze i początek renesansu. Na zbiorcach będzie okazja do zapoznania zuchów z takimi postaciami, jak Bolesław Krzywousty czy Zawisza Czarny. Temat zabawy można rozszerzyć o życie duchownych, mieszczan i kmieci. Drużynowy może wykorzystać np. powieści H. Sienkiewicza lub J. I. Kraszewskiego oraz pokazać fotografie zamku w Malborku, Wawelu, lub zamków rycerskich w Europie zachodniej. Sprawność „rycerza” ma bogatą obrzędowość, na którą składają się zawołania rycerskie, staropolskie zwroty, herby i dawne imiona. Cykl przeznaczony jest dla starszych zuchów. Można go realizować o każdej porze roku, unikać jednak należy takich okresów, kiedy pogoda uniemożliwia wyjście z zuchówki. Znakomicie nadaje się na kolonię zuchową.

Wskazówki bibliograficzne

- S. Aleksandrzak, M. Wadecki, *Przez stulecia*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 33, *Opowieści i legendy średniowiecza*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 34, *Od Chłodwiga do Karola Wielkiego*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 35, *Wikingowie*.
- A. Lisowska-Niepokólczycka, *Giermek rycerza Zawiszy*.
- „Moja drużyna” 2007, nr 1, lato.
- *Od Celtów do średniowiecznych rycerzy* (seria: Tak żyli ludzie).
- E. Potokowski, *Zakony rycerskie*.
- H. Sienkiewicz, *Krzyżacy*.
- S. Wojtkiewicz, *Rycerze Okrągłego Stołu*.
- „Zuchowe Więści” 1987, nr 7 i 8; 1994, nr 6.

1. Spotkaliśmy się ze starszymi osobami, które kiedyś były w gromadach zuchowych. Zebraliśmy jak najwięcej informacji na temat dawnych obrzędów, zwyczajów, zabaw i piosenek zuchowych.
2. Stworzyliśmy drzewo genealogiczne swojej lub zaprzyjaźnionej gromady zuchowej albo swojego szczepeu.
3. Bawiliśmy się w gromadę słoneczek i gromadę wilcząt.
4. Wstąpiliśmy do akademii, gdzie nauczyliśmy się chodzić na szczudłach, grać w klipę, świnkę i palanta.
5. Zorganizowaliśmy dla innych turniej starych gier podwórkowych.
6. Urządziliśmy wyprawę do lasu (parku), podpatrywaliśmy przyrodę i przeprowadziliśmy tam gry przyrodnicze, nauczyliśmy się rozpoznawać ślady i głosy zwierząt.
7. Braliśmy udział w „polowaniu na dobre uczynki”.
8. Zorganizowaliśmy wieczór majsterklepki.
9. Wymyśliliśmy tajemniczy język oraz pismo słoneczek i wilczków, posługiwaliśmy się nim podczas zbiórek.
10. Przeżywaliśmy przygody bohaterów książki Aleksandra Kamińskiego „Antek Cwaniak”.
11. Braliśmy udział w konkursie wiedzy historycznej.
12. Urządziliśmy w harcówce lub zuchówce wystawę dawnych pamiątek zuchowych i harcerskich.

Uwagi

Sprawność ma podwójną nazwę: „słoneczko” dla dziewcząt i „wilczek” dla chłopców. Poprzez zabawę w dawne gromady zuchowe można przybliżyć zuchom historię harcerstwa (w szczególności ich najmłodszych członków), zapoznać z dawną sytuacją dzieci, przedstawić sylwetki tych, którzy zasłużyli się dla ruchu zuchowego (np. Jadwiga Zwolakowska, Aleksander Kamiński). Podczas zbiórek zuchy powinny wykazać się dzielnością i sprawnością oraz znajomością przyrody – nie powinno więc zabraknąć zwiadów. Sprawność ta może dostarczyć dzieciom pomysłów do zabaw na podwórku i na przerwach w szkole (zapomniane zabawy przypomną rodzice lub dziadkowie). Przy okazji warto nauczyć zuchy kilku „starych” piosenek. Można wykorzystać bogatą obrzędowość zaczerpniętą z tradycji dawnych gromad (skarbnicą obrzędów jest „Antek Cwaniak”).

Z uwagi na duży bagaż informacji historycznych sprawność przeznaczona jest dla starszych zuchów. Można ją zdobywać wiosną, latem (na kolonii) lub jesienią (z uwagi na zabawy w terenie).

Wskazówki bibliograficzne

- D. Rys, *Zuchowe czary*.
- A. Kamiński, *Antek Cwaniak*.
- A. Kamiński, *Książka drużynowego zuchów*.
- M. Kudasiwicz, *Obrzędowy piec*.
- J. Zwolakowska, *W gromadzie zuchów*.
- „Zuchowe Wieści” 1991, nr 5 i 10.

1. Wstąpiliśmy do „Zawiszy”.
2. Poznaliśmy pseudonimy kilku harcerzy z Szarych Szeregów, przyjęliśmy własne pseudonimy.
3. Przeszliśmy podstawowe szkolenie wojskowe i sanitarne. Znamy elementy musztry, systematycznie ćwiczymy.
4. Zorganizowaliśmy harcerską pocztę polową.
5. Pomagaliśmy w szpitalu polowym.
6. Braliśmy udział w akcji zawiszaków.
7. Śpiewaliśmy szaroszeregowy piosenki.
8. Odwiedziliśmy miejsce związane z Szarymi Szeregami lub miejsce pamięci narodowej.

Uwagi

Zdobywanie sprawności „zawiszaka” służy wychowaniu patriotycznemu, kształtowaniu postawy ofiarności oraz wyrabianiu obowiązkowości i punktualności. Drużynowy powinien wytłumaczyć zuchom, kim byli zawiszacy, jakie działania podejmowali w czasie wojny i jak widzieli swoją przyszłość – warto obrazowo nawiązać do kryptonimu „Dziś – jutro – pojutrze”.

Sprawność „zawiszaka” daje możliwość zbudowania bardzo ciekawej obrzędowości – możemy wprowadzić tajne hasła i znaki, wymyślić własny szyfr, przyjmując pseudonimy. Warto też nauczyć zuchy szaroszeregowych piosenek.

Życie i obowiązki zawiszaków stanowią ciekawy temat zabaw dla zuchów, jednak ze względu na ćwiczenia, jakie będziemy przeprowadzać podczas realizacji cyklu (musztra, meldowanie, przekradanie się, pierwsza pomoc) oraz wiedzę, jaką powinniśmy przekazać, sprawność lepiej zdobywać ze starszymi zuchami.

Przystępując do realizacji sprawności, drużynowy powinien poszerzyć swoją wiedzę historyczną na temat Szarych Szeregów, szczególnie ich najmłodszego pionu – „Zawiszy”.

Wskazówki bibliograficzne

- S. Broniewski, *Całym życiem*.
- S. Chladek, *Ćwicz sprawność zmysłów*.
- T. Jarzębowski, *Klische pamięci z fotokroniki Powstania Warszawskiego*.
- J. Kasprzak, *Knypa Zawiszaka*.
- J. Kasprzak, *My z Zawiszy*.
- J. Kasprzak, *Tropami powstańczej przesytki*.
- *Mam szczerą wolę. Propozycja programowa GK ZHP*.
- *Teka drużynowego. Szare Szeregi*, red. A. Kazek, A. Rytel.
- *Teka drużynowego. Harcerki i harcerze w Powstaniu Warszawskim*.

ŻYCIODAJNA KRWINKA

1. Spotkaliśmy się z honorowym dawcą krwi – dowiedzieliśmy się, jak narodziła się idea honorowego krwiodawstwa w Polsce oraz jak można zostać dawcą krwi.
2. Obserwowaliśmy pracę w regionalnym centrum krwiodawstwa i krwiolecznictwa (punkcie krwiodawstwa) lub podczas otwartej akcji poboru krwi.
3. Przygotowaliśmy minikonferencję na temat krwi i jej znaczenia dla zdrowia i życia człowieka.
4. Wspólnie z inną gromadą lub z drużyną harcerską zorganizowaliśmy obchody Świątowego Dnia Krwiodawcy (14 czerwca) lub Dni Honorowego Krwiodawstwa PCK (22–26 listopada).
5. W szkole, klubie lub domu kultury przygotowaliśmy wystawę plakatów propagujących honorowe krwiodawstwo. Zaprosiliśmy na nią swoich rodziców, nauczycieli i znajomych.
6. Zorganizowaliśmy dla naszego środowiska (np. szkoły, innej gromady) przedstawienie „Przygody Życiodajnej Krwinki”.

Uwagi

Sprawność umożliwia kształtowanie postawy ofiarności i wrażliwości na potrzeby innych ludzi. Umożliwia też edukację dzieci – przyszłych dawców krwi – i w konsekwencji wzrost ich świadomości dotyczącej krwiodawstwa. Na zbiórkach z cyklu „Życiodajnej krwinki” zuchy mogą dowiedzieć się, jakie są skutki niedoboru krwi, czym jest krwiodawstwo i w jaki sposób służy ratowaniu życia chorych i ofiar wypadków. Dowiadują się także, że oddawanie krwi jest bezpieczne i nie ma wpływu na organizm zdrowego dawcy.

Sprawność można zdobywać przez cały rok, w ramach cyklu warto zaplanować wycieczkę do stacji krwiodawstwa.

Wskazówki bibliograficzne

- www.honorowekrwiodawstwo.pl
- www.krewniacy.pl
- www.krwiodawcy.org
- www.oddajkrew.pl

PRZYRODNICZE

1. Założyliśmy klub zielonych detektywów. Badaliśmy stan zanieczyszczenia wody, ziemi i powietrza w naszej okolicy. Poszukiwaliśmy przyczyn tego zanieczyszczenia, tropiliśmy obiekty, które je powodują.
2. Zawarliśmy przymierze z żywiołami – ogniem, wodą, powietrzem i ziemią.
3. Byliśmy z wizytą w siedzibie strażników przyrody, pomagaliśmy im w pracy.
4. Znaleźliśmy w naszym lesie lub parku najbardziej zanieczyszczony odcinek i opiekowaliśmy się nim.
5. Zasadziliśmy własne drzewko. Założyliśmy też hodowlę sadzonek, prowadziliśmy uważne obserwacje, starając się stworzyć roślinom jak najdogodniejsze warunki do rozwoju.
6. Zbadaliśmy, skąd nasze miasto (wieś) czerpie wodę pitną i co robi ze ściekami.
7. Zorganizowaliśmy Dzień Ziemi (22 kwietnia) lub braliśmy udział w akcji „Sprzątanie świata”.
8. Zorganizowaliśmy Forum Zdrowego Żywienia.
9. Bawiliśmy się w ambasadorów UNICEF-u i FAO. Zaplanowaliśmy, jak racjonalnie wykorzystać wodę i żywność całego świata oraz co robić z odpadami.

Uwagi

Sprawność pozwala zuchom dotknąć problemów ekologicznych świata (szczególnie najbliższej okolicy). Uczy obserwacji i troski o środowisko oraz zachowań przyjaznych dla przyrody. Jest okazją do prześledzenia wykorzystania wody oraz surowców wtórnych i do podjęcia prostych działań oszczędnościowych.

Sprawność „ekoludka” to szereg wypraw badawczych (detektywistycznych), w trakcie których warto sprawdzić, czy w regionie jest dostateczna ilość wody dla roślin i ludzi, czy produkcja rolnictwa zaspokaja zapotrzebowanie na żywność. Przed wyprawami zuchy mogą wykonać tajne znaczki zielonych detektywów. Mottem dla zabawy, śledzenia i odkrywania może być hasło „W przyrodzie nic nie ginie” (zgodnie z nim zuchy segregowały śmieci).Warto zaplanować, co należy zmienić w otoczeniu, aby polepszyć sytuację przyrody i skonfrontować nasze plany ze zdaniem specjalistów.

Sprawność jest przeznaczona zarówno dla młodszych, jak i starszych zuchów. Różnorodność proponowanych działań pozwala na wybór i dostosowanie ich do wieku dzieci.

Wskazówki bibliograficzne

- *Chrońmy bioróżnorodność*, [online], <http://www.propozycje.zhp.pl/files/program/propozycje/eko/chrońmy%20Bioroznorodnosc.pdf>.
- M. Doney, *I ty zostań zielonym*.
- M. Kownacka, *Razem ze stonkiem*.
- *Woda jest życiem*.
- D. Soida, *Być przyjacielem-mistrzem, czyli edukacja ekologiczna na wesolo*.
- D. Soida, *Zasady i techniki edukacji ekologicznej*.
- D. Soida, T. Kotynia, *Edukacja środowiskowa w terenie*.
- „Zuchowe Wieści” 1991, nr 6, 10 i 11.

1. Zbudowaliśmy zuchową leśniczówkę.
2. Patrolowaliśmy wydzielony obszar lasu.
3. Tropiliśmy zwierzęta, podpatrywaliśmy życie lasu.
4. Zorganizowaliśmy spółdzielnię, która zbierała runo leśne.
5. Spotkaliśmy się z leśnikiem, który opowiedział nam o swojej pracy.
6. Pomagaliśmy leśnej zwierzynie i ptakom.
7. Opiekowaliśmy się szkółką leśną.
8. Przygotowaliśmy leśną ucztę.
9. Urządziliśmy wyprawę w poszukiwaniu kwiatu paproci.
10. Zorganizowaliśmy „dzień lasu”.
11. Inscenizowaliśmy życie zwierząt.

Uwagi

Obcowanie z przyrodą pozwala na kształtowanie rozumnego stosunku do niej, wyrabia wiele pozytywnych nawyków, rozwija zainteresowania florą i fauną.

Sprawność można zdobywać w gromadach zuchowych mających dostęp do prawdziwego lasu, stwarzającego okazję do organizowania zwiadów, tropienia tajemnic przyrody, poznawania pracy leśników. Bez pomocy leśnika trudno zorganizować atrakcyjne leśne zbiórki.

Gromady wyjeżdżające na kolonie zuchowe mogą zdobywać sprawność „leśnika” podczas wakacji. Gromady miejskie mogą organizować całodienne wyprawy do lasu, połączone z odwiedzinami w leśniczówce. Cykl można realizować o każdej porze roku, wszystkie zbiórki winny się odbywać na powietrzu.

Wskazówki bibliograficzne

- W. Bianki, *Leśna gazeta*.
- J. J. Dobrzański, *Z życia mrówek*.
- B. Hlebowicz, *Ćwiczenia przyrodnicze zuchów*.
- Cz. Janczarski, *Co się wkoto zieleni? Abecadło roślinne*.
- J. Karpiński, *O naszych zwierzętach chronionych*.
- M. Kownacka, Z. Malicka, *Dzieci z Leszczynowej Górki*.
- J. Sokolowski, *Ptaki ziem polskich*.
- S. Wojtkiewicz, *Majsterka czterech pór roku*.
- S. Wojtkiewicz, *Nasze roślinne abecadło*.
- „Zuchowe Więści” 1987, nr 2; 1990 nr 12.

OBROŃCZYNI/OBROŃCA CZYSZTEJ WODY

1. Utworzyliśmy straż wodną, która lokalizowała miejsca zanieczyszczające rzekę lub jezioro. Sporządziliśmy mapę zanieczyszczeń wody.
2. Założyliśmy laboratorium, w którym badaliśmy wodę z różnych miejsc: destylowaną, deszczową, butelkową, z kranu, z rowu, ze stawu.
3. W czasie wypraw poznaliśmy rośliny i zwierzęta żyjące w rzece oraz sprawdzaliśmy, jaka woda najlepiej nadaje się do życia roślin i zwierząt wodnych.
4. Udaliliśmy się na wyprawę do punktu ujęcia wody pitnej. Dowiedzieliśmy się, co się robi, aby woda nadawała się do picia.
5. Zorganizowaliśmy wyprawę do sanepidu, aby dowiedzieć się, gdzie w naszej okolicy woda nadaje się do wykorzystania (do picia, kąpieli).
6. Odwiedziliśmy lokalną oczyszczalnię ścieków, gdzie poznaliśmy mechanizm oczyszczania. Zbudowaliśmy własne oczyszczalnię ścieków.
7. Badaliśmy, jakie środki czystości są ekologiczne oraz zorganizowaliśmy w szkole wystawę tych środków.
8. Wspólnie z innymi gromadami zorganizowaliśmy obchody Światowego Dnia Wody (22 marca).
9. Zorganizowaliśmy konferencję naukową na temat wody oraz opracowaliśmy biuletyn informujący o tym, co dzieci mogą zrobić, aby jej nie zanieczyszczać.

Uwagi

Sprawność powinna wyrabiać u dzieci potrzebę działania na rzecz ochrony środowiska, pokazywać piękno przyrody oraz skutki negatywnego oddziaływania na nią człowieka. „Obrońca czystej wody” jest wrażliwy na zanieczyszczenia środowiska.

Zuchy w trakcie wypraw przyrodniczych poznają środowisko wodne, rośliny i zwierzęta mieszkające w wodzie i nad wodą. Samodzielne obserwacje i badania wód pozwolą dokonać analizy i oceny czystości wody oraz konsekwencji stopnia czystości dla życia biologicznego.

Sprawność przeznaczona jest dla starszych zuchów, zakłada dużą samodzielność dzieci w trakcie wypraw. Najlepiej zdobywać ją wiosną lub jesienią, gdyż jest to najważniejszy czas na obserwacje przyrodnicze.

Wskazówki bibliograficzne

- *Odkrywam mój świat. Woda.*
- *Woda jest życiem*, red. Gabryjela Zielińska.
- E. Tyralska-Wojtyca, *Woda.*
- J. VanCleave, *Chemia dla każdego dziecka.*
- B. Waglewska, *Historia kropli wody.*

1. Założyliśmy centrum badań ornitologicznych, w którym podpatrywaliśmy życie ptaków.
2. Bawiliśmy się w ptasie rodziny lub pocztę gołębią.
3. Byliśmy z wizytą w stacji ornitologicznej.
4. Urządziliśmy święto Orła Białego.
5. Zorganizowaliśmy własne ptasie radio.
6. Uczestniczyliśmy w Międzynarodowym Sympozjum Naukowym Ornitologów.
7. Urządziliśmy „fabrykę” karmników lub domków dla ptaków.
8. Dokarmialiśmy ptaki zimą.
9. Zorganizowaliśmy „konkurs ptasich głosów”.

Uwagi

Sprawność przeznaczona jest dla starszych zuchów, które interesują się przyrodą i mają dostęp do lasu, większej łąki itp. W czasie zabawy należy stwarzać warunki do prowadzenia przez zuchy obserwacji przyrodniczych, inspirować je do samodzielnego uzupełniania wiadomości w tym zakresie. „Ornitolog” wiąże zuchy emocjonalnie z przyrodą, wyrabia takie cechy, jak: humanitaryzm, chęć niesienia pomocy słabszym, uczy odpowiedzialności za wykonywanie podjętych obowiązków, wprowadza zuchy w sprawy ochrony środowiska naturalnego, kształtuje spostrzegawczość, cierpliwość i koncentrację.

Wskazówki bibliograficzne

- *Encyklopedia kieszonkowa. Ptaki.*
- J. J. Karpiński, *O naszych ptakach chronionych.*
- J. Sokółowski, *Przewodnik do rozpoznawania ptaków krajowych w warunkach naturalnych.*
- J. Sokółowski, *Ptaki Polski.*
- „Ptaki”1993, nr 1.
- S. Wojtkiewicz, *Wiosna.*
- S. Wojtkiewicz, *Zuchy i przyroda.*
- E. Jaromkiewicz, *Wielki atlas ptaków.*
- „Zuchowe Wieści” 1992, nr 10.

PRZYJACIÓŁKA/PRZYJACIEL ZWIERZĄT

1. Odwiedziliśmy najbliższy sklep zoologiczny.
2. Byliśmy w ogrodzie zoologicznym lub lecznicy dla zwierząt, rozmawialiśmy z pracownikami.
3. Uczestniczyliśmy w zbiórkach poświęconych różnym zwierzętom, dowiedzieliśmy się, jak należy je pielęgnować.
4. Zorganizowaliśmy towarzystwo opieki nad zwierzętami.
5. Dokarmialiśmy zwierzęta zimą.
6. Bawiliśmy się w zuchową lecznicę dla zwierząt.
7. Urządziliśmy sesję naukową poświęconą różnym zwierzętom.
8. Na przerwie w szkole zorganizowaliśmy poradnię dla hodowców zwierząt.
9. Zorganizowaliśmy wystawę zwierząt, na którą zaprosiliśmy rodziców i kolegów.
10. Zorganizowaliśmy patrol sprawdzający warunki życia psów podwórkowych.

Uwagi

„Przyjaciel zwierząt” wiąże zuchy emocjonalnie z przyrodą, wyrabia takie cechy, jak chęć niesienia pomocy słabszym czy odpowiedzialność za wykonywanie podjętych obowiązków. Sprawność nadaje się zarówno dla gromad wiejskich, jak i miejskich. Dostarcza bowiem sporo wiadomości z zakresu hodowli i pielęgnowania zwierząt, jednocześnie pozwala na kształtowanie właściwego do nich stosunku. Może być też okazją do kształtowania humanitarnego stosunku do bezpańskich psów i kotów. Trzeba jednak ostrzec zuchy przed niebezpieczeństwem wścieklizny i innych chorób odzwierzęcych.

W programie sprawności celowo nie wymieniono nazw zwierząt. Drużynowy powinien dostosować sprawność do możliwości gromady (zwierzęta hodowlane w gospodarstwach, żyjące w mieszkaniach, występujące na podwórkach, w okolicach bloków i domostw, w lesie, w parku i na łące). W czasie zabaw zuchy mogą wykonać wiele pożytecznych prac związanych z pielęgnacją i hodowlą zwierząt.

Wskazówki bibliograficzne

- J. Burton, *Zwierzęta domowe*.
- M. Huszcz, *Nastolatki hodują rośliny i zwierzęta*.
- P. Dupont, *Mała księga zwierząt*.
- B. Taylor, *Ilustrowany atlas zwierząt*.
- S. Wojtkiewicz, *Nasi ulubieńcy*.
- *W świecie zwierząt* (seria: Świat wczoraj i dziś).

1. Odnaleźliśmy ciekawy okaz przyrodniczy, otoczyliśmy go opieką, utworzyliśmy swój rezerwat, którym się stale opiekujemy.
2. Zorganizowaliśmy wyprawę badaczy flory i fauny najbliższej okolicy, w trakcie której, wykorzystując przewodniki, rozpoznawaliśmy różne rośliny i zwierzęta.
3. Uczestniczyliśmy w ekspedycji hydrobiologicznej do pobliskiego stawu, rzeki, jeziora – zbadaliśmy życie w wodzie.
4. Zorganizowaliśmy tydzień ochrony przyrody, w trakcie którego opracowaliśmy biuletyn o stanie wód w naszej okolicy i zachęciliśmy inne gromady do podjęcia wspólnych działań na rzecz ochrony przyrody.
5. Byliśmy w zoo, ogrodzie botanicznym, muzeum przyrodniczym, parku narodowym lub rezerwacie.
6. Zorganizowaliśmy wyprawę przyrodniczą do jednego z egzotycznych krajów. Poznaliśmy problemy przyrodnicze tego kraju.
7. Założyliśmy zuchowy gabinet osobliwości przyrodniczych.
8. Założyliśmy stację badań przyrodniczych.

Uwagi

Zuch „przyrodnik” jest spostrzegawczy, cierpliwy, wytrwały i ciekawski, chce poznać otaczającą go naturę, bada faunę i florę oraz zjawiska zachodzące w wodzie, powietrzu i na ziemi. W ramach cyklu sprawnościowego proponujemy ćwiczenia, które pozwolą dostrzec osobliwości przyrodnicze – niech zuchy wyszukują i obserwują. Obserwacje przyrodnicze prowadzimy jako odkrywanie tajemnic, wymagające skupienia, ciszy i spostrzegawczości. Wiedzę, którą dzieci posiadają z życia i ze szkoły, wykorzystujemy na przyrodniczych wyprawach, posługując się lupą, przewodnikiem do rozpoznawania roślin i zwierząt, mikroskopem. Między zbiórkami zuchy mogą wykonywać własne obserwacje i doświadczenia, a na kolejnej zbiórce mogą opowiedzieć o nich. Ważne jest, aby w czasie wypraw zuchy poznawały przyrodę, nie niszcząc jej. Ważne jest, aby wspólnie z zuchami wykonać jakąś pracę na rzecz środowiska lub objąć dłuższą opieką jakieś miejsce.

Podczas zdobywania tej sprawności zuchy powinny nauczyć się rozpoznawać pospolite rośliny oraz poznać rośliny i zwierzęta chronione. Cykl zbiórek można zaplanować w ten sposób, że zuchy zajmą się pewnym wycinkiem przyrody, np. wodą (będą poznawać środowisko wodne, badać stan zanieczyszczenia, wykonywać pewne doświadczenia). Sprawność można zdobywać od wiosny do jesieni. Przeznaczona jest dla zuchów starszych.

Wskazówki bibliograficzne

- B. Hlebowicz, *Ćwiczenia przyrodnicze zuchów*.
- J. Sokotowski, *Ptaki ziem polskich*.
- *Woda jest życiem*.
- P. Dupont, *Mala księga zwierząt*.
- S. Wojtkiewicz, *Nasze roślinne abecadło*.
- S. Wojtkiewicz, *Cztery pory roku*.
- „Zuchowe Wieści” 1983, nr 8 i 9.

WODNIK SZUWAREK

1. Poznaliśmy bajkę o wodniku. Wyruszyliśmy nad rzekę, aby odnaleźć miejsce pobytu wodnika.
2. Odwiedziliśmy stare budowle wodne w okolicy. Zorganizowaliśmy wyprawę do starego młyna, poznaliśmy zasady jego działania, zbudowaliśmy własne młyny wodne.
3. Odwiedziliśmy muzeum regionalne, gdzie poznaliśmy zwyczaje ludowe związane z wodą oraz dowiedzieliśmy się, jak dawniej wykorzystywano wodę.
4. Wyruszyliśmy, aby nieść pomoc zwierzętom i roślinom wodnym. Oczyszcziliśmy brzeg stawu lub rzeki.
5. Zaopiekowaliśmy się stawem lub rzeką, nad którą urządziliśmy królestwo wodników. Założyliśmy swój rezerwat wodny.
6. Urządziliśmy konkurs psikusów. Jak przystało na Wodników Szuwareków, pomagaliśmy tym, którzy są dla nas dobrzy.
7. Zorganizowaliśmy festyn szuwarekowy. Zaprosiliśmy na niego naszych przyjaciół.

Uwagi

„Wodnik Szuwarek” to zuch lubiący różne psikusy, ale również chętnie pomagający innym. Jest przyjacielem wody i jej mieszkańców. Zna miejscowe baśnie i legendy związane z wodą. Dba o czystość wody i jej okolicy. W życiu codziennym racjonalnie gospodaruje wodą.

Sprawność przeznaczona jest dla najmłodszych zuchów. Najlepiej ją zdobywać wiosną i latem. Wykorzystując baśniowe tradycje wodnika, sprawność ma zapoznać zuchy z problematyką wody w najbliższej okolicy. Należy stworzyć bogatą obrzędowość baśniową, dać zuchom możliwość przebijania się w zielone stroje wodników, zaproponować zabawy, pełne tajemnic i różnych sztuczek związanych z wodą. Warto wykorzystać w trakcie zabaw regionalne baśnie i legendy o wodach, wpleść w nie wodnika jako bohatera tych legend. Warto z zuchami odwiedzić stare miejsca wodne, stare młyny, śluzy (tam trzeba szczególnie dbać o bezpieczeństwo zuchów).

Wskazówki bibliograficzne

- *Odkrywam mój świat. Woda.*
- *Woda jest życiem*, red. Gabryjela Zielińska.
- S. Parker, *Stawy i wody.*
- D. Sojda, *Być przyjacielem-mistrzem, czyli edukacja ekologiczna na wesolo.*
- E. Tyrańska-Wojtycza, *Woda.*
- F. Vester, *Woda = życie.*

SPORTOWE

CZŁOWIEK ZIMY

1. Przebywaliśmy w Krainie Śniegu lub urządziliśmy śnieżną bazę, w której wykonaliśmy ze śniegu potrzebne sprzęty.
2. Zorganizowaliśmy turniej sportów zimowych.
3. Bawiliśmy się w bitwę na śnieżki.
4. Obchodziliśmy dzień szaleństw na lodzie.
5. Zorganizowaliśmy zawody saneczkowe na przygotowanym przez siebie torze.
6. Przygotowaliśmy pokaz bezpiecznych, niecodziennych sposobów zjeżdżania z górki.
7. Zorganizowaliśmy kulig.
8. W zawodach i zabawach na śniegu i lodzie przestrzegamy zasad fair play.
9. Nie boimy się mrozu, znamy różne sposoby zabezpieczenia się przed mrozem i przeziębieniem.
10. Urządziliśmy galerię figur śnieżnych.
11. Wiemy, co trzeba zrobić przy odmrożeniu. Potrafimy rozgrzać marznące uszy, nos, policzki i ręce. Zorganizowaliśmy w klasie, na podwórku lub we własnym domu mini kurs pierwszej pomocy.
12. Założyliśmy dziennik obserwacji meteorologicznych, zapisywaliśmy w nim stan pogody.

Uwagi

„Człowiek zimy” to zuch, który wie, jak można w zimie zorganizować zabawy na świeżym powietrzu i jednocześnie zdaje sobie sprawę z zimowych niebezpieczeństw (choroby, odmrożenia, niebezpieczne górki, pękający lód). Sprawność ta poprawia kondycję fizyczną dziecka, daje szansę „wyżycia” się na śniegu, rozwija wyobraźnię, uczy koleżeństwa i rozsądku, wyrabia silną wolę i umiejętność przyjmowania porażki.

Zbiórki można ułożyć tak, aby na każdej z nich zuchy poznawały inną dyscyplinę sportów zimowych, pamiętając o tych najdziwniejszych, najstarszych i najnowszych. Wszystkie zbiórki powinny odbywać się na świeżym powietrzu, ale tylko wtedy, kiedy temperatura nie przekracza -10°C i nie wieje silny wiatr. W Polsce śnieg występuje najczęściej w styczniu i lutym. Układając plan cyklu, należy przewidzieć zbiórki w razie niepogody lub chwilowego braku śniegu. Przy okazji można przyrzeć się zimowym zjawiskom przyrodniczym – różnorodnym kształtom płatków śniegu, malowidłom na szybach wykonanym przez mróz, różnym formom wody. Drużynyw musi zwracać uwagę na właściwy ubiór zuchów. Organizując zbiórki na śniegu, można zrezygnować z umundurowania. Sprawność „człowiek zimy” można zdobywać na zimowisku.

Wskazówki bibliograficzne

- S. Borowiecki, M. Klimowa, *Gry i zabawy na koloniach i zimowiskach*.
- T. Maszczak, A. Szatański, *Sport w szczepie, drużynie, zastępie*.
- S. Rudziński, *Zima. Gry i zabawy zuchowe*.
- R. Trzeźniowski, *Gry i zabawy ruchowe*.
- „Zuchowe Wieści” 1984, nr 12; 1992, nr 1, 1993, nr 11 i 12; 1994, nr 1.

1. Odwiedziliśmy klub sportowy, rozmawialiśmy ze sportowcami i trenerem.
2. Zbudowaliśmy wioskę olimpijską.
3. Przygotowaliśmy narodową kadrę olimpijską.
4. Brałiśmy udział w sportowej olimpiadzie, startowaliśmy w różnych konkurencjach, założyliśmy zuchową księgę rekordów.
5. Przygotowaliśmy program na uroczyste otwarcie olimpiady.
6. Przeprowadziliśmy w szkole akcję „Sport to zdrowie”.
7. Zorganizowaliśmy dla klasy (podwórka) „igrzyska sportowych niecodzienności” lub „turniej zapomnianych gier”.
8. Zapewnialiśmy sportowcom fachową obsługę, leczyliśmy kontuzje.
9. Poznaliśmy różne ćwiczenia i codziennie je wykonujemy.

Uwagi

Sprawność „olimpijczyk” to świetny sposób na zintegrowanie gromady. Wyrabia karność, sumienność, kondycję, kształtuje postawę i nawyk ruchu. Olimpijskim zbiórkom powinien towarzyszyć ogień olimpijski, zuchowa księga rekordów oraz atmosfera uczciwej, sportowej gry. Warto wytłumaczyć zuchom zasadę fair-play. Na każdej zbiórce poświęćmy trochę czasu na rozgrzewkę i ćwiczenia sportowe. Podczas uroczystego zamknięcia olimpiady i zgaszeniu znicza olimpijskiego nie zapomnijmy docenić wysiłku każdego zucha, wręczając medale, dyplomy i wieńce laurowe.

W czasie olimpijskich zbiórek należy zapoznać zuchy z historią i tradycjami olimpijskimi, wspominając igrzyska starożytnych Greków.

Sprawność mogą zdobywać zarówno zuchy młodsze, jak i starsze, podczas kolonii zuchowej lub w ciągu roku.

Wskazówki bibliograficzne

- S. Borowiecki, M. Klimowa, *Gry i zabawy na koloniach i zimowiskach.*
- Z. Cendrowski, *Poradnik młodzieżowego organizatora sportu.*
- S. Chladek, *Ćwicz sprawność zmysłów.*
- *Księga zabaw. Na podwórku i gdzie indziej.*
- T. Maszczak, A. Szatyński, *Sport w szczepie, drużynie, zastępie.*
- E. Skrzypek, *500 zagadek olimpijskich.*
- „Zuchowe Wieści” 1988, nr 1, 7-8; 1990, nr 6; 1992, nr 2.

1. Odwiedziliśmy klub sportowy w naszej miejscowości, rozmawialiśmy ze sportowcami.
2. Byliśmy na rozgrywkach wybranej dyscypliny lub oglądaliśmy transmisję w telewizji.
3. Uczestniczyliśmy w treningach wybranej dyscypliny sportowej, doszliśmy do mistrzostwa w kilku typowych dla naszej dyscypliny ćwiczeniach.
4. Pod okiem naszego trenera rozgrywaliśmy spotkania sparingowe.
5. Urządziliśmy rozgrywki sportowe, na które zaprosiliśmy zaprzyjaźniony dziecięcy klub sportowy, drużynę SKS-u lub innych gości.
6. Zorganizowaliśmy eliminacje i finały mistrzostw osiedla, wsi, miasteczka lub szkoły w wybranej dyscyplinie sportowej.
7. Zorganizowaliśmy wybory super kibica, mistrza fair play, ułożyliśmy kodeks kibica.
8. Wykonaliśmy album mistrzów naszej dyscypliny sportowej.
9. Urządziliśmy wystawę proporczyków sportowych lub konkurs na projekt medali.

Uwagi

Sprawność kładzie nacisk na dokładne poznanie i ćwiczenie się w jednej zespołowej dyscyplinie sportowej: piłce nożnej, siatkówce, koszykówce, piłce ręcznej, piłce wodnej, hokeju lub innej. Ważne są tu: uczciwość we współzawodnictwie, uprzejmość oraz współdziałanie w zespole.

Wszystkie zbiórki mogą mieć charakter treningów sportowych, dlatego najlepiej byłoby gdyby zuchy przychodziły na zbiórki w strojach sportowych. Warto też zadbać o skompletowanie jednakowych strojów, wykonanie emblematów i numerów na koszulkach. W ramach przygotowań do mistrzostw zuchy mogą przygotować boisko do gry, wykonać proporczyki i medale dla zwycięzców, wymyślić okrzyki wspierające zawodników i sposób pocieszenia tych, którzy przegrali.

Podczas treningów zuchy poznają przepisy dotyczące wybranej gry, a przerwę w treningach można wykorzystać na poznanie historii tej dyscypliny sportowej.

Sprawność można zdobyć o każdej porze roku. Podczas zdobywania sprawności drużynowy lub przyboczny powinien przyjąć rolę trenera.

Wskazówki bibliograficzne

- S. Borowiecki, M. Klimowa, *Gry i zabawy na koloniach i zimowiskach*.
- Z. Cendrowski, *Poradnik młodzieżowego organizatora sportu*.
- S. Chładek, *Ćwicz sprawność zmysłów*.
- *Księga zabaw. Na podwórku i gdzie indziej*.
- T. Maszczak, A. Szatyński, *Sport w szczepie, drużynie, zastępie*.
- W. Rice, M. Yaconelli, *400 gier i zabaw*.
- E. Skrzypek, *500 zagadek olimpijskich*.
- R. Trzeźniowski, *Gry i zabawy ruchowe*.

TURYSTYCZNE

1. Uczestniczyliśmy w kilku wycieczkach. Na trasie naszej wędrowki potrafililiśmy odczytać śladów ptaków i zwierząt, a także znaki topograficzne.
2. Wstąpiliśmy do klubu łazików.
3. Założyliśmy kronikę łazika, do której wpisywaliśmy trasy naszych wędrowek oraz wkładaliśmy widokówki i zdjęcia. Opisywaliśmy w niej najciekawsze przygody.
4. Braлиśmy udział w grze terenowej. Poruszaliśmy się sprawnie w terenie i pokonywaliśmy przeszkody (rowy, pnie, kładki).
5. Organizowaliśmy złazy i wyprawy zuchów „łazików”.
6. Samodzielnie przygotowaliśmy posiłek w terenie.
7. Spotkaliśmy się z przewodnikiem.

Uwagi

Sprawność jest przeznaczona dla tych, którzy lubią przebywać na świeżym powietrzu, kochają przyrodę i chronią jej piękno.

Należy tak zaplanować cykl, aby zuchy mogły uczestniczyć w kilku wycieczkach całoniedniowych, a nawet wypadach 2- lub 3-dniowych (odpowiednią więc porą na zdobywanie sprawności jest późna wiosna, lato i wczesna jesień).

Podczas zdobywania sprawności zuchy uczą się maszerować tak, by zachować siły na cały czas wędrowki, rozpoznawać znaki topograficzne, postugiwać się mapą, przygotowywać ekwipunek na jeden lub więcej dni wycieczki.

Przygotowując się do cyklu, pamiętajmy o skompletowaniu apteczki (należy zabierać ją na każdą wycieczkę), zabezpieczeniu odpowiedniej liczby opiekunów (jeden piętnoletni opiekun na 15 zuchów). Należy też przygotować mapy i plany miejscowości oraz zdobyć informacje na temat sposobu dotarcia do konkretnego miejsca. Pamiętajmy również o skontaktowaniu się z rodzicami i przedstawieniu im celu wycieczek, zgromadzeniu funduszy.

Przy okazji cyklu „łazik” zuchy mogą zdobyć odznakę PTTK „Siedmiomilowe buty” oraz inne odznaki turystyczne (GOT, OTP, regionalne itp.).

Wskazówki bibliograficzne

- I. Berne, *Zajęcia w terenie*.
- T. Chudziński, *Na wędrowce pieszej*.
- C. Hakke, N. Nonas, *Wycieczki i zajęcia terenowe*.
- R. Mańkowski, A. Martynkin, *Gry i ćwiczenia terenowe*.
- S. Sosnowski, *Vademekum młodego turysty*.
- S. Wojtkiewicz, *Zuchowe wędrowanie*.
- M. Wojtyczka, *Poradnik turysty*.
- „Zuchowe Wieści” 1989, nr 10; 1990 nr 1.

PODRÓŻNICZKA / PODRÓŻNIK...

Sprawność „podróżnika” można zdobywać kilka razy, zmieniając cel podróży. Może być więc:

- podróżnik po Polsce,
- podróżnik po Europie,
- podróżnik po kontynentach,
- podróżnik do siedmiu cudów świata,
- podróżnik śladami dawnych cywilizacji,
- po stolicach europejskich itd.

Proponujemy rozpocząć od sprawności „podróżnik po Polsce”, potem (lecz nie od razu) można wybrać się z zuchami w inną podróż (realizując inny cykl). Można też stworzyć sobie nową koncepcję podróżowania (nową fabułę): podróżować w 80 dni dookoła świata, wędrować z Tomkiem Wilmowskim (bohaterem powieści A. Szklarskiego) itp. Wszystko zależy od pomysłowości i wiedzy drużynowego. Nie należy jednak wykorzystywać pod tą nazwą innych sprawności (np. „podróżnik po krainie Indian” zamiast „Indianina”). Znaczek sprawności jest za każdym razem taki sam. Zdobyć przez zuchy następnej sprawności „podróżnika ...” zaznacza się przez wyszcycie kolejnej kropki pod torbą podróżną.

1. Urządziliśmy biuro podróży.
2. Prowadziliśmy dziennik podróży, w którym zamieszczaliśmy relacje z podróży i ciekawostki o odwiedzanych krajach.
3. Podróżowaliśmy różnymi środkami lokomocji.
4. Podczas podróży korzystaliśmy z map, potrafiliśmy na nich wskazać trasę podróży.
5. Pakowaliśmy plecaki, przygotowując się do wypraw w różnych warunkach.
6. Przygotowaliśmy potrawę charakterystyczną dla odwiedzanego miejsca.
7. Zorganizowaliśmy bal narodów, regionów lub kultur, poznaliśmy stroje i zwyczaje, jedliśmy charakterystyczne potrawy, używaliśmy odpowiedniego języka.
8. Urządziliśmy turniej tańca różnych narodów (regionów).
9. Urządziliśmy zuchową odprawę graniczną.
10. Prowadziliśmy kantor wymiany walut.

Uwagi

Sprawność zaspokaja dziecięcą ciekawość świata, daje możliwość poznania innych kultur i narodów. Podczas cyklu warto nauczyć zuchy kilku słów w języku danego kraju (lub regionu), ułożyć słownik podstawowych wyrazów i zwrotów.

Podróżując po... możemy wykorzystywać różne środki transportu. W ramach majsterki zuchy mogą zrobić sobie paszporty, stemple, wize, pieniądze. Kolejne zbiórki cyklu można ułożyć w ten sposób, że na każdej zbiórce zuchy będą poznawały nową krainę.

PODRÓŻNIK PO POLSCE

11. Ułożyliśmy słownik gwar.
12. Wykonaliśmy stroje danego regionu.
13. Zorganizowaliśmy konkurs wiedzy o regionach (stroje, gwara, charakterystyczne potrawy, zwyczaje, obrzędy, umiejscowienie na mapie Polski, życie dzisiejsze).
14. Przeżywaliliśmy lub inscenizowaliśmy legendy.
15. Zbadaliśmy, z czego słynie dany region.
16. Podczas podróży odwiedziliśmy wszystkie „naj” miejsca w Polsce (np. największe jezioro, najwyższą górę, najniższą depresję, najwyższy budynek).

PODRÓŻNIK PO EUROPIE

11. Zorganizowaliśmy konkurs wiedzy o państwach Europy (stroje, stolice, flagi, waluta).
12. Przedstawialiśmy najstynniejsze baśnie i legendy państw Europy.
13. Uczestniczyliśmy w spotkaniu Unii Europejskiej. Urządziliśmy w szkole wystawę widokówek i zdjęć.

PODRÓŻNIK PO KONTYNETACH

11. Odwiedziliśmy najbliższy ogród botaniczny lub zoologiczny w celu poznania fauny i flory różnych kontynentów.
12. Założyliśmy Biuro Informacji Kontynentalnej.
13. Zorganizowaliśmy konkurs wiedzy o kontynentach (stroje, państwa danego kontynentu, stolice, flaga, znajomość mapy).
14. Uczestniczyliśmy w sympozjum ONZ lub UNICEF-u.
15. Przedstawialiśmy najstynniejsze baśnie i legendy różnych kontynentów.
16. Urządziliśmy w szkole wystawę widokówek i zdjęć z ciekawych zakątków.

PODRÓŻNIK DO SIĘDMIU CUDÓW ŚWIATA

11. Wykonaliśmy przewodnik po siedmiu cudach świata.
12. Wykonaliśmy makietę najciekawszego miejsca.
13. Zorganizowaliśmy wyprawę w poszukiwaniu ósmego cudu świata.

Uwagi

Siedem cudów świata to: mauzoleum w Halikarnasie, wiszące ogrody w Babilonie, wielkie piramidy w Egipcie, latarnia morska w Aleksandrii, kolos rodyjski, świątynia Artemidy, posąg Zeusa. Podróżując do siedmiu cudów świata, należy wyjaśnić zuchom dlaczego te budowle są określane tym mianem.

PODRÓŻNIK ŚLADAMI DAWNYCH CYWILIZACJI

11. Odwiedziliśmy miejsca dawnych cywilizacji.
12. Zbudowaliśmy makietę osady.
13. Przeżywaliśmy lub inscenizowaliśmy przygody ludzi dawnych cywilizacji.
14. Zorganizowaliśmy wyprawę handlową.

Uwagi

Podczas podróżowania można wykorzystać zabawę z wehikułem czasu. Wehikuł czasu będzie przenosił zuchy w różne miejsca i epoki.

Wskazówki bibliograficzne

- C. Caselli, *Dzieje ludzkości*, „Świat wczoraj i dziś”.
- A. Millard, *Jak żyli ludzie*, „Świat wczoraj i dziś”.
- L. J. Kern i in., *Małe polskie ABC. Tysiąc słów i zwrotów w języku...*
- J. Kolbuszowski, *Dziwne podróże, dziwni podróżnicy*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 9, *Pierwsze cywilizacje*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 10, *Babilon i Mezopotamia*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 11, *Ludy starożytnego Wschodu*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 13, *Egipt i Nil*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 18, *Grecja od Peryklesa do Aleksandra*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 19, *Narodziny Rzymu*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 25, *Dawne Indie*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 26, *Dawne Chiny*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 27, *Japonia*.
- „Odkrycia Młodych. Encyklopedia Larousse, Galimard”, nr 30, *Ameryka przedkolumbijska*.
- *Leksykon państw świata*, red. K. Sobczak.
- *Mały leksykon podróżników i odkrywców*, oprac. M. Struczyński.
- W. Jankowski, *Mały przewodnik po Polsce*.
- G. Caselli, *Siedem cudów świata*, „Świat wczoraj i dziś”.
- *Świat i człowiek. Atlas geograficzny*.
- J. Westwood, *Tajemnice miejsc niezwykłych*.
- J. Zieliński, *Bezpieczeństwo zdrowia i życia uczestników imprez sportowych, turystycznych i rekreacyjnych*.
- „Zuchowe Wieści”1993, nr 6 i 7.

1. Zorganizowaliśmy Zuchowe Towarzystwo Miłośników Naszej Miejscowości.
2. Wędrowaliśmy szlakami „nowych domów”, „ważnych instytucji”, „legend” itp.
3. Odwiedziliśmy miejsca starych legend, najstarsze domy, zabytki historyczne i nowe obiekty przemysłowe.
4. Prowadziliśmy „Dziennik wypraw”. Wpisywaliśmy do niego wrażenia z wycieczek.
5. Zorganizowaliśmy kurs przewodników.
6. Zorganizowaliśmy biuro informacji o naszej okolicy.
7. Braliśmy udział w konkursie „Nasza miejscowość za 20 lub 100 lat” lub „Nasza miejscowość teraz”.
8. Wykonaliśmy pożyteczne prace: pomagaliśmy w zazielenianiu naszej okolicy, zatataliśmy dziurę w płocie, naoliwiliśmy skrzypiącą furtkę, podwiązaliśmy złamane drzewa. Zrobiliśmy drogowy znak lub tablicę informacyjną.
9. Poznaliśmy legendy związane z naszą miejscowością lub układaliśmy własne.
10. Byliśmy z wizytą u burmistrza lub wójta.

Uwagi

Celem zdobywania sprawności „wszędobylskiego” jest pokazanie zuchom tego, co ciekawe w danej miejscowości i okolicy. Zaspokaja ona dziecięcą ciekawość świata, wprowadza w życie środowiska i jego problemy – „otwiera oczy”. Pomaga wyrabiać umiejętność obserwacji i wnioskowania. Kształtuje takie cechy, jak koleżeństwo, uczynność, zdyscyplinowanie, gościnność, chęć społecznego działania. Służy kształtowaniu postawy współgospodarzy środowiska, w którym zuchy mieszkają. Może także być pomocna w budzeniu dumy ze swojej miejscowości, okolicy i regionu.

Ten cykl to szereg wypraw, wycieczek i zwiadów, podczas których drużynowy nie prowadzi zuchów za rączkę i nie pokazuje im wszystkiego, ale pomaga samodzielnie obserwować i uzyskiwać potrzebne informacje. Jeżeli zuchy rozpoczynają pracę w gromadzie, na wyprawach i wycieczkach będą poznawały ciekawych ludzi i instytucje w najbliższym środowisku. Jeśli bawiły się już w pocztowców, strażaków, czyli były już na stacji kolejowej, w remizie strażackiej – teraz pójdą tam jeszcze raz, ale ich uwagę zwrócimy na współdziałanie tych instytucji i osób. Pozwoli to zuchom zrozumieć funkcjonowanie organizmu społecznego. Sprawność „wszędobylskiego” jest ściśle związana z miejscowością, w której działa gromada, więc wszystkie zbiórki powinny wynikać z jej specyfiki.

Wskazówki bibliograficzne

- I. Berne, Zajęcia w terenie.
- C. Hakke, N. Nonas, Wycieczki i zajęcia terenowe.
- R. Mańkowski, A. Martynkin, Gry i ćwiczenia terenowe.
- S. Sosnowski, Vademekum młodego turysty.
- S. Wojtkiewicz, Zuchowe wędrowanie.
- M. Wojtyczka, Poradnik turysty.
- „Zuchowe Wieści” 1989, nr 10; 1990, nr 1; 1994, nr 10.

ZARADNOŚĆ ŻYCIOWA

DOBRA GOSPODYNI/ DOBRY GOSPODARZ

1. Urządziliśmy własne gospodarstwo (dom, pomieszczenia dla zwierząt i magazyny pól rolnych).
2. Poznaliśmy rodzaje zbóż i roślin uprawnych. Wiemy, co uprawia się w naszej okolicy i co potem można z tego otrzymać.
3. Odwiedziliśmy sołtysa, braliśmy udział w spotkaniu koła gospodyń wiejskich, zwiedziliśmy straż pożarną, odwiedziliśmy plebanię itp.
4. Upiekliśmy chleb lub kotłacz, zakisiliśmy ogórki lub kapustę, przygotowaliśmy potrawę regionalną.
5. Opiekowaliśmy się zwierzętami w naszej zagrodzie.
6. Pomogliśmy w pracach na polu.
7. Zorganizowaliśmy imprezę dotyczącą tradycyjnego zwyczaju ludowego, w zależności od pory roku – dożynki, kołędowanie, jasełka, Zielone Świątki, andrzejki, Noc Świętojańską itp.
8. Zorganizowaliśmy festiwal folklorystyczny.
9. Uczestniczyliśmy w festynie ludowym zakończonym biesiadą.

Uwagi

Sprawność uczy odpowiedzialności, sumienności, gospodarności i pracowitości. Pokazuje zuchom, jak ważną rolę w naszym społeczeństwie odgrywają wsie i rolnicy.

Zuchy poznają wiejskie obyczaje i folklor. „Dobry gospodarz” potrafi zadbać o swoje zwierzęta, zbiera plony, potrafi upiec chleb, wie, jakie prace wykonuje się na wsi w kolejnych porach roku. Dba również o swój rozwój kulturalny.

Podczas zdobywania tej sprawności zuchy uczestniczą w rajdach, wycieczkach, wykonują przydatne prace. Mogą odwiedzić muzeum regionalne. Gromady miejskie mogą nawiązać kontakt z gromadami wiejskimi, dzięki czemu dokładniej poznają specyfikę życia na wsi.

Należy zachować szczególną ostrożność w pobliżu maszyn rolniczych i podczas opieki nad zwierzętami (np. dostęp dzieci do zwierząt rozplodowych jest zabroniony)! Realizacja sprawności jest możliwa o każdej porze roku. Przeznaczona jest dla wszystkich zuchów bez ograniczeń wiekowych. Proponuje się ją zarówno gromadom wiejskim, jak i miejskim.

Wskazówki bibliograficzne

- J. Kamocki, *Od andrzejek do dożynek*.
- *Barwy przyszłości. Program ZHP*.
- K. Macdonald, *Książka kucharska Ani z Zielonego Wzgórza*.
- *Praca rolnika. Dobre praktyki*.
- *Wakacje na Maksu*, [online], <http://www.zhp.pl/files/program/propozycje/lato/wakacje%20na%20maksu%20-%20NAL202002.doc>

MAJSTERKLEPKA

1. Bawiliśmy się w zuchowe biuro konstrukcyjne.
2. Zorganizowaliśmy zuchowy urząd patentowy.
3. Zwiedziliśmy muzeum techniki.
4. Zorganizowaliśmy wystawę „Zuchexpo”.
5. Zorganizowaliśmy aukcję wykonanych na majsterce przedmiotów.
6. Pracowaliśmy w fabryce szalonych konstruktorów.
7. Byliśmy w „krajnie chorych sprzętów”.
8. Zorganizowaliśmy zuchowe pogotowie majsterklepków.
9. Wykonaliśmy pracę mistrzowską i zostaliśmy mianowani mistrzami.
10. Wstąpiliśmy do cechowego bractwa.

Uwagi

Sprawność „majsterklepki” pozwala na wyrobienie pracowitości, dokładności, wytrwałości. Wpływa na rozwój wyobraźni i kreatywności. Realizacja sprawności pozwala na kształtowanie oryginalności myślenia i działania. Zapoznając się z pracą różnych cechów, zuchy wzbogacają swoją wiedzę, a wykonując rozmaite majsterki doskonalą swoją sprawność manualną. Na zbiórkach należy przyzwyczajać zuchy do właściwej organizacji pracy i przestrzegania zasad bezpieczeństwa. Drużynowy powinien zwracać uwagę na właściwe korzystanie z materiałów i narzędzi oraz stan miejsca pracy (oświetlenie, porządek).

Zdobywanie sprawności można zorganizować tak, aby na każdej zbiórce zuchy majsterkowały, wykorzystując inny materiał (lepienie z gliny, prace z papieru, drewna, szycie, kucharzenie itp.), można również doskonalic się w jednej specjalności, przechodząc od czeladnika do mistrza.

Sprawność można zdobywać o każdej porze roku, bez względu na wiek zuchów. Proponowane prace muszą być dostosowane do możliwości zuchów. Program sprawności nie określa, jakie przedmioty mogą wykonać zuchy. W tym zakresie powinna wystarczyć pomysłowość drużynowego i stopień zaawansowania zuchów w majsterkowaniu.

Wskazówki bibliograficzne

- A. Słodowy, *Lubię majsterkować*.
- S. Wojtkiewicz, *Co zrobić możesz ze sztucznych tworzyw*.
- S. Wojtkiewicz, *Czy wiecie, jak to się plecie?*
- S. Wojtkiewicz, *Lepimy i dobrze się bawimy*.
- S. Wojtkiewicz, *Wytwory z drewna i kory*.
- S. Wojtkiewicz, *Zuchowe malowanki i rysowanki*.
- S. Wojtkiewicz, *Zuchowa majsterka do sprawności*.
- S. Wojtkiewicz, *Zuchowa majsterka czterech pór roku*.
- S. Wojtkiewicz, *Zuchowe majsterki elektroniczne*.

NIEWIDZIALNA RĘKA

1. Uczestniczyliśmy w pięciu czynach „niewidzialnej ręki” (pięć palców dłoni).
2. Bawiliśmy się w Drużynę Niewidzialnej Ręki lub Brygadę Pożytecznego Działania, Stowarzyszenie Pomóż Samemu Sobie, Pogotowie Ekologiczne, Izbę Kontroli Pomocy Rodzicom.
3. Byliśmy na wielkiej wyprawie rozpoznawczej „niewidzialnej ręki”.
4. Ustaliliśmy Statut Niewidzialnych.
5. Byliśmy u terenowego opiekuna społecznego lub w Towarzystwie Opieki nad Zwierzętami.
6. Pomagaliśmy ludziom potrzebującym, pomocy a sprawy trudne dla nas przekazywaliśmy dorosłym.
7. Przygotowaliśmy inscenizacje „Bo my robimy cuda”.

Uwagi

Istota sprawności dotyczy pożytecznego działania zarówno zespołowego, jak i indywidualnego. Niektóre prace wykonują zuchy same, inne pod nadzorem starszych czy w gromadzie. Drużynowy powinien nauczyć zuchy znajdować radość w pożytecznym działaniu. Każda praca musi mieć cel.

Trudno tu jest dawać propozycje konkretnych zabaw i działań. O ile przy innych sprawnościach istnieje pewna możliwość wskazania, co konkretnie robić na zbiórkach, to w przypadku „niewidzialnej ręki” drużynowy sam musi wybrać pole działania (szkoła, osiedle, wieś, miasto, dom rodzinny, las, podwórko, pomoc potrzebującym, przedszkole, dom dziecka). Zależy ono od warunków lokalnych, od tego, co zuchy zauważą i co zafrapuje ich najbardziej, a co drużynowemu stworzy najlepszą okazję do działań wychowawczych.

Sprawność „niewidzialnej ręki” powinna być realizowana w każdej gromadzie. Pora roku nie odgrywa tutaj żadnej roli. Sprawność można zdobywać w cyklu kolejnych zbiórek, ale można także organizować zabawy „niewidzialnych”, realizując inny cykl sprawnościowy.

Wskazówki bibliograficzne

- S. Borowiecki, M. Klimowa, *Gry i zabawy na kolumniach i zimowiskach*.
- *Księga zabaw. Na podwórku i gdzie indziej*.
- „Zuchowe Wieści” 1995, nr 3, lato.

ZAWODOWE

1. Byliśmy w muzeum archeologicznym lub odwiedziliśmy stanowisko archeologiczne.
2. Spotkaliśmy się z archeologami, rozmawialiśmy o ich pracy.
3. Wyruszyliśmy na wyprawę w poszukiwaniu zabytków archeologicznych.
4. Zorganizowaliśmy własne wykopaliska archeologiczne.
5. Zlepialiśmy garnki z odnalezionych skorup oraz odtwarzaliśmy biżuterię z obrazków (szpile, wisiory, zausznice).
6. Bawiliśmy się w ludzi z epoki brązu.
7. Poznaliśmy najpiękniejsze zabytki starożytnej cywilizacji.
8. Wykonaliśmy makietę osady w Biskupinie, zespołu piramid itp.
9. Urządziliśmy spotkanie z bogami starożytnych cywilizacji.
10. Urządziliśmy wystawę naszych znalezisk archeologicznych.

Uwagi

Sprawność zaspokaja dziecięcą ciekawość świata i tego, jak ludzie dawniej żyli. Podczas jej zdobywania zuchy poszerzą swoją wiedzę historyczną, rozwiną spostrzegawczość, cierpliwość i zdolności dedukcyjne. Drużynowy może wybrać przedział czasowy zabawy (np. kultura łużycka na terenie Polski – Biskupin, stare państwo – Egipt, początki chrześcijaństwa – Rzym itp.) lub każdą zbiórkę poświęcić innej cywilizacji.

Sprawność „archeologa” jest przeznaczona dla starszych zuchów. Wspaniale nadaje się na kolonię zuchową. Można ją realizować tylko o takiej porze roku, która pozwala na zorganizowanie zbiórek na powietrzu, gdyż przynajmniej jedna zbiórka musi być przeprowadzona w terenie – zuchy będą prowadzić badania archeologiczne, tzw. powierzchniówki (po tej zbiórce należy zamaskować ślady swojej działalności, zakopać wszystkie dziury).

Wskazówki bibliograficzne

- *Religie wschodu i zachodu*, red. K. Banka.
- M. L. Bernhard, *Sztuka grecka*.
- C. W. Ceram, *Bogowie, groby i uczeni*.
- W. Dobrowolski, *Sztuka Etrusków*.
- K. Gawlikowska, *Sztuka Mezopotamii*.
- J. Gąssowski, *Z archeologią za pan brat*.
- K. Michałowski, *Nie tylko piramidy*.
- A. Mierzejewski, *Sztuka starożytnego Wschodu*.
- S. Parnicki-Pudętko, *Architektura starożytnej Grecji*.
- B. Rutkowski, *Sztuka egejska*.
- A. Sadurska, *Archeologia starożytnego Rzymu okresu cesarstwa*.
- A. Sadurska, *Archeologia starożytnego Rzymu okresu republiki*.
- H.W. F. Saggs, *Wielkość i upadek Babilonu*.
- W. Tarnowski, *Mumie, „Co i jak?”*.
- „Zuchowe Wieści” 1988, nr 5.

CHEMICZKA/CHEMIK

1. Odwiedziliśmy pracownię alchemika. Poszukiwaliśmy złota w różnych substancjach.
2. Wykonaliśmy atrament sympatyczny. Wszystkie przeprowadzane przez nas doświadczenia zapisywaliśmy w naszej księdze chemicznej.
3. Spotkaliśmy się z chemikiem, który opowiedział nam o środkach chemicznych stosowanych w gospodarstwie domowym.
4. Urządziliśmy laboratorium chemiczne, w którym badaliśmy różne środki czystości.
5. Wykonaliśmy plakaty reklamujące bezpieczne środki czystości. Zaprezentowaliśmy je rodzicom.
6. Dokonailiśmy przeglądu używanych w domu środków kosmetycznych i czyszczących.
7. Założyliśmy zachowawczy poradnię usuwania różnych plam.
8. Zorganizowaliśmy wieczór sztuk chemicznych.

Uwagi

Zuch „chemik” jest dokładny, ostrożny i wytrwały. Wie, jakie miejsce w życiu człowieka zajmuje chemia. Interesuje się praktycznym wykorzystaniem chemii. Potrafi wskazać produkty chemiczne w swoim otoczeniu. Wie, których środków chemicznych używać do prania, sprzątania, mycia i higieny ciała. Zna symbole oznaczające bezpieczne środki czystości.

Warto w trakcie zabaw korzystać z takich środków chemicznych, jak sól, ocet, soda oczyszczona, mydło, sok z kiszzonej kapusty.

Jest to sprawność przeznaczona dla zuchów starszych. Zdobywa się ją raczej w pomieszczeniu, choć można ją z powodzeniem zdobyć na kolonii, gdzie mamy warunki, aby zuchy poznały różne środki czystości i zdrową żywność.

Przy zdobywaniu tej sprawności warto zwrócić uwagę na toksyczność wielu środków, podkreślić, że używając ich, należy zachować ostrożność.

Wskazówki bibliograficzne

- *Chcę wiedzieć więcej niż wiem, umieć więcej niż umiem. Propozycja programowa.*
- M. Jurowska-Wernerowa, *Wyprawa Kapitana Łamigłowy w krainę chemii.*
- S. Sękowski, *Moje laboratorium.*
- S. Sękowski, *Ciekawe doświadczenia.*
- J. Stoiński, *Chemia czarodziejka.*
- W. Wajnert, *Przygody z Machefim.*
- „Zuchowe Wieści” 1983, nr 11; 1994, nr 5.

DETEKTYW

1. Odwiedziliśmy agencję detektywistyczną lub komisariat policji i poznaliśmy zasady pracy detektywa.
2. Spotkaliśmy Sherlocka Holmesa lub innego detektywa, który zdradził nam sekrety skutecznego śledztwa. Ułożyliśmy kodeks etyczny dobrego detektywa.
3. Uczestniczyliśmy w zajęciach szkoły detektywów. Ćwiczyliśmy metody pracy śledczej, doskonaliliśmy swoją sprawność fizyczną, zorganizowaliśmy salę treningową.
4. Poznaliśmy przedmioty niezbędne w pracy detektywa – lupę, mikroskop. Wykonaliśmy znak agencji detektywów. Mamy tajny system porozumiewania się.
5. Bawiliśmy się w Zuchowe Biuro Detektywistyczne lub Związek Tajnych Inspektorów.
6. Założyliśmy kartotekę, w której trzymaliśmy akta prowadzonych przez nas spraw i zabezpieczone dowody. Trzymaliśmy tam ściśle tajne akta, nasze odciski palców, zdjęcia i krótkie opisy przebiegu naszej służby.
7. Przeprowadziliśmy śledztwo według planu opracowanego przez nasze biuro (zbieraliśmy poszlaki, zdejmowaliśmy odciski palców, tropiliśmy po śladach), Analizowaliśmy zebrane dowody. Oglądaliśmy pod mikroskopem włosy, nitki itp.

Uwagi

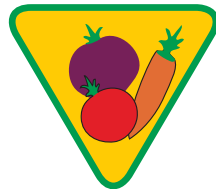
Sprawność „detektywa” ma za zadanie zapoznać zuchy z ciekawą, ale i niebezpieczną pracą detektywa. Jest skierowana do zuchów w każdym wieku, bowiem praca detektywa może zafascynować wszystkich. Sprawność rozwija zmysły zuchów, ma duży wpływ na ich rozwój emocjonalny i fizyczny. Najważniejsze cechy i umiejętności, jakimi muszą wykazać się zuchy, to dokładność, spostrzegawczość, odwaga, utrzymywanie tajemnicy. Zuch „detektyw” potrafi posługiwać się tajnym pismem. Jest cierpliwy i skoncentrowany.

W trakcie zdobywania sprawności zuchy uczą się tropienia, dyskretnego i cichego zachowania, kojarzenia faktów, zabezpieczania dowodów, ćwiczą umysł, rozwiązując zagadki i łamigłówki. Drużynowy musi zadbać o to, by tematyka zabaw nie była związana z realnym światem przestępczym i nie dotyczyła spraw drastycznych (np. fikcyjne morderstwa). Można tropić np. podwórkową szajkę niszczycieli trawników.

Wskazówki bibliograficzne

- A. Bahdaj, *Kapelusz za 100 tysięcy*.
- J. Owadzki, *Gry, zabawy i quizy*.
- K. Makuszyński, *Szatan z siódmej klasy*.
- S. Szmaglewska, *Czarne stopy*.
- Z. Nienacki, *Pan Samochodzik i templariusze* oraz inne książki z tej serii.
- M. Twain, *Tomek Sawyer detektywem*.

DIETETYK/DIETETYCZKA

1. Zapoznaliśmy się z piramidą zdrowego żywienia. Wykonaliśmy przedstawiające ją plakaty i powiesiliśmy je w zuchówce, w klasie lub na szkolnym korytarzu.
2. Poznaliśmy zasady zdrowego żywienia.
3. Ułożyliśmy kodeks zdrowego stylu życia.
4. Przygotowaliśmy na zbiórce zdrową potrawę lub urządziliśmy konkurs na zdrową sałatkę.
5. Spośród różnych produktów spożywczych wybraliśmy takie, które powinny się znaleźć w naszym pożywieniu.
6. Ułożyliśmy zestaw ćwiczeń, które powinniśmy wykonywać każdego dnia.
7. Wykonaliśmy kolorowe pojemniki, w których będziemy nosić drugie śniadanie do szkoły.
8. Byliśmy z wizytą u dietetyka lub lekarza, który opowiedział nam, dlaczego ważne jest zdrowe żywienie.
9. Założyliśmy własną poradnię dietetyczną, w której zorganizowaliśmy konferencję zachowawczych dietetyków.
10. Uczyliśmy się rozpoznawać smaki i zapachy produktów żywnościowych z zamkniętymi oczami.
11. Wykonaliśmy ulotki dotyczące zdrowego stylu życia, rozdaliśmy je w szkole.
12. Odegraliśmy scenkę z wiersza „Na straganie” Jana Brzechwy.
13. Wzięliśmy udział w wielkim kwizie wiedzy o zdrowym stylu życia.

Uwagi

Tematyka sprawności porusza ważny aspekt codziennego życia. Dzięki niej uświadamiamy zuchom potrzebę dbania o swoje zdrowie i racjonalne żywienie. Realizacja tej sprawności umożliwi zapoznanie dzieci ze światem witamin i produktów, które zapewniają człowiekowi prawidłowy rozwój i zdrowie. Przedstawi także zawód dietetyka, coraz bardziej popularny w społeczeństwie, którego znaczna część cierpi na nadwagę lub otyłość. „Dietetyk/dietetyczka” to sprawność przeznaczona dla dzieci w każdym wieku, może być zdobywana niezależnie od pory roku.

Wskazówki bibliograficzne

- J. Brzechwa, *Na straganie*.
- M. Jarosz, *Normy żywienia dla populacji polskiej – nowelizacja*.
- A. Górski, *Dzieci gotują. Kuchnie świata*.
- J. Krzyżanek, *Cecylka Knedelek czyli książka kucharska dla dzieci*.
- *Zasady zdrowego żywienia dzieci i młodzieży w wieku szkolnym*, [online], www.izz.waw.pl.
- *Piramida zdrowego żywienia dla dzieci i młodzieży w wieku szkolnym*, [online], www.izz.waw.pl.
- *Komentarz do Piramidy Zdrowego Żywienia dla dzieci i młodzieży w wieku szkolnym*, [online], www.izz.waw.pl.

1. Byliśmy w drukarni lub zakładzie poligraficznym, gdzie obserwowaliśmy, jak powstają książki, gazety, ulotki, afisze. Rozmawialiśmy z pracownikami tych zakładów.
2. Uruchomiliśmy własną drukarnię. Sami robiliśmy papier, czcionki, farbę drukarską.
3. Wydawaliśmy gazetę, afisze, ulotki lub wizytówki.
4. Przenieśliśmy się w przeszłość. Dowiedzieliśmy się, jak powstawały książki przed wynalezieniem druku.
5. Bawiliśmy się w przepisywaczy książek, robiliśmy inicjały.
6. Uruchomiliśmy zuchową introligatorię, w której podklejaliśmy zniszczone książki, okładaliśmy je. Wykonaliśmy okładkę do książki gromady.
7. Prześledziliśmy drogę książki od autora do czytelnika.
8. Zorganizowaliśmy targi wydawców książek.
9. Zorganizowaliśmy akcję sprzedaży używanych podręczników, tanich książek.
10. Zorganizowaliśmy konkurs na najciekawszy ekslibris.

Uwagi

Sprawność „drukarza” ma na celu zapoznanie dzieci ze sposobem powstawania różnego rodzaju druków – książek, ulotek, plakatów. Uczy systematyczności, dokładności, poszanowania książek. Drużynowy cofa się z dziećmi w przeszłość, by pokazać im, jak powstawały książki kiedyś. Odwiedza też drukarnię, by dzieci zobaczyły, jak to się robi teraz (najlepiej wybrać się do nowoczesnej drukarni, gdzie maszyny sterowane są komputerowo, a także do mniejszego zakładu poligraficznego, gdzie część prac wykonuje się ręcznie). Podczas zabawy zuchy poznają drogę książki od autora do czytelnika. Najważniejszą jednak rzeczą jest uruchomienie własnej drukarni, wydrukowanie potrzebnych gromadzie materiałów – wizytówek, ulotek, plakatów czy nawet zuchowej gazetki.

Sprawność nadaje się dla zuchów starszych. Można ją zdobywać o każdej porze roku, choć najlepsza jest późna jesień, zima, wczesna wiosna, gdyż wszystkie zbiórki mogą odbywać się w pomieszczeniu.

Wskazówki bibliograficzne

- *Jak powstaje książka?*, „Patrzę – Podziwiam – Poznaję”.
- Larousse, Gallimard, Odkrycia młodych, nr 52, *Odrodzenie – nauka i literatura*.
- „Zuchowe Wieści” 1998, nr 2.

DZIENNIKARKA/DZIENNIKARZ

1. Byliśmy w rozgłośni radiowej, telewizyjnej lub redakcji gazety. Obserwowaliśmy pracę dziennikarzy, rozmawialiśmy z nimi.
2. Ukończyliśmy szkołę dziennikarzy (radiowych, telewizyjnych lub prasowych).
3. Gromadziliśmy wiadomości, przeprowadzając na wywiady, organizując sondy uliczne, opracowując ankiety.
4. Prowadziliśmy szkolną gazetkę lub gazetkę gromady.
5. Przygotowaliśmy program telewizyjny.

Uwagi

Realizacja sprawności „dziennikarz” zależy od tego, na jaką „specjalizację” zdecydują się zuchy – czy będą dziennikarzami prasowymi (będą zbierać wiadomości, opracowywać je, spotykać się na kolegiach redakcyjnych, recenzować artykuły, pisać i wydawać własną lub szkolną gazetkę), radiowymi (będą tworzyć audycje muzyczne, zostaną lektorami czytającymi bajki czy stworzony przez siebie serwis informacyjny, będą prowadzić audycje na żywo lub nagrywać je), czy też dziennikarzami telewizyjnymi (będą tworzyć programy telewizyjne, dzienniki). Oczywiście cykl ten można realizować w ten sposób, że zuchy po skończeniu szkoły dziennikarskiej kolejno poznają specyfikę pracy w różnych mediach (każda szóstka może też wybrać swoją specjalizację).

Ważne, by zuchy uświadomiły sobie, jak ważna i potrzebna jest praca dziennikarza, jak istotna jest w tym przypadku rzetelność, prawdomówność, dbanie o język wypowiedzi. Sprawność ta uczy także śmiałości, odwagi, otwartości.

Sprawność nadaje się dla zuchów starszych, które dobrze władają już językiem – potrafią pisać i tworzyć dłuższe wypowiedzi.

Wskazówki bibliograficzne

- S. Borowiecki, M. Klimowa, *Gry i zabawy na koloniach i zimowiskach.*
- M. Kozakiewicz, *Halo, młody przyjacielu.*
- M. Kafel, M. Szulczewski, *Z gazetką na ty.*
- J. Owidzki, *Gry, zabawy i quizy.*
- J. Płażewski, *Historia filmu dla każdego.*

1. Założyliśmy własne centrum nauki i poprzez doświadczenia badaliśmy otaczający nas świat.
2. Dowiedzieliśmy się, dlaczego niebo jest niebieskie oraz rozpoznawaliśmy różne zjawiska pogodowe.
3. Zbadaliśmy, co to jest światło i cień oraz zorganizowaliśmy teatr cieni.
4. Odkryliśmy, w jaki sposób działa lupa, lustro i luneta. Obserwowaliśmy za ich pomocą różne przedmioty.
5. Dowiedzieliśmy się, co by się stało, gdyby zabrakło grawitacji i powietrza.
6. Poznaliśmy różne rodzaje dźwięków oraz dowiedzieliśmy się, w jaki sposób określa się ich głośność.
7. Zbadaliśmy, dlaczego ogień płonie i wykonywaliśmy własne świece.
8. Dowiedzieliśmy się, jak działa elektryczność i poznaliśmy różne typy elektrowni.
9. Widzieliśmy elektrownię oraz wykonaliśmy własne wiatraki.
10. Dowiedzieliśmy się, dlaczego niektóre maszyny latają oraz kto pierwszy wzbił się w powietrze.
11. Wykonaliśmy własnoręcznie latający pojazd, a następnie zorganizowaliśmy konkurs na najdłuższy lot.
12. Odwiedziliśmy Centrum Nauki „Kopernik” w Warszawie, inne centrum nauki lub uczestniczyliśmy w przeznaczonym dla dzieci wykładzie dotyczącym fizyki.
13. Dowiedzieliśmy się, jak nazywają się najstynniejsi fizycy i jakie są ich odkrycia.
14. Zorganizowaliśmy w szkole pokaz doświadczeń fizycznych.

Uwagi

Dzięki tej sprawności możemy pobudzić dziecięcą ciekawość świata, dociekliwość, a także skłonić zuchy do samodzielnego wyciągania wniosków.

Sprawność „fizyka” wymaga od drużynowego dużej wiedzy, przydaje się też specjalistyczny sprzęt (ale nie jest on konieczny, wiele rzeczy można zrobić samodzielnie), dlatego dobrze jest współpracować ze szkołą albo inną placówką, która może potrzebne materiały udostępnić. Z pewnością im więcej doświadczeń i praktycznego działania, tym atrakcyjniejsza będzie dla zuchów tematyka sprawności. Sprawność przeznaczona jest dla zuchów w każdym wieku, przy czym poziom zdobywanych informacji i organizowanych doświadczeń, powinien być dostosowany do ich poziomu rozwoju.

Wskazówki bibliograficzne

- R. J. Brown, *200 doświadczeń dla dzieci*.
- M. Bankova, *Sroka w krainie entropii*.
- *Chcę wiedzieć więcej niż wiem, umieć więcej niż umiem. Propozycja programowa*.
- *Wokół nauki. Biologia, fizyka, chemia. Ilustrowane kompendium*.
- Ch. Drosser, *Fizyka – daj się uwieść*.
- A. Orłowski, J. Wolny, *Piorun na smyczy. Fizyka dla najmłodszych wierszem pisana*.

- J. P. VanClave, *Fizyka dla każdego dziecka: 101 ciekawych doświadczeń*.
- A. Saan, *365 eksperymentów na każdy dzień roku*.
- U. Berger, *Księga eksperymentów, 50 najciekawszych doświadczeń*.
- C. Harder, J. Schumacher, Ch. Wagner, *Fontanna z coli i ręka potwora. 33 szalone eksperymenty, o których nauczyciel fizyki milczy jak grób*.
- K. Landwehr, *111 niezwykłych eksperymentów*.
- R. Gilpin, L. Pratt, *Księga eksperymentów*.
- <http://www.edukacjadomowa.piasta.pl/fizyka1.html>.

1. Odwiedziliśmy kopalnię (soli, węgla, inną), od pracujących tam górników uzyskaliśmy informacje o ich pracy.
2. Urządziliśmy „Święto Gwarków”, „Barbórkę”, na których zaprezentowaliśmy dawne obrzędy i zwyczaje górnicze.
3. Zorganizowaliśmy konkurs na temat dawnych i obecnych metod pracy górników i narzędzi, jakimi się posługiwali.
4. Ułożyliśmy słownik nazw górniczych lub gwary śląskiej, posługiwaliśmy się nim w czasie zbiórek.
5. Uczestniczyliśmy w pracy kopalni, byliśmy przodkowymi, fedrującymi itp., mieliśmy swoje narzędzia i odpowiednie stroje.
6. Prezentowaliśmy legendy związane z zawodem górnika.
7. Wyruszyliśmy na pomoc zasypyanym górnikom.

Uwagi

Sprawność „górnika” daje drużynowemu duże możliwości kształtowania postawy do-
kładności, sumienności, uczy poszanowania pracy innych, solidarności zawodowej (górnik
nie opuści górnika w potrzebie).

Podczas zabaw zuchy poznają dawne zwyczaje i obrzędy górników (dawniej zwanych
gwarkami), uczą się odpowiedzialności za pracę swoją i innych. Bawiąc się w górników,
zuchy przyjmują obrzędy i mowę górniczą, wykonują czapkę, latarnię, kilof. Wskazane
jest wspomnieć im o niebezpieczeństwach grożących pracującym pod ziemią.

Sprawność można zdobywać tam, gdzie jest możliwość wycieczki do kopalni.

Wskazówki bibliograficzne

- M. G. Gerlich, *Strachy. W kręgu dawnych ślą- skich wierzeń.*
- G. Morcinek, *Przedziwne śląskie powiarki.*
- G. Morcinek, *Łysek z pokładu Idy.*
- *Słownik gwary śląskiej.*
- „Zuchowe Wieści” 1982, nr 3.

1. Byliśmy na stacji lub dworcu kolejowym. Obserwowaliśmy pracę kolejarzy.
2. Bawiliśmy się w dworzec kolejowy. Byliśmy maszynistami, dróżnikami, dyżurnymi ruchu, konduktorami, pracowaliśmy w kasie, informacji i „Warsie”.
3. Zorganizowaliśmy fabrykę budowy wagonów i lokomotyw.
4. Wyruszyliśmy w wielką podróż koleją.
5. Podróżowaliśmy po Polsce.
6. Uczestniczyliśmy w zajęciach w szkole kolejarzy.
7. Wyruszyliśmy na wyprawę Orient Ekspresem.
8. Pojechaliśmy na wycieczkę pociągiem.
9. Bawiliśmy się w podróż pierwszym pociągiem.
10. Bawiliśmy się w podróż pociągiem przyszłości.
11. Bawiliśmy się modelem kolejki. Zbudowaliśmy do niej makietę.

Uwagi

Przy realizowaniu sprawności „kolejarza” należy zwrócić uwagę zuchów na to, jak istotną rolę odgrywa nie tylko współdziałanie ludzi w czasie pracy, ale także precyzyjne zgranie najróżniejszych czynności. Należy pokreślić, że w pracy kolejarza konieczna jest punktualność i obowiązkowość.

Praca w kolejnictwie to nie tylko sprawne obsługiwanie wszystkich urządzeń, umiejętność prowadzenia lokomotywy, sprawne utrzymywanie łączności z innymi stacjami, fachowa konserwacja sprzętu itp. Podróżni oczekują od kolejarza zapewnienia im bezpieczeństwa podróży. Wierzą także, że kolejarz zawsze chętnie udzieli informacji i w razie potrzeby pomoże. Podczas zdobywania sprawności „kolejarza” zuchy koniecznie powinny odwiedzić stację lub dworzec kolejowy, przyjrzeć się pracy kolejarzy, porozmawiać z nimi, zajrzeć do pomieszczeń, które zwykle są niedostępne dla pasażerów, posłuchać zapowiedzi o nadjeżdżających pociągach. Warto szczególnie uważnie obejrzeć urządzenia, które mogą się przydać w zuchowych zabawach w kolej.

Zdobywając sprawność „kolejarza”, zuchy mogą zdobyć wiele pożytecznych umiejętności: nauczyć się korzystać z rozkładu jazdy, kupować bilet, zasięgać informacji, oddawać bagaż do przechowania. Powinny również poznać różne rodzaje pociągów (podmiejski, osobowy, pospieszny, ekspres, Eurocity, Intercity, metro). Pokażmy zuchom, jak bardzo zmieniła się kolej i jak nadal się rozwija, by bezpiecznie i szybko przewozić ludzi i towary.

Wskazówki bibliograficzne

- J. Bartosiński, *Technika w kl. I-III*.
- Z. Bayer, *Stare parowozy*.
- A. Machalski, *Od młota kamiennego do rakiety kosmicznej*.
- „Pentliczek” 1994, nr 6.
- S. Wojtkiewicz, *Co jeździ, co pływa, co lata... dookoła świata*.
- S. Wood, *Linie kolejowe i pociągi*.
- *Zuch kolejarz. Materiały do programu „Bezpieczny przejazd”*.

KOSMONAUTKA/KOSMONAUTA

1. Uczestniczyliśmy w zajęciach szkoły kosmonautów i treningu kosmicznym.
2. Zbudowaliśmy raketę, kosmodrom, stację kosmiczną.
3. Podróżowaliśmy rakiętą na inną planetę.
4. Obserwowaliśmy niebo.
5. Zorganizowaliśmy wieczór w planetarium lub byliśmy w planetarium.
6. Spotkaliśmy się z mieszkańcami innej planety.
7. Zorganizowaliśmy turniej międzyplanetarny.
8. Obchodziliśmy „święto kosmonauty”.
9. Badaliśmy przestrzeń międzygwiazdową.
10. Szukaliśmy niezidentyfikowanych pojazdów kosmicznych.
11. Zorganizowaliśmy pokazy mody kosmicznej, pokazy modeli, obiektów latających.
12. Badaliśmy inną planetę. Zbieraliśmy próbki ziemi, wykonaliśmy mapę planety, obserwowaliśmy i badaliśmy istniejące na tej planecie formy życia.

Uwagi

Sprawność „kosmonauty” zaspokaja dziecięcą ciekawość, dostarcza wiedzy o wszechświecie, wyrabia dyscyplinę, kształci spostrzegawczość, rozwija sprawność fizyczną.

Przy realizowaniu cyklu powstaje problem właściwego wyważenia proporcji między fantastycznymi a realistycznymi treściami zabawy (im starsze zuchy, tym bardziej zbliżona do realiów musi być zabawa). Dawniej drużyny musiały wymyślać gawędy o niesamowitych przygodach kosmicznych albo przynajmniej szukać do nich pomysłów w literaturze fantastycznonaukowej. Dzisiaj rozmaite media dostarczają nam nieomal gotowych gawęd o prawdziwych przygodach człowieka w kosmosie. Wylania się więc nowe zadanie dla drużynowego: zdobyć i uporządkować wiadomości niezbędne dla zaspokojenia poznawczej ciekawości zuchów, a także dla zorganizowania atrakcyjnej zabawy w kosmonautów.

Zuch „kosmonauta” powinien umieć wskazać na niebie wybrane gwiazdozbiory, np Wielki Wóz, Mały Wóz. Podczas zdobywania sprawności zuchy często będą majsterkować, wykonają hełmy kosmiczne, kosmodrom, zbudują raketę. Cała majsterka musi być użyteczna, ma służyć zabawie. Sprawność można zdobywać o każdej porze roku.

Wskazówki bibliograficzne

- B. Arct, *U progu kosmosu*.
- *Atlas nieba – gwiazdy, planety*.
- S. Becklade, *Budowa Wszechświata*.
- *Był sobie kosmos*, serial animowany.
- P. Elsztajn, *W kosmosie*.
- A. Machalski, *Od młota kamiennego do rakiety kosmicznej*.
- S. Parker, *Planeta Ziemia*.
- S. Parker, *Statki powietrzne*.
- Z. Uchman, *Lecimy na Księżyc*.
- W. Zonn, E. Milewska, *Astronomia*.
- W. Zonn, *Loty kosmiczne*.
- „Zuchowe Wieści” 1986, nr 1,9 i 10; 1993, nr 11.

1. Byliśmy z wizytą w pracowni krawieckiej lub szwalni, poznaliśmy pracę krojczych, szwaczek, hafciarek itd.
2. Urządziliśmy „kącik z igietką”, wyposażyliśmy go w odpowiednie przybory i materiały, pełniliśmy w nim dyżur (na koloni lub w szkole).
3. Wykonaliśmy własnoręcznie poduszkę na igły lub uszyliśmy ściereczkę do naczyń.
4. Zorganizowaliśmy pokaz mody, na którym zaprezentowaliśmy stroje przez nas uszyte lub „udoskonalone”.
5. Uczestniczyliśmy w kursie kroju i szycia, na którym poznaliśmy podstawowe ściegi i materiały.
6. Zorganizowaliśmy konkurs na „mistrza igły”, na którym zaprezentowaliśmy własnoręcznie wykonane prace.
7. Zorganizowaliśmy pracownię projektowania ubiorów, wymyślaliśmy stroje na różne okazje.

Uwagi

Sprawność umożliwia kształtowanie staranności, sumienności, porządku, uczy oszczędności. Podczas zabaw zuchy poznają podstawowe ściegi, uczą się je wykorzystywać przy szyciu własnych prac. Dowiedzą się również, jakimi przybarami należy się posługiwać, poznają różne rodzaje materiałów. Można pokusić się o pokazanie zuchom techniki patchworku, czyli jak z resztek uszyć prawdziwe „cudeńka”.

Sprawność ta nadaje się do realizacji przez wszystkie zuchy, choć większe powodzenie będzie miała w gromadzie żeńskiej. Wspaniale nadaje się do realizowania podczas słotnej jesieni, zimy i wczesnej wiosny.

Wskazówki bibliograficzne

- E. Suszyńska, *Nastolatki szyją*.
- Z. Surzycka-Mliczewska, *Nastolatki szydełkują, robią na drutach i...*
- A. Werbicka, *Nastolatki haftują*.
- S. Wojtkiewicz, *Zuchowe igraszki z igłą*.
- „Zuchowe Wieści” 1993, nr 5.

KUCHCIK

1. Byliśmy z wizytą w szkolnej kuchni lub restauracji.
2. Zbudowaliśmy kuchnię i wyposażyliśmy ją w odpowiedni sprzęt, rozpaliliśmy ogień w palenisku, podtrzymaliśmy go.
3. Zorganizowaliśmy konkurs dotyczący zastosowania w polskiej kuchni rzadko spotykanych warzyw i owoców.
4. Urządziliśmy ucztę złożoną z przygotowanych własnoręcznie potraw (gotowanych lub smażonych) i zaprosiliśmy na nią rodziców, przyjaciół, inną gromadę.
5. Zorganizowaliśmy konkurs na najładniej udekorowany i nakryty stół.
6. Przeszliśmy szkolenie z zakresu udzielania pierwszej pomocy przy oparzeniach i skaleczeniach.
7. Wydaliśmy książkę kucharską z ulubionymi potrawami.

Uwagi

W trakcie zdobywania sprawności „kuchcika” zuchy zapoznają się ze sprzętem potrzebnym do gotowania i smażenia, mają okazję obsługiwania go i dbania o niego. Na pewno chętnie same wykonają przydatne w kuchni stojaki pod garnki, wieszaki na przykrywki, a nawet fartuchy, rękawice czy czapki. Będą mogły poznać wartości odżywcze różnych warzyw i owoców, należy przy tym zwrócić uwagę na sposoby ich przechowywania (mrożenia, peklowania, gotowania, marynowania) w różnych warunkach (w zimie, w lecie, bez lodówki).

Warto pokusić się o pokazanie zuchom wykorzystania ziół i przypraw do różnych potraw. Jest to również okazja do tego, aby zuchy nauczyły się pięknie dekorować stół, co może przydać się przy domowych uroczystościach.

Sprawność przeznaczona jest raczej dla zuchów starszych, które potrafią już sprawnie posługiwać się nożem czy innymi przyborami. Nadaje się do realizacji na kolonii zuchowej. Po dostosowaniu wymagań może być zdobywana indywidualnie przez zuchy.

Wskazówki bibliograficzne

- W. Disney, *Książka kucharska Kubusia Puchatka*.
- M. Terlikowska, *Kuchnia pełna cudów*.
- S. Witkowska, *Nastolatki gotują*.

1. Byliśmy z wizytą w ośrodku zdrowia, szpitalu lub aptecce.
2. Bawiliśmy się w szkołę lekarską, a po egzaminie końcowym złożyliśmy przysięgę Hipokratesa.
3. Bawiliśmy się w ośrodek zdrowia, pogotowie ratunkowe, aptekę, przychodnię sportowo-lekarską.
4. Bawiliśmy się w specjalistyczną przychodnię lekarską. Szóstki wybrały sobie różne specjalności lekarskie.
5. Prowadziliśmy klinikę dla lalek.
6. Zorganizowaliśmy turniej ratowniczy.
7. Zorganizowaliśmy w klasie, na podwórku lub we własnych domach mały kurs pierwszej pomocy lub akcję propagującą zdrowy styl życia.
8. Urządziliśmy konkurs na zdrową surówkę.
9. Urządziliśmy kącik czystości w klasie lub zuchówce, zamieściliśmy w nim informacje o tym, jak dbać o zdrowie.

Uwagi

Sprawność „lekarza” ma uwrażliwić zuchy na dbałość o własne zdrowie, zwrócić im uwagę na przestrzeganie higieny osobistej i zdrowego trybu życia, zapoznać z pracą lekarzy oraz nauczyć najprostszyc sposobów udzielania pierwszej pomocy.

Dzięki interesującej i wartościowej zabawie w lekarza zuchy nauczą się bandażowania, odmierzania kropli, opatrywania ran oraz mierzenia tętna. Ważna będzie także umiejętność wzywania pogotowia ratunkowego. W czasie zdobywania sprawności gromada powinna wzbogacić się o apteczkę, którą zuchy będą zabierać na wszystkie wycieczki. Bawiąc się w „lekarza” zuchy wykonają recepty i pieczętki. Warto pokazać zuchom korzyści z zażywania ziół zamiast leków, uświadomić, jak niebezpieczne może być samowolne przyjmowanie leków i zażywanie leków w zbyt dużych ilościach lub przeterminowanych.

Jest to sprawność, którą można zdobywać niezależnie od wieku. Zbiórki można realizować zarówno w pomieszczeniu, jak i na powietrzu.

Wskazówki bibliograficzne

- S. Parker, *Ciało człowieka*, „Świat wczoraj i dziś”.
- A. Dziak, *Pierwsza pomoc*.
- C. Moffat, *Pierwsza pomoc dziecku. ABC. Ilustrowany poradnik dla rodziców i opiekunów*.
- „Zuchowe Więści” 1986, nr 4; 1988, nr 10; 1992, nr 3.

1. Spotkaliśmy się z Ikarem, który opowiedział nam o swoich próbach wzniesienia się ponad ziemię.
2. Prowadziliśmy eksperymenty powietrzne.
3. Budowaliśmy latawce, modele samolotów lub balonów.
4. Urządziliśmy zawody latawców lub balonów.
5. Uczestniczyliśmy w zajęciach szkoły pilotów.
6. Byliśmy na lotnisku, spotkaliśmy się z lotnikiem.
7. Urządziliśmy własny port lotniczy, tworzyliśmy jego załogę.
8. Zorganizowaliśmy manewry lotnicze.
9. Odbiliśmy lot dookoła świata.
10. Zorganizowaliśmy dzień lotnika.

Uwagi

Lotnictwo pociąga swoją niezwykłością, fascynuje przygodami. Sprawność ta pozwala kształtować odwagę, opanowanie, zdyscyplinowanie i umiejętność podporządkowania się, koleżeńskość, poczucie odpowiedzialności. Dostarcza wiedzy na temat historii samolotów i lotnictwa, jak również dostarcza wiedzy z fizyki, odpowiadając na przykład na pytanie „dlaczego samolot unosi się w powietrze?” Podczas zdobywania sprawności dobrze jest umożliwić zuchom zetknięcie się z prawdziwym lotnictwem. Można zwiedzić lotnisko, szkołę szybowcową, modelarnię. Warto zorganizować spotkanie z lotnikami, którzy opowiedzą o swojej pracy. Brak takich możliwości nie powinien jednak przesądzać o rezygnowaniu ze zdobywania sprawności. Do realizacji sprawności trzeba się starannie przygotować, uzupełnić wiedzę, sprawdzić swoje możliwości modelarskie.

„Lotnik” to trudna sprawność, dlatego powinny zdobywać ją zuchy nieco starsze. Przeznaczona jest w zasadzie dla chłopców, ale można ją zdobywać w gromadach koedukacyjnych.

Wskazówki bibliograficzne

- S. Abzałtowski, T. Sztybel, *Mała encyklopedia lotnictwa*.
- B. Arct, *Poczet wielkich lotników*.
- E. Banaszczyk, *O lotach, pilotach i samolotach*.
- Z. Brodzki, S. Górski, R. Lewandowski, *Lotnictwo. Ilustrowana encyklopedia*.
- A. Glass, *Latawce, balony, szybowce, rakiety*.
- A. Glass, R. Chmielewski, *Jak zostać lotnikiem?*
- J. Berlinger, *Jak samolot nauczył się latać?*
- K. Wnętrzycki, *Zuchowe lotnictwo*.
- „Zuchowe Wieści” 1989, nr 2 i 3, 1994, nr 3.
- *1000 słów o lotnictwie*, oprac. P. Elsztein.

MARYNARZ

1. Byliśmy na statku, okręcie lub jachcie, rozmawialiśmy z marynarzem.
2. Wstąpiliśmy do szkoły marynarskiej, w której nauczyliśmy się węzłów, sygnalizacji, poznaliśmy najważniejsze morza i porty świata oraz różne rodzaje statków.
3. Urządziliśmy port i zbudowaliśmy własną flotę.
4. Brałismo udział w rejsie statkiem.
5. Przeżyliśmy morską przygodę (np. spotkanie z piratami, potworem morskim, sztorm).
6. Zdaliśmy egzamin z morskich umiejętności i otrzymaliśmy marynarski stopień. Zorganizowaliśmy chrzest i wodowanie statku.

Uwagi

Sprawność „marynarza” wychodzi naprzeciw dziecięcym marzeniom o podróżach, przygodach i bohaterskich czynach. To także wspaniała okazja dla drużynowego do wdrożenia nowych zachowań do dyscypliny i karności, gdyż każdy „załogant” będzie starał się dowiedzieć, że zasłużył na wyróżnienie w rozkazie kapitana. Sprawność pomaga kształcić w dzieciach odwagę, koleżeństwo i sprawność fizyczną. Bawiąc się w marynarzy, zuchy przyjmują nazewnictwo i zwyczaje wilków morskich, wykonują sobie np. czapki marynarskie. Podczas cyklu sprawnościowego należy także zwrócić uwagę na związaną z tym tematem pracę stocznio-wca (zuch może budować jednostki pływające z różnego rodzaju materiałów – kory, łupin orzecha).

Sprawność można zdobywać w ciągu roku i na kolonii zuchowej. Marynarską przygodę warto połączyć z nauką pływania.

Wskazówki bibliograficzne

- K. O. Burchardt, *Znaczy kapitan*.
- K. Dermel, *Życie morza*.
- A. Fiedler, *Dziękuję ci, kapitanie*.
- *Śpiewnik szantowy*.
- *Świat i człowiek. Atlas geograficzny*.
- „Zuchowe Wieści” 1994, nr 6.
- „Zuchwe Wieści” 2007, nr 3, [online], www.zuchowewiesci.zhp.pl.

MŁODY NAUKOWIEC

1. Odwiedziliśmy interaktywną wystawę (np. w centrum nauki albo zorganizowaną czasowo) lub wzięliśmy udział w warsztatach naukowych dla dzieci (pikniku, festiwalu).
2. Stworzyliśmy własny klub eksperymentów (fabrykę doświadczeń).
3. Wykonaliśmy doświadczenia naukowe w terenie i poczyniliśmy własne obserwacje przyrodnicze lub meteorologiczne.
4. Uczestniczyliśmy w spotkaniu z naukowcem (pasjonatem jakiejś dziedziny wiedzy).
5. Założyliśmy wielką księgę eksperymentów.
6. Prezentowaliśmy własne zainteresowania zuchom z gromady lub urządziliśmy szóstkowe „popisy” naukowe.
7. Zorganizowaliśmy zuchowe laboratorium, opracowaliśmy wspólny wynalazek gromady.
8. Oglądaliśmy wystąpienia młodych pasjonatów z krajowych konferencji TEDxKids.

Uwagi

„Młody naukowiec” to żądny poznawania świata zuch. Posiada liczne lub sprecyzowane zainteresowania, rozwija je i lubi się nimi dzielić. Jest kreatywny i nie boi się wyzwań. Pracuje zarówno samodzielnie, jak i w szóstce, przygotowując nowe doświadczenia.

Wskazówki bibliograficzne

- *Chcę wiedzieć więcej niż wiem, umieć więcej niż umiem. Propozycja programowa.*

1. Odwiedziliśmy fokarium, oceanarium lub ogród zoologiczny. Obserwowaliśmy zwierzęta, których naturalnym środowiskiem życia są morza i oceany.
2. Badaliśmy właściwości słonej wody.
3. Poznaliśmy opowieści o oceanicznych zwierzętach.
4. Ukończyliśmy Akademię Badań Podwodnego Świata.
5. Zbudowaliśmy statek naukowo-badawczy do badań środowiska mórz i oceanów.
6. Bawiliśmy się w podróż do podwodnych głębin.
7. Jedliśmy potrawy z ryb i owoców morza.
8. Tropiliśmy tajemnicę wraku zatopionego statku.
9. Urządziliśmy maraton morskiego majsterkowania.
10. Wyruszyliśmy na ratunek zwierzętom Wielkiej Rafy Koralowej.
11. Inscenizowaliśmy sceny z życia słynnego oceanografa Jacques'a Cousteau.
12. Przygotowaliśmy reportaż z naszych zabaw.

Uwagi

Sprawność wprowadza w świat dalekich podróży, przyrody, niesamowitych spotkań z podwodnym światem. Zuch „oceanograf” potrafi dostrzec piękno naturalnego środowiska, docenia znaczenie mórz i oceanów. Zuchy zdobywają wiedzę o żyjących tam organizmach, poznają metody badawcze stosowane w oceanografii. Pokazujemy zuchom oceanografię jako intensywnie rozwijającą się dziedzinę nauki, a zawód oceanografa – jako interesującą, stwarzającą możliwości realizacji wielu marzeń profesję. Na zbiorckach dzieci uczą się planowania zadań, zespołowego działania i odpowiedzialności za wspólną pracę. Dowiadują się, że w związku z trudami pracy muszą dbać o swoje zdrowie i sprawność fizyczną, uczą się udzielać pierwszej pomocy. Temat umożliwi również stworzenie bardzo ciekawej obrzędowości.

Sprawność przeznaczona jest dla wszystkich zuchów. Można ją zdobywać w ciągu roku lub podczas kolonii zuchowej.

Wskazówki bibliograficzne

- L. Beckelman, *Wieloryby, delfiny i morswiny*.
- G. Becker, *Ryby*.
- J. Berne, *Podwodny świat. Opowieść o Jacques'u Cousteau*.
- J. Brzechwa, *Pan Soczewka na dnie oceanu*.
- A. Ganeri, *Rafy koralowe*.
- S. Hall, *Oceany*.
- C. Harris, *Ciekawe, dlaczego wieloryby śpiewają i inne pytania na temat życia w morzu*.
- N. Harris, *Atlas oceanów*.

1. Byliśmy z wizytą w szklarni, zapoznaliśmy się z pracą związaną z opieką nad roślinami.
2. Pracowaliśmy w ogródku przy pieleniu, założyliśmy grządkę i systematycznie opiekowaliśmy się nią.
3. Urządziliśmy wystawę roślin doniczkowych wyhodowanych indywidualnie, część roślin przekazaliśmy szkole.
4. Przeprowadziliśmy akcję pt. „Jadaj zdrowo” propagującą korzyści płynące z jedzenia surowych warzyw i owoców.
5. Przyrządziliśmy zestaw surówek.
6. Urządziliśmy w szkole przedstawienie pt. „Święto nowalijek”.
7. Po serii wędrowek wydaliśmy ilustrowany informator roślin uprawianych w naszej okolicy.
8. Przygotowaliśmy proste narzędzia potrzebne podczas pracy w ogródku (tyczki do pomidorów, kotki do sadzenia, tabliczki z nazwami roślin).

Uwagi

Podczas zdobywania sprawności należy zwrócić uwagę na wiedzę dotyczącą zastosowania odpowiednich nawozów, szkodliwości używania środków ochrony roślin. Warte podkreślenia jest również znaczenie wyboru odpowiedniego miejsca do uprawy warzyw czy owoców (z dala od szosy, od dymiących kominów). Zuchy powinny poznać przynajmniej 10 roślin ogrodowych, ich znaczenie dla człowieka i gospodarki, umieć postępować się prostymi narzędziami ogrodniczymi, takimi jak grabie, motyka, łopata (niektóre proste narzędzia mogą same wykonać w ramach majsterki). Opiekując się roślinami, zuchy nauczą się systematyczności, odpowiedzialności za powierzoną pracę, sumiennosci (gdy nie podleją rośliny lub nie wyrwą chwastów, rośliny przestaną rosnąć i kwitnąć). Drużynowy może zuchom zasugerować wybór roślin do hodowli, np. ziół.

Sprawność ta przeznaczona jest do zdobywania głównie wiosną, gdyż wtedy najłatwiej jest obserwować wzrost i rozwój roślin.

Wskazówki bibliograficzne

- J. Brookes, *Wielka księga ogrodów*.
- M. Huszcz, *Nastolatki hodują rośliny i zwierzęta*.
- A. Kasza, K. Krawczyk, W. Truszkowski, *Zielone harcowanie*.
- U. Kruger, *Mali ogrodnicy*.
- B. Taylor, *Uprawa roślin. Zabawa i nauka*.
- S. Wojtkiewicz, *Nasze roślinne abecadło*.
- „Zuchowe Wieści” 1990, nr 2; 1993, nr 3.

1. Byliśmy w urzędzie pocztowym.
2. Bawiliśmy się w pocztę.
3. Zorganizowaliśmy tydzień pisania listów.
4. Zorganizowaliśmy konkurs na projekt znaczka pocztowego lub pocztówki.
5. Szukaliśmy zaginionej przesyłki.
6. Zorganizowaliśmy pocztę kurierską.
7. Wędrowaliśmy razem z listem od nadawcy do odbiorcy.
8. Zbudowaliśmy urządzenie do przekazywania wiadomości na odległość.
9. Porozumiewaliśmy się na odległość tak, jak w dawnych czasach.
10. Nawiązaliśmy kontakt listowny z inną gromadą suchową.
11. Zorganizowaliśmy lub zwiedziliśmy wystawę filatelistyczną lub spotkaliśmy się z osobą zbierającą znaczki.
12. Roznosiliśmy listy podczas walentynek, świąt, Dnia Nauczyciela, na kolonii suchowej.

Uwagi

Sprawność „pocztowca” ma za zadanie zapoznać suchy z trudną i odpowiedzialną pracą listonosza. Nie należy jednak ograniczać się do spraw związanych z działalnością zawodową doręczyciela, warto także pokazać pracę całej poczty i wszystkich jej pracowników.

Tematyka pocztowa to także fascynujący świat znaczków, podróże listów, przesyłek, rozmaite sposoby porozumiewania się na odległość – to tematy nie tylko ciekawe, lecz także dostarczające okazji do interesującej, wartościowej zabawy.

Podczas zabawy suchy powinny nauczyć się prawidłowo adresować listy i pocztówki, korzystać z automatu telefonicznego, kupować znaczki, wysyłać listy. Na kolonii mogą odnosić listy na pocztę, roznosić korespondencję, pełnić dyżur przy kolonijnej skrzynce, prowadzić kolonijną pocztę.

Obowiązkowość, prawdomówność, poszanowanie cudzego mienia i tajemnicy, pracowitość – to najważniejsze wymagania, jakim musi sprostać listonosz. Suchy zdobywające tę sprawność będą w sobie te cechy kształtować.

Sprawność „pocztowca” może być zdobywana o każdej porze roku, znakomicie nadaje się na deszczowe dni, gdyż zbiórki mogą odbywać się w pomieszczeniu.

Wskazówki bibliograficzne

- J. Brzechwa, *Depesza*.
- K. Czapek, *Bajka o dobrym listonoszu*.
- M. Iljin, *Opowiadania o przedmiotach*.
- J. I. Kraszewski, *Jak się dawniej pisało*.
- J. Salwa, *Filatelistyka*.
- „Suchowe Więści” 1989, nr 9; 1993 nr 10; 1994, nr 10.

POLARNIK

1. Zorganizowaliśmy wyprawę na biegun.
2. Urządziliśmy stację naukowo-badawczą, prowadziliśmy obserwacje meteorologiczne, badaliśmy śnieg.
3. Badaliśmy przyrodę ożywioną znajdującą się w okolicach koła podbiegunowego lub byliśmy w zoo, gdzie obserwowaliśmy zachowanie zwierząt mieszkających w interesującym nas obszarze.
4. Prowadziliśmy badania etnograficzne i obserwacje astronomiczne.
5. Odwiedziliśmy mieszkańców koła podbiegunowego.
6. Zorganizowaliśmy wyprawę ratowniczą.
7. Urządziliśmy turniej sprawności polarników, zawody psich zaprzęgów.
8. Zorganizowaliśmy wyprawę w poszukiwaniu białego niedźwiedzia.
9. Urządziliśmy święto zorzy polarnej.

Uwagi

Zabawa w polarników jest przewidziana dla gromad, w których większość stanowią zuchy starsze, które bawiły się w Eskimosów lub zdobyły sprawność „człowieka zimy”. Teraz zuchy bawią się w badaczy stref polarnych, prowadzą doświadczenia ze śniegiem, badania meteorologiczne, etnograficzne, astronomiczne itp. Zuch „polarnik” jest wytrzymały, odważny i roztropny, wie, jak się należy ubrać na śnieg i mróz.

Wszystkie zbiórki staramy się prowadzić na świeżym powietrzu, korzystając z dobrodziejstw zimy. Należy zwracać uwagę na właściwe ubranie zuchów.

Sprawność tę można również zdobywać podczas zimowiska.

Wskazówki bibliograficzne

- A. Cz. Centkiewiczowie, *Anaruk – chłopiec z Grenlandii*.
- A. Cz. Centkiewiczowie, *Odarpi syn Egigwy*.
- W. Stabczyński, *Polscy podróżnicy i odkrywcy*.
- *Świat i człowiek. Atlas geograficzny*.
- „Świat Młodych” (dodatek dla drużynowych zuchowych) 1984, luty.
- „Zuchowe Wieści” 1993, nr 2.

POLICJANTKA/POLICJANT

1. Byliśmy w komisariacie policji lub na posterunku, rozmawialiśmy z policjantem.
2. Wstąpiliśmy do Akademii Policyjnej, gdzie nauczyliśmy się przepisów ruchu drogowego, stopni, sygnalizowania.
3. Urządziliśmy swój komisariat lub biuro detektywistyczne.
4. Bawiliśmy się w policjantów różnej specjalności (dzielnicowy, drogówka, wydział ścigania przestępstw, jednostki antyterrorystyczne, treserzy psów policyjnych).
5. Przyjmowaliśmy zgłoszenia pod numerem telefonu 997.
6. Ścigaliśmy przestępcę.
7. Włączyliśmy się w akcję „Bezpieczne osiedle”.
8. Urządziliśmy turniej znajomości przepisów ruchu drogowego lub dzień kultury na jezdni.
9. Braliśmy udział w terenowej grze policyjnej.
10. Poznaliśmy kilka elementów samoobrony.

Uwagi

Sprawność ma za zadanie zapoznać zuchy z niebezpieczną pracą policjanta. Tematyka związana z pracą stróżów prawa zawiera wiele spraw, które mogą nie tylko zainteresować, ale i zafascynować zuchy. Drużynowy musi jednak zadbać, aby tematyka zabaw nie była związana ze światem przestępczym.

Najważniejsze wymagania, jakim musi sprostać zuch „policjant”, to obowiązkowość, odwaga, wrażliwość na cudzą krzywdę. Zuch „policjant” umie dedukować, jest spostrzegawczy, potrafi iść po śladach. Zdobywanie sprawności jest okazją do poznania swojej dzielnicy lub miejscowości.

Sprawność „policjanta” można zdobywać o każdej porze roku. Szczególnie zainteresuje pewnie chłopców. Przyda się zuchom, które już niedługo przejdą do drużyny harcerskiej. Można nauczyć je wykonywania szkicu terenu, elementów sygnalizacji i łączności, wprowadzić elementy musztry i meldowania (dodatkowo warto wprowadzić takie elementy obrzędowości, jak: hasło, odzew, kryptonimy, szyfry).

Wskazówki bibliograficzne

- S. Borowiecki, M. Klimowa, *Gry i zabawy na kolumnach i zimowiskach*.
- *Kodeks rowerzysty i motorowerzysty*.
- J. Ławicki, M. Tokarczyk, *Bezpiecznie – ale jak?*
- *Księga zabaw. Na podwórku i gdzie indziej*.

PRODUCENT FILMÓW ANIMOWANYCH

1. Dowiedzieliśmy się, jak powstają filmy animowane.
2. Założyliśmy zuchową wytwórnię filmów animowanych. Wymyśliśmy jej nazwę i logo.
3. Wprawiliśmy w ruch własnoręcznie wykonane rysunki, lalki, figurki z plasteliny. Poznaliśmy różne techniki animacji.
4. Zaprojektowaliśmy i zrealizowaliśmy film o przygodach naszej gromady.
5. Zaprezentowaliśmy nasz film rodzicom i przyjaciołom. Wykonaliśmy promujący go plakat.
6. Podkładaliśmy głos do naszych ulubionych filmów. Uczyliśmy się modulować go w sposób charakterystyczny dla niektórych bohaterów kreskówek.
7. Zorganizowaliśmy festiwal piosenki filmowej.
8. Urządziliśmy sobie maraton filmów animowanych.
9. Zorganizowaliśmy w szkole konkurs wiedzy o filmach animowanych.
10. Przeprowadziliśmy lub obejrzeliliśmy wywiad z twórcą filmów animowanych.
11. Wybraliśmy się na wirtualny spacer po Studiu Filmów Rysunkowych.
12. Bawiliśmy się w kalambury, odgrywaliśmy w nich znane sceny z filmów animowanych.

Uwagi

Zdobywając tę sprawność, zuchy poznają pracę twórców filmów animowanych – reżysera, scenarzysty, plastyka, dźwiękowca, montażysty itd. Zabawa na zbiórkach przybliży im różne techniki komputerowe i wizualne. Kreowanie własnych bohaterów, wymyślanie ich przygód i dbanie o spójność, ale też złożoność świata przedstawionego pobudza wyobraźnię i twórcze myślenie. Tworzenie filmu będzie projektem dla całej gromady lub szóstki – trenuje więc zuchy we współpracy z innymi dziećmi. Praca przy tworzeniu animacji wymaga cierpliwości, staranności i precyzji. Ponadto uczy odpowiedzialności i pokazuje, że każdy zuch może wnieść do projektu coś wartościowego. Jednocześnie zuchy przeżywają ogromną radość ze stworzenia własnego dzieła.

Sprawność wymaga od drużynowego zdobycia wiedzy z zakresu produkcji i montażu animacji lub zaproszenia na zbiórki gościa, który ma takie umiejętności. Można różnie rozkładać proporcje między częścią twórczą i innymi zabawami, ale należy zwrócić uwagę, by nie spędzać zbyt dużo czasu przed ekranem komputera czy telewizora. Sprawność przeznaczona jest dla starszych zuchów, mających już wprawnej ręce i zdolnych do dłuższego skupienia uwagi.

Wskazówki bibliograficzne

- www.sfr.com.pl/wirtualny_spacer.html
- M. Stróżycka, *Każdy może spróbować sam animować!*, [online], www.ceo.org.pl.
- *5 lat polskiej animacji dla dzieci*, [online], www.pisf.pl)
- www.waltdisneystudios.com.
- www.disney.pl.

PRZEDSIĘBIORCA

1. Odwiedziliśmy bank lub przedsiębiorstwo.
2. Założyliśmy ewidencję przychodów i wydatków gromady.
3. Spotkaliśmy się z osobą prowadzącą własne przedsiębiorstwo.
4. Założyliśmy zuchowy bank, w którym funkcjonował dział obsługi klienta indywidualnego, dział obsługi firm, kasy i kantor wymiany walut. Emitowaliśmy własne pieniądze, z których korzystaliśmy przez cały czas zdobywania sprawności.
5. Stworzyliśmy kodeks etyki biznesu.
6. Bawiliśmy się w zuchowe przedsiębiorstwo różnorodności, w którym każdy zuch miał swoje stanowisko (szef marketingu, prezes zarządu, kierownik działu produkcji, kierownik działu sprzedaży itp.).
7. Przygotowaliśmy kampanię reklamową naszej firmy oraz promocje wybranych produktów.
8. Zorganizowaliśmy targi (sprzedaż rzeczy wykonanych podczas majstererek, akcesoriów mundurowych, ciast upieczonych wspólnie z rodzicami i innych rzeczy) – zarobione pieniądze wykorzystamy podczas zasłużonego urlopu (przeznaczymy na dofinansowanie wycieczki gromady).

Uwagi

Dzięki tej sprawności zuchy uczą się gospodarności, oszczędności, samodzielności finansowej i przedsiębiorczości przy jednoczesnym podkreśleniu ofiarności i umiejętności dzielenia się z innymi.

W trakcie trwania cyklu zuchy powinny poznać podstawowe pojęcia ekonomiczne, nauczyć się wypełniać blankiety przelewów i wpłat bankowych, wiedzieć, na czym polega sprzedaż walut obcych. Zuch „przedsiębiorca” powinien wiedzieć, jak zaplanować swoje wydatki i jak „sprzedać” swoje umiejętności.

Przy organizowaniu akcji zarobkowej należy zwrócić szczególną uwagę na właściwe wykorzystanie przez zuchy uzyskanych funduszy.

Sprawność przeznaczona jest dla zuchów starszych. Może być zdobywana o każdej porze roku. Nadaje się na deszczowe dni, gdyż zbiórki mogą odbywać się w pomieszczeniu.

Wskazówki bibliograficzne

- J. Altkorn, *Podstawy marketingu*.
- D. Begg, S. Fischer, R. Dornbusch, *Ekonomia*.
- H. Bieniok, *Miniporadnik menedżera i biznesmena*.
- J. Czekaj, Z. Dreszer, *Zarządzanie finansami przedsiębiorstw*.
- R. Koch, *Słownik zarządzania i finansów*.
- R. Koch, *Strategia. Przewodnik*.
- J. Korczak, *Bankructwo Małego Dżeka*.
- *Paleta możliwości*, w: *Pakiet programowy ZHP Barwy Przyszłości*.
- A. Stoner, Ch. Wankel, *Kierowanie*.

RADIOWIEC

1. Byliśmy w rozgłośni radiowej. Dowiedzieliśmy się jak działa radio i co jest potrzebne do jego funkcjonowania. Spotkaliśmy znanych prezenterów.
2. Wiemy, jak wygląda studio nagrań. Wiemy, jak wyglądają i do czego służą przedmioty wykorzystywane do pracy w radiu: mikrofony, słuchawki itp.
3. Przeprowadziliśmy i nagraliśmy wywiady ze znanymi postaciami ze szkoły, podwórka i okolicy (rodzicami, nauczycielami, przedstawicielami ciekawych zawodów).
4. Przygotowaliśmy własną audycję radiową. Dobraliśmy odpowiedni podkład muzyczny. Ćwiczyliśmy różne style mówienia i intonację głosu.
5. Przygotowaliśmy listę przebojów opartą na aktualnych (podwórkowych, szkolnych) notowaniach.
6. W porozumieniu z dyrekcją szkoły odtworzyliśmy naszą audycję w szkolnym radiowętle lub zorganizowaliśmy audycję „na żywo”.

Uwagi

Sprawność przybliżyła zuchom pracę reportera i dziennikarza radiowego. Dzięki niej można nawiązać współpracę ze szkołą i środowiskiem lokalnym. Realizując wymagania tej sprawności, zuchy stają się śmielsze, łatwiej się komunikują, zauważają ważne wydarzenia w swoim otoczeniu. Rozumieją, jak istotna jest komunikacja werbalna i intonacja głosu, uczą się ładnego wystawiania i dbałości o czystość mowy ojczyściej.

Należy pamiętać, aby wykorzystywać w audycjach nie tylko mowę i muzykę, ale również różnego rodzaju odgłosy (np. zamykanie drzwi, tupot nóg, oklaski, westchnienia, odgłosy natury).

Wskazówki bibliograficzne

- C. Balasiński, M. Kolasiński, R. Rittner, *Prawo radiofonii i telewizji w Polsce (w świetle standardów europejskich)*.
- I. Rutkowska-Błachowiak, *Gimnastyka buzi na wesolo. Ćwiczenia narządów artykulacyjnych dla dzieci*.
- Ł. Komsta, *Krótkofalarstwo i radiokomunikacja*.
- J. Tuwim, *Ptasie radio*.

RATOWNIK

1. Znamy numer ratunkowy 112. Umiemy wezwać służby ratunkowe: pogotowie ratunkowe, policję, straż pożarną, WOPR i GOPR.
2. Mamy świadomość, że dzieci mogą uratować życie lub zdrowie rówieśników, a także osób dorosłych.
3. Wzięliśmy udział w szkoleniu w zakresie udzielania pierwszej pomocy prowadzonym przez ratowników medycznych.
4. Znamy podstawowe zasady udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej.
5. Umiemy, pod opieką osoby dorosłej, udzielić pomocy w przypadku skaleczenia, oparzenia, otarcia.
6. Mamy własną apteczkę.
7. Znamy zasady bezpiecznego poruszania się po drogach.
8. Znamy zasady bezpiecznej kąpieli.
9. Znamy zasady postępowania w przypadku pożaru.
10. Odwiedziliśmy wybraną jednostkę ratowniczą: pogotowie ratunkowe, policję, straż pożarną, Centrum Powiadamiania Ratunkowego.
11. Wspólnie z gromadą założyliśmy zuchową stację pomocy medycznej.
12. Zorganizowaliśmy dla młodszych kolegów i koleżanek ze szkoły lub innych gromad zuchowych turniej wiedzy o bezpieczeństwie.

Uwagi

Cykl sprawnościowego „ratownik” służy wychowaniu społecznemu i moralnemu. Kształtuje gotowość do niesienia pomocy innym, wyrabia odwagę i dyscyplinę. Świadomość prawidłowego udzielania pierwszej pomocy i właściwego korzystania z numerów alarmowych eliminuje strach i obawę przed podjęciem działań związanych z ratowaniem życia lub zdrowia innych osób. Dlatego bardzo istotne jest, aby umiejętności te ćwiczyć z dziećmi od najmłodszych lat.

Do realizacji tego cyklu sprawnościowego drużynowy musi przygotować się rzetelnie zarówno pod względem metodycznym, jak i merytorycznym. Warto zaprosić na zbiórki gości – pracowników i wolontariuszy służb ratowniczych oraz odwiedzić z zuchami siedziby jednostek ratowniczych (po wcześniejszym uzgodnieniu tego z kierownictwem danej jednostki).

Sprawność przeznaczona jest dla wszystkich zuchów. Może być zdobywana niezależnie od pory roku.

Wskazówki bibliograficzne

- www.znamibezpiecznie.pl
- www.pck.org.pl
- www.zyjbezpiecznie.policja.pl
- M. Buchfelder, *Podręcznik pierwszej pomocy*.
- J. Stępińska, T. Szajewski, M. Zwierzyńska, *Pierwsza pomoc*.
- *Zuch ratownik*, [online], <http://www.propozycje.zhp.pl/files/program/propozycje/inne/zuch%20ratownik.pdf>.

1. Byliśmy w specjalistycznym gospodarstwie rolnym lub w gospodarstwie ekologicznym.
2. Założyliśmy poletko doświadczalne na naszej działce.
3. Zorganizowaliśmy zwiad – jakie rośliny uprawia się w naszej wsi.
4. Zorganizowaliśmy konkurs wiedzy rolniczej, rozpoznawaliśmy rośliny po liściach, nasionach, zapachu, smaku.
5. Urządziliśmy sianokosy, święto pierwszego snopa, święto plonów czy święto pieczonego ziemniaka.
6. Zorganizowaliśmy punkt walki naturalnymi metodami ze szkodnikami i chwastami.
7. Wzięliśmy udział w oczyszczaniu rowów melioracyjnych. Poznaliśmy zasadę działania śluzy. Zorganizowaliśmy przegląd śluz i zastawek.
8. Pomagaliśmy w czasie sianokosów, żniw, wykopków lub w innych pracach polowych.
9. Zorganizowaliśmy wieczór pieśni i tańców ludowych lub wieczór legend i podań dotyczących naszego regionu.
10. Zakładaliśmy ogródki kwiatowe.
11. Wykonaliśmy coś pożytecznego dla wsi (naprawiliśmy płot, usunęliśmy gałęzie i kamienie z pól, zebraliśmy materiały na kompost).

Uwagi

Sprawność pomaga poznać walory życia na wsi. Przeznaczona jest głównie dla gromad wiejskich. Jej realizacja dostarcza wiele okazji do współpracy z rodzicami zuchów. Uczy pracowitości, sumienności i gospodarności. Zuchy mogą zdobywać sprawność podczas kolonii lub na zbiórkach pracować w ogródku przy szkole. Sprawność można też realizować poprzez indywidualną pracę zuchów w czasie letnich wakacji. Przedtem jednak zuchy na jednej lub dwóch zbiórkach powinny przygotować się do takiej działalności, ustalając, jakie prace będą wykonywać poszczególne szóstki, co powinny zaobserwować i czego się dowiedzieć.

Można „rozłożyć” sprawność na szereg zbiórek od wiosny do jesieni. Zbiorki te odbywać się będą np. raz w miesiącu (równoległe zuchy będą zdobywać inne sprawności).

Zdobywanie sprawności należy w znacznej mierze opierać na zwiadzie, wycieczkach i poczynionych w ich trakcie obserwacjach. Pomocna powinna być wiedza wyniesiona przez zuchy z domu rodzinnego. Przy okazji zabawy w rolników zuchy powinny wykonać szereg pożytecznych prac. Dobrze, jeśli gromada podejmie akcje propagowania czegoś pożytecznego dla społeczeństwa – zachęci do uprawy ziół, spożywania dużej ilości warzyw itp.

Wskazówki bibliograficzne

- M. Huszcz, *Ogródek domowy*.
- B. Taylor, *Uprawa roślin*.
- „Zuchowe Wieści” 1984, nr 2.

SPRZEDAWCZYNI/SPRZEDAWCA

1. Byliśmy w domu towarowym, galerii handlowej, hurtowni, sklepie, obserwowaliśmy pracę zatrudnionych tam osób, rozmawialiśmy z nimi.
2. Bawiliśmy się w karawanę wędrownych kupców lub słowiańskie targi.
3. Urządziliśmy zuchowy sklep.
4. Zorganizowaliśmy wyprawę do hurtowni po towary do naszego sklepu.
5. Bawiliśmy się w sklep, targ, galerię handlową.
6. Zorganizowaliśmy kiermasz książek lub własnych wyrobów połączony z loterią.
7. Uczestniczyliśmy w konkursie na najlepszego sprzedawcę.
8. Urządziliśmy międzynarodowe targi zuchowe.
9. Zorganizowaliśmy konkurs na najładniejszą wystawę sklepową.
10. Prowadziliśmy agencję reklamy.

Uwagi

Zabawa w sprzedawców sprzyja kształtowaniu i ugruntowaniu pożądaných wychowawczych postaw i cech charakteru. Od zuchów „sprzedawców” wymaga się bowiem dokładności w liczeniu i ważeniu, uczciwości i sprawiedliwości, niezależnie od tego, czy obsługuje się ulubionego kolegę czy koleżankę skarżypytę. Podczas zabawy zuchy mogą dowiedzieć się, jak dawniej ważono, liczono, mierzono.

Młodsze zuchy będą się bawić w sklep, sprzedając umowne towary i płacąc zrobionymi przez siebie pieniędzmi. Starsze zuchy mogą podjąć pracę w sklepiku uczniowskim. W każdej sytuacji należy zadbać o to, by dzieci zapoznały się z nowoczesną organizacją handlu. Jeżeli gromada działa w małej miejscowości i nie ma okazji do zwiedzania ciekawie i nowoczesnie urządzonej galerii handlowych, może zdobyć zdobyły wiadomości na ten temat z filmów, telewizji lub pojechać na wycieczkę.

Sprawność może być zdobywana zarówno przez młodsze, jak i starsze zuchy, przez dziewczynki i chłopców. W zabawach z chłopcami więcej czasu należy poświęcić przygodom dawnych kupców, sklepom branży technicznej, w zabawach dziewczynek w szerszym stopniu uwzględnić należy problematykę zaopatrywania ludności w towary codziennego użytku.

Cykl sprawnościowy można realizować w ciągu roku szkolnego i na kolonii. Zależnie od pory roku i sytuacji, w jakiej znajduje się gromada, zmieniać się będą towary sprzedawane w czasie zabaw.

Wskazówki bibliograficzne

- J. Cribb, *Pieniądże*.
- K. Dobkiewiczowa, *Wędrowni kupcy*.
- A. Kamiński, *Antek Cwaniak*.

1. Byliśmy w remizie strażackiej lub jednostce ratowniczo-gaśniczej. Oglądaliśmy tam sprzęt i rozmawialiśmy z komendantem lub strażakami.
2. Wiemy, jakie zagrożenie stanowi ogień. Wiemy, jak należy się z nim obchodzić.
3. Urządziliśmy własną remizę strażacką i pełniliśmy w niej dyżur.
4. Zorganizowaliśmy ćwiczenia lub manewry strażackie.
5. Bawiliśmy się w szkołę oficerów pożarnictwa. Zdaliśmy egzaminy na kolejne stopnie strażackie.
6. Uczestniczyliśmy w szkoleniu przeciwpożarowym.
7. Wykonaliśmy plakaty przeciwpożarowe, rozwiesiliśmy je na naszym osiedlu, w naszej miejscowości.
8. Uczestniczyliśmy w akcji zabezpieczania lasu przed pożarem (zbieranie szkła, śmieci, tworzenie pasów przeciwpożarowych).
9. Uczestniczyliśmy w akcji ewakuacyjnej – alarmie przeciwpożarowym.

Uwagi

Zdobywanie sprawności służy kształtowaniu postawy gotowości do spieszenia innym z pomocą i uczeniu ostrożności w postępowaniu się ogniem. Zuch „strażak” jest ofiarny, zręczny, odważny, opanowany, umie chodzić po drabinie.

Różne są remizy i różne jest ich wyposażenie; inny system organizacji będziemy mogli zatem pokazać zuchom w dużym mieście, inny w małym miasteczku i na wsi. Jednak ludzi pokażemy wszędzie takich samych: ofiarnych, dzielnych, zwinnych i wytrzymałych, bo takimi muszą być strażacy – niezależnie od tego, czy ukończyli szkołę oficerów pożarnictwa czy tylko kurs dla strażaków ochotników.

Cykl najlepiej rozpocząć od przeprowadzenia kilku zwiadów, które dadzą materiał do zabawy, konkretną wiedzę. Warto nawiązać kontakt z ochotniczą lub zawodową strażą pożarną, urządzić zbiórkę w prawdziwej remizie. Należy również podkreślić, że strażak nie tylko gasi pożary, ale pomaga też w sytuacjach awaryjnych, klęskach żywiołowych, wypadkach samochodowych itp. Podczas zabawy w strażaków zuchy powinny poznać numer telefonu do straży pożarnej, dowiedzieć się, jak powiadamiać o pożarze i jak udzielać pierwszej pomocy w przypadku oparzeń.

Wskazówki bibliograficzne

- P. Borowski, *Ochrona przeciwpożarowa wsi*.
- Cz Janczarski, *Jak Wojtek został strażakiem*.
- J. Linder, W. Struś, *Przeciwpożarowe urządzenia i instalacje wodne*.
- J. Ławnicki, M. Tokarczyk, *Nie igraj z ogniem*.
- *Pali się*, (seria: Zastępowemu na ucho).
- Z. Strzemieczny, *Młódzież w ochronie przeciwpożarowej. Poradnik dla organizatorów pracy pożarniczej z młodzieżą*.
- „Świat Młodych” (dodatek dla drużynowych zuchowych), wrzesień 1982.

ZEGARMISTRZ

1. Byliśmy z wizytą u zegarmistrza, który opowiedział nam o swojej pracy. Dowiedzieliśmy się, że zegarmistrz to zanikający zawód.
2. Wspólnie stworzyliśmy plakat promujący pracę rzemieślników-przedstawicieli ginących zawodów.
3. Poznaliśmy ojczyznę najslawniejszych zegarów – Szwajcarię i słynne zegary świata (Big Bena w Londynie, praski zegar astronomiczny, zegar astronomiczny w Wenecji).
4. Zauważyliśmy różnice w budowie i wyglądzie zegarów. Poznaliśmy różne rodzaje zegarów (mechaniczne, słoneczne, wodne, ogniowe, latarniowe). Dowiedzieliśmy się, jak należy dbać o zegary i konserwować je.
5. Poznaliśmy strefy i różnice czasowe występujące na świecie.
6. Wykonaliśmy własne zegary, na których nauczyliśmy się odczytywać godziny za pomocą wskazówek.
7. Stworzyliśmy dziennik punktualności, w którym zapisywaliśmy, kto na czas przyszedł na zbiórkę.
8. Zorganizowaliśmy podwieczorek pt. „Czas zatrzymał się w miejscu”. Zaprosiliśmy na niego harcerskiego seniora, który opowiedział nam o dawnym harcerstwie. Wspólnie stworzyliśmy „kronikę wspomnień”.
9. Zorganizowaliśmy zbiórkę niesprawnych zegarków w ramach akcji zbiórki zużytego sprzętu elektrotechnicznego.

Uwagi

Sprawność pozwala uzmysłowić zuchom, jak ważna jest precyzja i punktualność. Przybliży też zagadnienie ginących zawodów. Podczas zabawy zuchy poznają różne rodzaje zegarów (dawne i nowoczesne) i uczą się odczytywać godzinę na zegarze mechanicznym. Zuch „zegarmistrz” powinien również zwrócić uwagę na własny rozwój – ćwiczenie cierpliwości i umiejętności obserwacji oraz precyzję działania. W trakcie realizacji sprawności można poświęcić czas na refleksję nad upływem czasu i wspomnienia – związane z życiem gromady oraz prywatne. Jest to dobra okazja do założenia kroniki, albumu zdjęć lub urządzenia wystawy. Aby wyjść naprzeciw aktualnym wyzwaniom świata, można zorganizować zbiórkę elektrośmięci – urządzeń, które przestały funkcjonować i nie są użyteczne.

Sprawność przeznaczona jest dla starszych zuchów, które są już – choćby w niewielkim stopniu – obyte z zagadnieniami stref czasowych, rodzajów zegarów, upływu czasu itp. Nadaje się do realizacji na zbiórkach i na kolonii.

Wskazówki bibliograficzne

- J. Brzechwa, *Zegarek*.
- M. Konopnicka, *Co mówi zegar*.
- P. Rykaczewski, *Zegary ludowe w Polsce*.
- A. Słomiński, *Zegar*.
- K. Kraszewski, *U zegarmistrza*.
- W. Siedlecka, *Polskie zegary*.
- L. Zejdlar, *Dzieje zegara*.

1. Byliśmy w jednostce wojskowej, rozmawialiśmy z żołnierzami.
2. Gościliśmy żołnierzy na zbiórce.
3. Byliśmy w muzeum wojskowym, miejscach sławnych walk lub na grobach żołnierzy polskich.
4. Bawiliśmy się w wojska lądowe (tączności, pancerne, zwiadowcze, inne), marynarkę wojenną lub lotnictwo.
5. Przeszliśmy podstawowe szkolenie wojskowe, potrafimy składać mundury, stać łóżko. Znamy elementy musztry, stopnie wojskowe, znaki topograficzne.
6. Po krótkim przeszkoleniu złożyliśmy przysięgę wojskową.
7. Urządziliśmy sobie plac ćwiczeń i systematycznie na nim ćwiczyliśmy.
8. Zorganizowaliśmy ćwiczenia na naszym poligonie.
9. Braliśmy udział w wojskowej grze terenowej.
10. Oglądaliśmy film wojenny, np. „Czterej pancerni i pies”.
11. Stoczyliśmy ćwiczebną walkę na poligonie wojskowym (w ramach ćwiczeń lub manewrów lub inscenizacji np. bitwy pod Studziankami, o Monte Cassino, w Tobruku).
12. Zorganizowaliśmy festiwal piosenki żołnierskiej.

Uwagi

Żołnierz jest odważny, posłuszny i karny, w każdej chwili zdolny do poświęceń. Sprawność ma na celu wykształcenie tych właśnie cech. Jest przeznaczona jest dla gromad męskich lub takich, w których przeważają chłopcy. Z uwagi na ćwiczenia, jakie możemy przeprowadzić podczas cyklu (musztra, meldowanie, przekradanie się), sprawność warto zdobywać z zuchami, które wkrótce przejdą do drużyny harcerskiej. Podczas majsterki zuchy mogą wykonać czapki i pagony wojskowe. Na zbiórki zuchy mogą się zwotywać za pomocą tylko sobie znanego szyfru lub tajnego sygnału.

Wskazówki bibliograficzne

- J. Forkowicz, *Krwia i blizna*.
- Sz. Kobyliński, *Gawędy o broni i mundurze*.
- *Księga zabaw. Na podwórku i gdzie indziej*.
- M. Soroka, *Polskie okręty*.
- „Zuchowe Wieści” 1985, nr 7; 1986, nr 3; 1987, nr 10.

Część II
SPRAWNOŚCI
ZDOBYWANE INDYWIDUALNIE

MUZYCZNE

GRAJEK

1. Potrafię odróżnić instrumenty dęte od perkusyjnych i strunowych. Wymienię przynajmniej jeden instrument z każdej z tych grup.
2. Samodzielnie wykonałem z dostępnych materiałów (garnki, puszki, patyki itd.) prosty instrument perkusyjny i grałem na nim podczas piosenki śpiewanej przez gromadę.
3. Potrafię wystukać na swoim instrumencie proste rytmy. Akompaniowałem do różnych piosenek.
4. W swoim otoczeniu znalazłem kilka przedmiotów, które wydają ciekawe dźwięki.
5. Potrafię rozpoznać dźwięki wydawane przez różne przedmioty, np. garnek, kartka papieru, szklanka.
6. Wiem, co to jest pięciolinia, nuta, klucz wiolinowy i pauza. Potrafię odróżnić całą nutę, półnutę, ósemkę. Przygotowałem plakat, na którym wyjaśniłem znane mi znaki muzyczne i zaprezentowałem go gromadzie.
7. Przygotowałem koncert niekonwencjonalnych instrumentów (grzebień, piła, pokrywki, puszki z grochem).

Uwagi

Sprawność ćwiczy słuch dziecka, daje możliwość rozwoju muzycznego i estetycznego oraz twórczej ekspresji. Wprowadza zucha w świat muzyki, pokazuje, że można znaleźć ją wszędzie – nawet w codziennym otoczeniu. Uświadamia, że muzyka to nie tylko melodia, ale i poszczególne dźwięki, które można zapisać na pięciolinii. Odkrywa również tajemnice powstawania dźwięków i budowy instrumentów.

Zuchowi zainteresowanemu muzyką można wskazać także inne sprawności: „muzyka”, „mitośnika muzyki” i „śpiewaka”.

MIŁOŚNICZKA/MIŁOŚNIK MUZYKI

1. Lubię słuchać muzyki. Mam swój ulubiony jej gatunek.
2. Znam tytuły utworów i wykonawców swojej ulubionej muzyki.
3. Byłem na koncercie (w filharmonii, w operze) lub wystąpiłem na koncercie dla dzieci w szkole, w radiu lub telewizji.
4. Zbieram nagrania moich ulubionych utworów.
5. Wykonałem album poświęcony moim ulubionym wykonawcom. Zbieram informacje na ich temat.
6. Potrafię dobrać repertuar odpowiedni do okazji.
7. Zorganizowałem dla gromady spotkanie z muzyką, na którym prezentowałem fragmenty moich ulubionych utworów. Opowiedziałem o nich.

Uwagi

Zuch „miłośnik muzyki” jest znawcą muzyki – jednego lub kilku jej rodzajów (pop, rock, muzyka klasyczna, jazz).

Samodzielne działania zucha można wykorzystać, gdy gromada zdobywa sprawność „muzykologa” lub „aktora”. Jeśli zuch chce zaprezentować muzykę średniowieczną lub renesansową, może to zrobić podczas zdobywania w gromadzie sprawności „rycerza-dworki”, muzykę barokową z kolei można zaprezentować podczas zabawy w „harcowników króla Jana”. Zucha zdobywającego sprawność „miłośnika muzyki” można zaangażować podczas organizacji balu lub festiwalu muzycznego.

MUZYK

1. Często słucham muzyki. Mam ulubionego twórcę (wykonawcę).
2. Potrafię określić rodzaj muzyki (poważna, ludowa, rozrywkowa).
3. Potrafię rozpoznać instrument po brzmieniu.
4. Byłem na koncercie.
5. Umiem zagrać na instrumencie dwie lub trzy proste melodie.
6. Potrafię zagrać gamę c-dur, a-mol, zapisać ją i nazwać dźwięki.
7. Dbam o własny instrument.
8. Wykonałem koncert dla mojej gromady.
9. Przygotowałem akompaniament do występu gromady, klasy lub szkoły.
10. Brałem udział w muzycznej imprezie szkolnej.

Uwagi

Sprawność kształtuje zdolności muzyczne, wyrabia wrażliwość na piękno i estetykę. Zuch „muzyk” potrafi zagrać na jakimś instrumencie. Należy zróżnicować poziom wymagań dla zuchów, które chodzą do szkoły muzycznej i samouków. Drużynowy nie powinien mieć trudności z wykorzystaniem umiejętności zucha „muzyka” na uroczystych zbiorach gromady, podczas przygotowań do festiwalu piosenki itp.

ŚPIEWAK

1. Umiem zaśpiewać co najmniej dziesięć piosenek i płaśów.
2. Nauczyłem kolegów z podwórka lub z klasy dwóch nowych piosenek lub płaśów.
3. Założyłem swój śpiewnik, wpisuję lub wklejam tam słowa piosenek.
4. Zorganizowałem lub współorganizowałem festiwal piosenki.
5. Byłem na koncercie lub wystęchałem przynajmniej jednej audycji muzycznej.
6. Potrafię zaśpiewać dźwięki gamy.
7. Zorganizowałem wraz z zuchami ze swojej szóstki „spotkanie z piosenką”.
8. Mam swojego ulubionego wykonawcę, potrafię zaśpiewać jedną z jego piosenek.

Uwagi

Zuch zdobywający tę sprawność rozwija swój talent muzyczny, kształci wrażliwość na piękno, ćwiczy rytmikę.

Nie powinno być problemów z włączeniem samodzielnych zadań zuchów do pracy gromady – zuch zdobywający sprawność „śpiewaka” może poprowadzić na zbiórce śpiew lub płaś. Aby rozwijać dalej zainteresowania zucha w tej dziedzinie, można polecić mu sprawność „miłośnika muzyki”, a jeśli gra na jakimś instrumencie – sprawność „muzyka”.

PLASTYCZNE I TECHNICZNE

DEKORATORKA/DEKORATOR

1. Zbieram różne motywy zdobnicze, wzory, ozdobne litery, ilustracje (np. wycinam z czasopism), plakiety lub nalepki ozdobne.
2. Dekorowałem scenę na przedstawienie, salę na bal lub uroczystość szkolną.
3. Zrobiłem wycinankę lub inną ozdobę.
4. Uczestniczyłem w wykonaniu wystroju zuchówki, klasy.
5. Przygotowywałem gazetkę ścienną.
6. Zrobiłem ozdobną okładkę na książkę lub zeszyt.
7. Ułożyłem przedmioty na wystawie w zuchowym sklepiku lub na organizowanym przez naszą gromadę kiermaszu.
8. Wymyśliłem logo lub ekslibris gromady.
9. Ułożyłem kwiaty.
10. Przygotowałem stół do posiłku.
11. Zaprojektowałem i zrobiłem kartkę do kroniki.
12. Zaprojektowałem i wykonałem domek dla lalek.

Uwagi

Sprawność jest przeznaczona dla zuchów, które lubią upiększać swoje otoczenie, potrafią zaplanować urządzenie pokoju itp. Zdolności i umiejętności zucha w tej dziedzinie można wykorzystać podczas urządzania zuchówki, klasy i na koloni zuchowej. Zuch „dekorator” chętnie pomoże przy przygotowaniu wystawy prac, kiermaszu itp.

Zuchom, które chcą poszerzyć swoje umiejętności w tej dziedzinie, można polecić sprawność „plastyka” i „rzeźbiarza”.

KRONIKARZ

1. Jestem dobrym obserwatorem, prowadzę dziennik (pamiętnik), w którym odnotowuję najważniejsze wydarzenia.
2. Znam dzieje baśniowego kronikarza Koszałka-Opałka.
3. Zanotowałem trzy ważne wydarzenia z życia mojej gromady.
4. Piszę czysto i czytelnie.
5. Opowiedziałem nowemu zuchowi, koledze lub gościowi o kronice naszej gromady.
6. Przez miesiąc systematycznie pomagałem w prowadzeniu kroniki.
7. Wykonałem okładkę ochronną na kronikę albo przeprowadziłem renowację kroniki.
8. Zaprezentowałem wykorzystane przez siebie różne techniki pisma i zdobienia.

Uwagi

Sprawność przeznaczona jest dla zuchów, które lubią zapisywać i ilustrować wydarzenia, w których uczestniczą. Działania zucha „kronikarza“ łatwo włączyć do pracy gromady. Może pełnić funkcję pomocnika kronikarza w gromadzie, na biwaku czy kolonii zuchowej.

Zuch „kronikarz” może podczas zdobywania sprawności zespołowej „krasnoludka” opowiedzieć gromadzie o Koszałku-Opałku lub prawdziwych kronikarzach i ich pracy.

MISTRZYNI/MISTRZ ORIGAMI

1. Wiem, skąd wywodzi się origami.
2. Umiem korzystać z książek o sztuce origami. Gromadzę ilustrację, opisy nowych figur.
3. Znam podstawy origami (bazy wyjściowe, np. lody).
4. Nauczyłem inne zuchy składać trzy figury.
5. Wymyśliłem własną figurę.
6. Stale poszerzam kolekcję własnoręcznie wykonanych prac.
7. Zorganizowałem wystawę swoich prac.
8. Upiększyłem swój pokój (zuchówkę, wybrane miejsce) własnoręcznie wykonanymi figurami.
9. Podczas teatru wykorzystałem lalki wykonane techniką origami.
10. Zorganizowałem konkurs na najładniejszą i najciekawszą figurę.
11. Wykonałem techniką origami upominek dla kogoś bliskiego.

Uwagi

Sprawność uczy zucha cierpliwości i dokładności, wyrabia umiejętności manualne, uczy precyzji wykonania, rozwija wyobraźnię i pomysłowość. Można ją wykorzystać podczas zdobywania przez gromadę sprawności zespołowych „Świętego Mikołaja”, „aktora” i „artysty”.

MISTRZYNI ROBÓTEK RĘCZNYCH

1. Wykonałam robótki z różnego rodzaju materiałów.
2. Zrobiłam dla siebie lub dla kogoś szalik lub inny włóczkowy upominek.
3. Wykonałam serwetkę według wzoru (wymyślonego przez siebie lub podpatrzonego).
4. Gromadzę wzory i pomysły robótek ręcznych z różnych materiałów.
5. Znam przynajmniej jeden ze sposobów nabierania oczek, robienia łańcuszka, słupków i półsłupków. Potrafię nazwać i wykonać kilka rodzajów ściągów na drutach (francuski, pończoszniczy, ściągaczowy). Umiem rozpoznać rodzaj włóczki.
6. Dobrałam włóczkę i druty lub szydełko do planowanej robótki.
7. Znam prasę, w której ukazują się projekty robótek ręcznych.
8. Wykonałam coś pożytecznego do zuchówki.

Uwagi

Sprawność uczy zucha cierpliwości, dokładności, wyrabia zmysł estetyki, sprawność manualną. Zuch może wykazać się zdolnościami podczas zdobywania przez gromadę sprawności „Świętego Mikołaja” lub „krawca”. W zdobywaniu sprawności „mistrzynie robótek ręcznych” może pomóc mama lub babcia.

MIŁOŚNICZKA/MIŁOŚNIK SZTUK PŁASTYCZNYCH

1. Interesuję się malarstwem, rzeźbą lub inną dziedziną sztuk plastycznych.
2. Byłem w kilku muzeach lub galeriach sztuki, zbieram przewodniki po wystawach.
3. Oglądałem albumy o sztuce. Jeden z nich pokazałem kolegom na zbiórce.
4. Opowiedziałem kolegom o moim ulubionym dziele lub twórcy.
5. Zbieram wiadomości o interesujących mnie dziełach.
6. Znalazłem w czasopiśmie dla dzieci artykuł o malarzu, rzeźbiarzu, wystawie itp. Opowiedziałem o nim kolegom.
7. Namalowałem reprodukcję mojego ulubionego obrazu lub wykonałem replikę ulubionej rzeźby.

Uwagi

Sprawność przeznaczona jest dla zuchów interesujących się plastyką (malarstwem, rzeźbą), posiadających wiedzę „teoretyczną” z tej dziedziny. Zadania najłatwiej włączyć w działania gromady podczas zdobywania takich sprawności zespołowych, jak np. „zaczarowana paleta”, „archeolog”, „Egipcjanin” i „wszędobylski”.

Aby dalej rozwijać zainteresowania zucha w tej dziedzinie, można wskazać mu inne sprawności plastyczne, np. „dekoratora”, „rzeźbiarza” i „plastyka”.

MISTRZYNI/MISTRZ MAKRAMY

1. Wiem, co to jest makrama i do czego można ją wykorzystać.
2. Umiem wiązać przynajmniej trzy węzły i zastosować je do wykonania makramy.
3. Potrafię dobrać odpowiedni sznurek, aby wykonać makramę.
4. Umiem korzystać z rysunków o sztuce makramy.
5. Nauczyłem inne zuchy podstawowego węzła makramy.
6. Wymyśliłem własny węzeł przydatny do wykonania makramy.
7. Zorganizowałem wystawę własnych prac.
8. Wykonałem element zdobnictwa do wykorzystania w zuchówce.

Uwagi

Sprawność „mistrza makramy” jest przeznaczona dla zuchów lubiących zajęcia manualne, pozwala rozwijać zdolności praktyczne i poczucie estetyki.

Wykonane przez dzieci prace można wykorzystać np. do wystroju zuchówki lub obrzędowości na kolonii zuchowej. Aby nadal rozwijać zainteresowania zucha w tej dziedzinie, można wskazać mu inne sprawności twórcze: „plastyka”, „dekoratora” i „miłośnika sztuk plastycznych”.

MODELARZ

1. Sklejam modele z papieru, sklejki i tworzywa.
2. Stworzyłem własną kolekcję prac.
3. Znam i stosuję odpowiednie rodzaje klejów.
4. Korzystam z literatury fachowej.
5. Zorganizowałem wystawę prac własnych i kolegów.
6. Opowiedziałem kolegom o etapach powstawania modelu.
7. Stworzyłem własny model.

Uwagi

Sprawność kształtuje cierpliwość, zdolności manualne i wytrwałość. Zdobywający ją zuch może uczestniczyć w działaniach kółka modelarskiego lub samodzielnie uczyć się sklejać modele.

PLASTYCZKA/PLASTYK

1. Wiem, co znaczą słowa: oryginał, reprodukcja, galeria, paleta, krytyk.
2. Wykonałem cztery prace różnymi technikami plastycznymi.
3. Odwiedziłem galerię lub muzeum sztuki.
4. Brałem udział w konkursie „kredą na asfalcie”.
5. Wykonałem pięć kartek do kroniki gromady.
6. Zaprojektowałem plakat dla gromady.
7. Wykonałem rzeźbę w dowolnym materiale.
8. Zaprojektowałem kostium lub maskę na bal gromady.
9. Zorganizowałem dla swojej szóstki konkurs rysunkowy.
10. Zapoznałem innych z różnymi technikami plastycznymi, nauczyłem wybranej techniki.
11. Różnymi sposobami upiększam swój pokój, dbam o estetykę wnętrza.
12. Wykonałem własnoręcznie lub pomogłem wykonać scenografię do przedstawienia szóstki lub gromady.

Uwagi

Sprawność ta wyzwała drzemiące w dzieciach możliwości tworzenia nawet „z niczego”, według własnej wyobraźni. Zdobywając sprawność „plastyka”, zuch ma możliwość wykazania się swoimi zdolnościami, rozwija poczucie estetyki, zdolności manualne, uczy się organizacji warsztatu pracy. Może zadbać o wystój zuchówki, przyczynić się do ulepszenia szaty graficznej gazetki lub kroniki. Podczas zbiórek gromady drużynowy na pewno chętnie wykorzysta go do zorganizowania konkursów, pokazów technik plastycznych itp.

Aby nadal rozwijać zainteresowania zucha w tej dziedzinie, można wskazać mu inne sprawności plastyczne, np. „dekoratora”, „rzeźbiarza” i „miłośnika sztuk plastycznych”.

RZEŹBIARKA/RZEŹBIARZ

1. Byłem w pracowni rzeźbiarza, kamieniarza, garncarza.
2. Znam rodzaje technik rzeźbiarskich (rzeźba, płaskorzeźba, rytownictwo). Wykonałem kilka prac tymi technikami.
3. Rzeźbiłem w glinie, plastelinie, masie solnej, papierowej, gipsie, kamieniu, drewnie, mydle, korze, śniegu lub piasku.
4. Byłem na wystawie prac rzeźbiarskich.
5. Znam rzeźby i płaskorzeźby znajdujące się w najbliższej okolicy.
6. Brałem udział w konkursie rzeźbiarskim.
7. Robiłem figurki z żółędzi i kasztanów.
8. Urządziłem wystawę swoich prac.
9. Zorganizowałem kurs rzeźbienia w wybranym materiale. Pokazałem, jak bezpiecznie posługiwać się narzędziami.

Uwagi

Sprawność w znacznym stopniu przyczynia się do rozwoju zdolności manualnych zucha, uczy bezpiecznego korzystania z różnych narzędzi i materiałów. Kształci zmysł estetyczny, poczynając od zachowania czystości na stanowisku pracy, a kończąc na nauce właściwych proporcji. Zuch poznaje właściwości i sposoby wykorzystania różnych materiałów.

Zainteresowany tematyką zuch może poszerzać swoje umiejętności plastyczne, zdobywając następnie sprawności „dekoratora”, „miłośnika sztuk plastycznych” i „plastyka”.

TEATRALNE I FILMOWE

CHARAKTERYZATORKA CHARAKTERYZATOR

1. Wiem, czym się zajmuje charakteryzator. Potrafię opowiedzieć, gdzie pracują charakteryzatorzy.
2. Znam zasady charakteryzacji. Wiem, jak przyroda barwi i ozdabia świat, zrobiłem naturalne farby (np. z buraka i cebuli), które posłużyły mi do charakteryzacji lalek, masek itp.
3. Umiem wymienić przedmioty potrzebne w pracy charakteryzatora.
4. Potrafię ucharakteryzować koleżankę lub kolegę do różnych ról, np. do roli Chińczyka, giermka, ufoludka, Indianina.
5. Wykonałem element charakteryzacji, np. brodę, wąsy, krzaczaste brwi, siwe włosy.
6. Na zbiórkach, podczas przygotowań do teatryków, pamiętam, by zadbać o wygląd każdego z mojej szóstki, tak aby odgrywane przez nas role były bardziej wiarygodne.
7. Wiem, jak zmyć z twarzy makijaż.

Uwagi

Zuch „charakteryzator” sprawnie posługuje się przydatnymi w pracy przyborami, takimi jak: pomadki, pudry, cienie, tusze, farbki, peruki. Dbą o skórę i ubranie charakteryzowanych osób.

Sprawność pomaga kształtować takie cechy, jak sumienność, staranność, dokładność. Wpływa na rozwój estetyczny zucha, kształci jego zdolności manualne, dla zuchów nieśmiałych jest szansą na zaprezentowanie własnych umiejętności (np. podczas zabawy w teatr), wzmacnia przy tym poczucie wpływu na całokształt przedsięwzięcia. Można ją wykorzystywać przy realizacji cykliów sprawnościowych „aktora”, „dziennikarza” i „artysty”.

LALKARZ

1. Dbam o swoje lalki i teatrzyk.
2. Wykonałem różnego rodzaju lalki (paczynki, marionetki, lalki do teatru cieni). Wiem, jak się nimi posługiwać.
3. Razem z kolegami przygotowałem lalki, scenę, stroje i dekoracje do podwórkowego przedstawienia lub przedstawienia w gromadzie.
4. Zorganizowałem przedstawienie dla młodszych kolegów, zuchów z gromady lub rodziców.
5. Znam kilka piosenek, wierszy, które można zainscenizować za pomocą lalek.
6. Umiem „podkładać” głos swoim lalkom.
7. Zaprojektowałem lalki do konkretnego przedstawienia.

Uwagi

Sprawność jest przeznaczona dla zuchów zainteresowanych teatrem i lubiących majsterkować. Rozwijają zdolności manualne, fantazję, pobudza do tworzenia. Zuchy mogą zdobywać ją podczas realizacji w gromadzie cyklu sprawnościowego „aktora”.

MIŁOŚNICZKA/MIŁOŚNIK FILMU

1. Lubię oglądać filmy. Wiem, jak powstaje film, czym zajmuje się reżyser, operator kamery i scenograf.
2. Wykonałem album zawierający zdjęcia ulubionych aktorów.
3. Wykonałem ilustracje przygód filmowych bohaterów.
4. Opowiedziałem o ulubionym filmie, znam nazwiska występujących w nim aktorów.
5. Wiem, jakie nagrody przyznaje się twórcom filmowym.
6. Właściwie zachowuję się w kinie.
7. Oglądam filmy przeznaczone dla dzieci.
8. Zaprojektowałem i wykonałem plakat do mojego ulubionego filmu.
9. Rozpoznaję różne gatunki filmów: przyrodnicze, historyczne, komedie itp.
10. Mam swój ulubiony gatunek filmowy, potrafię wymienić kilka filmów tego gatunku.

Uwagi

Sprawność może zdobyć zuch, który lubi oglądać filmy i szczególnie się nimi interesuje. Warto zachęcać dzieci do dokonywania wyborów ciekawych i wartościowych filmów oraz rekomendowania ich kolegom na zbiórkach. Należy przy tym zadbać, aby zuch „miłośnik filmu” wiedział, że długie przebywanie przed telewizorem przynosi skutki niekorzystne dla zdrowia.

MIM

1. Wiem, czym się zajmuje mim. Widziałem przedstawienie pantomimiczne na żywo lub w telewizji.
2. Wiem, jak wygląda mim, jaki strój nosi, dowiedziałem się, dlaczego podczas przedstawień jego twarz pomalowana jest na białą.
3. Wiem, jak ważne są gesty i mimika w porozumiewaniu się między ludźmi. Za ich pomocą wyraziłem różne uczucia: smutek, złość, radość, zawstydzenie.
4. Umiem przedstawić za pomocą gestów ręki lub całego ciała kilka scenek z codziennego życia.
5. Stale i regularnie ćwiczę moje ciało, by doskonalić się w sztuce mimów. Wymyśliłem krótką gimnastykę buzi i języka oraz palców i dłoni.
6. Wspólnie z kolegami przygotowałem krótki spektakl pantomimiczny.

Uwagi

Zdobywając sprawność, zuch może się przekonać, jak ważna w kontaktach międzyludzkich jest komunikacja pozawerbalna oraz jak wiele można przekazać za pomocą gestów i mimiki. Dzięki temu łatwiej mu będzie zrozumieć rozmaite ludzkie zachowania.

Zadania wykonywane przez zucha można wykorzystać podczas zdobywania sprawności „aktora”.

RECYTATORKA/RECYTATOR

1. Znam kilka wierszy. Potrafię je prawidłowo recytować.
2. Znam nazwiska autorów tych wierszy.
3. Słucham recytacji wierszy.
4. Recytowałem wiersz podczas uroczystości w gromadzie lub w szkole, opowiedziałem bajkę.
5. Znam podstawowe rodzaje rymów, potrafię je wyróżnić w wierszach.
6. Mam książkę z ulubionymi wierszami.
7. Zorganizowałem pokaz dobrej recytacji. Pomogłem innym ćwiczyć poprawność wymowy, dykcji, oddechu.
8. Znam warunki dobrej recytacji (oddech w odpowiednim miejscu, modulacja głosu, płynność wymowy, stosowanie przerwy przy znakach interpunkcyjnych).
9. Dbam o swoje gardło.

Uwagi

Podczas zdobywania sprawności „recytatora” zuch rozwija swoją wrażliwość na poezję, zaspokaja potrzebę pokazania się, uczy się prawidłowego wystawiania. Zuch „recytator” powinien znać szkodliwe czynniki wpływające na gardło i umieć się przed nimi chronić.

Umiejętności zucha należy wykorzystać przy okazji uroczystości gromady lub imprez szkolnych.

HOBBYSTYCZNE

ASTRONOM

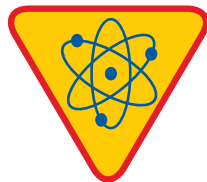
1. Przeprowadziłem regularne obserwacje nieba.
2. Obserwowałem całkowite lub częściowe zaćmienie księżyca albo dowiedziałem się, kiedy będzie najbliższe.
3. Narysowałem lub zrobiłem przestrzenny układ słoneczny.
4. Wskazałem na niebie Wielką Niedźwiedzicę i dwa inne gwiazdozbiory.
5. Zapisuję swoje obserwacje nieba – wschody i zachody słońca, fazy księżyca, ciekawe gwiazdozbiory itp.
6. Wyzaczyłem według gwiazd kierunek północny.
7. Opowiedziałem kolegom o Mikołaju Koperniku lub innym znanym astronomie.
8. Byłem w planetarium lub obserwatorium astronomicznym, obejrzałem w atlasie mapę nieba.
9. Obejrzałem program o wszechświecie lub przeczytałem książkę o tej tematyce.
10. Przedstawiłem w ciekawej formie legendę o gwiazdach, Księżycu lub Słońcu.

Uwagi

Sprawność jest przeznaczona dla zuchów, które lubią obserwować niebo, interesują się wszechświatem. Świetnie nadaje się na kolonię, podczas której można dokonywać wspólnych obserwacji, a także wykorzystać wiedzę zucha do poznawania nieba przez inne dzieci.

Zuch „astronom” może być pomocny podczas zabaw gromady w „kosmonautę”, „polarnika” lub „Eskimosa”. Jego zainteresowania można też wykorzystać podczas zdobywania przez zuchy sprawności „żak-Nawojka” (może opowiedzieć o Koperniku, być wykładownicą w katedrze astronomii), „podróżnika” i „łazika” (wskazywanie gwiazdy polarnej przy wyznaczaniu drogi, orientowaniu mapy).

BADACZ

1. Mam swój dziennik, w którym zapisuję przeprowadzane doświadczenia. Opisuję w nim przebieg doświadczenia i wnioski.
2. Pokazałem zuchom na zbiorce kilka ciekawych doświadczeń.
3. Umiem dbać o bezpieczeństwo podczas wykonywania doświadczeń. Niebezpieczne doświadczenia przeprowadzam z pomocą osoby dorosłej.
4. Podczas wykonywania doświadczeń zawsze utrzymuję porządek.
5. Potrafię wytłumaczyć, dlaczego roślina wygina się do światła, dlaczego kompas pokazuje północ i jak powstaje wiatr.
6. Potrafię wymieć nazwiska trzech naukowców i powiedzieć, czym się zajmowali.
7. Widziałem pokaz doświadczeń naukowych lub byłem w centrum naukowym.
8. Interesuję się nauką i oglądam programy naukowe.

Uwagi

Sprawność wprowadza zucha w pasjonujący świat nauki, doświadczeń i eksperymentów. Przeznaczona jest dla starszych dzieci, które interesują się mechanizmami rządzącymi światem. Przedmiotem doświadczeń może zostać każdy element naszego otoczenia, np. zjawiska atmosferyczne, właściwości roślin czy powstawanie baniek mydlanych. Zuch może zdobywać sprawność „badacza” podczas realizacji w gromadzie cyklu sprawnościowego „chemika”, „młodego naukowca” lub „fizyka”.

BAJARZ

1. Wiem, jaka jest różnica między bajką a legendą. Opowiedziałem kolegom dwie bajki i jedną legendę.
2. Wykonałem ilustracje do swojej ulubionej bajki.
3. Przeczytałem kilka baśni Andersena i dowolną książkę jednego z polskich autorów: Marii Kownackiej, Marii Konopnickiej, Hanny Januszewskiej, Jana Brzechwy.
4. Słuchałem nagrania bajki.
5. Zbieram książki i czasopisma z bajkami i legendami.
6. Brałem udział w konkursie bajarzy lub gawędziarzy.
7. Wykonałem krótką inscenizację bajkową, byłem narratorem w teatryku zuchowym.
8. Zrobiłem zakładki do książek z motywami ulubionych bajek.
9. Napisałem swoją bajkę.

Uwagi

Zuch „bajarz” chętnie czyta i opowiada bajki. Zadania „bajarza” (opowiadanie bajki) najłatwiej wykorzystać przy takich sprawnościach zdobywanych zespołowo, jak „Pan Kleks” czy „fantasta”. Znajomością legend „bajarze” mogą się popisać przy zdobywaniu w gromadzie sprawności „wszędobylskiego”, „znawcy regionu”, „Słowianina/Słowianki”, „krasnołudka”, „przyjaciel Muminka” itp. Zuchy zdobywające tę sprawność na kolonii mogą opowiadać bajki na dobranoc.

Zuch, który lubi czytać, może następnie zdobywać sprawność „przyjaciela książki”, a zuch, który chętnie rysuje – sprawność „plastyka”.

FOTOAMATORKA/FOTOAMATOR

1. Wiem, jak jest zbudowany aparat fotograficzny. Dbam o swój sprzęt fotograficzny.
2. Byłem w studiu fotograficznym.
3. Potrafię prawidłowo robić zdjęcia swoim aparatem.
4. Przechowuję zdjęcia w należyтым porządku.
5. Założyłem i systematycznie prowadzę album rodzinny.
6. Zorganizowałem wystawę prac fotograficznych.
7. Zrobiłem zdjęcie do kroniki gromady.

Uwagi

Zuch „fotoamator” może być nadwornym fotografem gromady lub opiekować się albumem fotograficznym rodziny lub gromady. Zadania na sprawność może realizować podczas rozmaitych wypraw gromady i dokumentując ciekawe wydarzenia na zbiórkach.

FRYZJERKA/FRYZJER

1. Zawsze jestem starannie uczesana.
2. Byłam u fryzjera i obserwowałam jego pracę.
3. Ułożyłam kilka fryzur z długich, średnich i krótkich włosów.
4. Opowiedziałam koleżankom, jak właściwie pielęgnować włosy i skórę głowy, jak dobierać szampon.
5. Wykonałam ozdobę do włosów.
6. Potrafię zapleść warkocz, wpiąć spinki.
7. Wykonałam fryzurę balową z różnymi dodatkami.
8. Zakręciłam włosy na dwa różne sposoby.
9. Wymyśliłam i zaprezentowałam nową fryzurę.
10. Opowiedziałam koleżankom, do czego służą odżywki, żele, pianki i dlaczego trzeba mieć własny grzebień.

Uwagi

Sprawność jest atrakcyjna szczególnie dla dziewczynek, ale również wśród chłopców mogą znaleźć się mistrzowie grzebienia. Zuchy mogą zdobywać tę sprawność podczas kolonii lub biwaku.

Zuchom interesującym się sprawami higieny można następnie polecić sprawność „higienisty”.

GEOPOSZUKIWACZ

1. Wiem, co to jest geocaching, GPS, współrzędne geograficzne.
2. Zapoznałem się z kodeksem geocachera.
3. Odnalazłem wraz z opiekunem (drużynowym) trzy skrzynki.
4. Znalazłem ciekawe miejsce lub budowlę w okolicy mojego miejsca zamieszkania.
5. Potrafię zalogować w serwisie internetowym odnalezienie skrzynki.

Uwagi

To sprawność dla zuchów, które chcą być współczesnymi poszukiwaczami skarbów. Podczas jej zdobywania młody odkrywca uczy się dostrzegać piękno otaczającego świata i zwracać uwagę na zabytki oraz korzysta z uroków natury, żyjąc z nią w zgodzie. Perspektywa odnalezienia skarbu jest dla niego dodatkową motywacją do działania.

Poszukiwanie skrzynek drużynowy może włączyć w fabułę wielu cykliów sprawnościowych realizowanych przez gromadę.

INFORMATYK

1. Obsługuję komputer.
2. Znam podstawowe części komputera. Wyjaśniłem kolegom, co oznaczają pojęcia związane z komputerem: pamięć, twardy dysk, cd-room, pendraiw.
3. Wiem, co to jest folder i plik. Umieję go stworzyć i usunąć.
4. Czytam czasopismo z dziedziny informatyki.
5. Oglądam program telewizyjny dotyczący komputerów.
6. Dbam o swój komputer. Wiem, gdzie i jak przechowywać dyskietki.
7. Potrafię posługiwać się jakimś programem użytkowym, np. sprawdzić obecność wirusów na dysku.
8. Znam system Windows i potrafię w nim pracować.

Uwagi

Sprawność przeznaczona jest dla zuchów, które lubią zabawę i pracę z komputerem. Zainteresowania zucha „informatyka“ można wykorzystać podczas przygotowywania kolonii lub biwaku, np. przy drukowaniu niezbędnych dla gromady informacji.

INTERNAUTKA/INTERNAUTA

1. Wiem, co to jest Internet i do czego służy.
2. Umiem nawiązać połączenie z Internetem.
3. Potrafię korzystać z przeglądarek internetowych i wyszukiwać potrzebne mi informacje. Umiem za pomocą Internetu sprawdzić pogodę, rozkład jazdy pociągów, program telewizyjny itp.
4. Mam własny adres e-mail, wysyłam i odbieram pocztę.
5. Potrafię zaplanować sobie czas pracy przy komputerze tak, aby dbać o swoje zdrowie.
6. Wiem, jak rozmawiać przez Internet, znam komunikatory internetowe (gadugu, tlen, skype, IRC itp.), dzięki którym rozmawiam z moimi przyjaciółmi i kolegami.
7. Nie zawieram znajomości przez sieć, wiem, jakie niebezpieczeństwa niesie to ze sobą. Odwiedziłem stronę www.dzieckowsieci.pl, pokazałem ją swoim rodzicom i kolegom.

Uwagi

Przy realizacji tej sprawności należy zwrócić szczególną uwagę na bezpieczeństwo dzieci, które nie powinny zbyt długo przebywać przed komputerem, zawierać znajomości przez Internet, a także korzystać ze stron zawierających nieprzeznaczone dla dzieci treści.

1. Interesuję się jakąś dyscypliną sportu, znam jej historię i zasady.
2. Jestem kibicem jakieś drużyny – znam jej zawodników, kolor, symbole, znak.
3. Zbieram informacje o drużynie, której kibicuję.
4. Byłem na meczu lub zawodach sportowych.
5. Zrelacjonowałem przebieg meczu.
6. Wymyśliłem kilka okrzyków dopingujących dla swojej drużyny.
7. Ułożyłem kodeks kibica i przestrzegam go, zwracając uwagę na sportowe zachowanie wobec drużyny oraz kibiców drużyny własnej i przeciwnej.
8. Kibicowałem podczas rozgrywek szkolnych, klasowych, podwórkowych.
9. Staram się osiągnąć sprawność fizyczną podobną do zawodników drużyny, której kibicuję.

Uwagi

Zuch „kibic” dopinguje własną drużynę, potrafi cieszyć się z jej sukcesów, ale także umie się zachować w sytuacji, kiedy jego drużyna przegrywa. Przy realizacji tej sprawności należy zwrócić szczególną uwagę na zasadę fair play.

Zdobywającego tę sprawność zucha na pewno zainteresują sprawności sportowe, np. „piłkarz” lub „łyżwiarz”.

KOLEKCJONERKA/KOLEKCJONER

1. Posiadam kolekcję... . Potrafię o niej opowiedzieć.
2. Znam historię przedmiotów, które zbieram.
3. Dbam o swoje zbiory, utrzymuję moją kolekcję w porządku.
4. Systematycznie wzbogacam swoją kolekcję.
5. Uczestniczyłem w giełdzie hobbystów lub wystawie.
6. Wymieniałem swoje zbiory z innymi hobbystami.
7. Wykonałem opisy do najciekawszych okazów.

Uwagi

Pasją wieku dziecięcego jest zbieractwo. Zuchy mogą zbierać: autografy, etykiety zapalczane, monety, odznaki i znaczki metalowe, plakietki, proporczyki, znaczki, widokówki, kartki z notesików, żołnierzyki, puszki, kapsle i wiele innych rzeczy. Warto zachęcić zucha do poszerzania wiedzy o zbieranych przez niego przedmiotach.

Pasje się zmieniają, zuchy mogą więc kilkakrotnie zdobyć tę sprawność – raz np. zbieracza guzików, innym razem zbieracza proporczyków (zdobycie kolejnej sprawności oznacza się wyszcyciem kropki na znaczku sprawności). Należy jednak zwrócić uwagę, aby zuchy nie kończyły zbierania po zdobyciu sprawności.

1. Lubię rozwiązywać krzyżówki i łamigłówki. Rozwiązałem różne rodzaje łamigłówek (rebusy, szarady).
2. Znam tytuły czasopism, które często zamieszczają łamigłówki, zbieram jedno z nich.
3. Potrafię odnaleźć w słowniku lub encyklopedii słowa potrzebne do rozwiązania krzyżówki.
4. Ułożyłem kilka łamigłówek.
5. Wysyłałem rozwiązania łamigłówek do redakcji czasopism dziecięcych.
6. Przedstawiłem propozycje swoich zagadek ruchom w gromadzie.
7. Zorganizowałem wieczór zagadek.
8. Zrobiłem notatnik, w którym zapisuję zagadki.
9. Przygotowałem zestaw łamigłówek do ruchomej gazetki.

Uwagi

Sprawność przeznaczona jest dla ruchów, które lubią rozwiązywać różne łamigłówki, a także dla tych, które potrafią je tworzyć. Ruch zdobywający tę sprawność może przygotować na zbiórkę gromady zagadki na zadany temat, opracować prostą krzyżówkę lub przygotowywać łamigłówki do ruchomej gazetki.

METEOROLOG

1. Potrafię wytłumaczyć powstawanie niektórych opadów i zjawisk atmosferycznych: deszczu, burzy, gradu, śniegu, mgły, tęczy.
2. Potrafię określić kierunek wiatru. Umiem odczytać wskazania termometru.
3. Oglądam prognozę pogody w telewizji lub zapoznaję się z nią w Internecie. Rozumiem słowa używane przez prezenterów: niż, wyż, front.
4. Zrobiłem wiatromierz lub wodomierz.
5. Przeprowadziłem obserwacje meteorologiczne i zapisywałem wyniki w kalendarzu pogody.
6. Znam przysłowia o pogodzie.
7. Umiem przewidzieć pogodę na podstawie obserwacji zjawisk przyrody.
8. Przeprowadziłem w gromadzie kilka zabaw i gier na tematy meteorologiczne i związane z pogodą.

Uwagi

Sprawność jest przeznaczona dla zuchów zainteresowanych meteorologią i zjawiskami przyrodniczymi. Wiedzę zucha zdobywającego tę sprawność można wykorzystać podczas zdobywania sprawności zespołowych „łazika”, „przyrodnika”, „ogrodnika”, a także sprawności zimowych, takich jak „polarnik” i „człowiek zimy”. Zuch może wtedy opowiedzieć o pogodzie, wyjaśnić powstawanie niektórych zjawisk meteorologicznych, np. mgły, rosy, deszczu, śniegu.

Sprawność jest szczególnie atrakcyjna podczas kolonii zuchowej, kiedy zuchy zainteresowane są stanem pogody na następny dzień. Aby dalej rozwijać zainteresowania przyrodnicze zucha, można zaproponować mu zdobywanie sprawności „astronoma” (wpływ kosmosu na klimat Ziemi, zmiany pór roku itp.) „ptasiego opiekuna” lub „zielarza”.

PRZYJACIÓŁKA/PRZYJACIEL KSIĄŻEK

1. Lubię czytać książki. Potrafię wymienić autorów moich ulubionych książek.
2. Mam swoją biblioteczkę domową, dbam o nią i staram się ją powiększać.
3. Znam nazwiska kilku najslynniejszych pisarzy dla dzieci.
4. Wiem, co to jest katalog książek i zrobiłem katalog dla swojej biblioteczk domowej.
5. Pomagałem pani w szkolnej bibliotece lub prowadziłem bibliotekę na kolonii zuchowej.
6. Naprawiałem drobne uszkodzenia książek, wykonałem zakładkę do książek.
7. Obłożyłem sam swoje szkolne książki i zeszyty, sam wykonałem okładki.
8. Prowadzę dzienniczek lektur, stale uzupełniam go nowymi pozycjami.
9. Brałem udział w konkursie czytelniczym lub w popisach pięknego czytania.
10. Mam swojego ulubionego bohatera książkowego, opowiedziałem o nim moim kolegom. Zachęciłem do przeczytania jego przygód.
11. Obejrzałem film na motywach znanej mi książki, wskazałem różnice między książką i filmem, wady i zalety adaptacji filmowej.

Uwagi

Zdobywając sprawność „przyjaciela książek”, zuch poszerza wiedzę o świecie, rozwija wyobraźnię, kształci mowę i doskonali technikę czytania. Uczy się operowania słowem i budowania zdań. „Przyjaciel książki” chętnie pomaga w bibliotece, dlatego ważne jest, aby drużynowy nawiązał kontakt z bibliotekarką szkolną. Zuch zdobywający tę sprawność może prezentować ulubionych bohaterów w gawędzie, teatrze zuchowym, konkursach na najlepszego bohatera.

**KULTUROWE, PATRIOTYCZNE,
SPOŁECZNE I RELIGIJNE**

DOBRA OPIEKUNKA DOBRY OPIEKUN

1. Opowiedziałem bajkę młodszym dzieciom.
2. Opiekowałem się młodszymi dziećmi.
3. Gromadzę gry, ćwiczenia, zabawy, pląsy, które zaproponowałem dzieciom.
4. Nauczyłem pląsu młodsze rodzeństwo lub dzieci, którymi się opiekuję.
5. Zorganizowałem na podwórku zabawę dla młodszych dzieci.
6. Naprawiłem zabawki.
7. Wykonałem zabawkę (puzzle, kukielkę).
8. Udzieliłem pierwszej pomocy przy skaleczeniu.
9. Potrafię umyć, ubrać i uczesać dziecko.
10. Opiekowałem się osobą chorą lub starszą.

Uwagi

Zuch „dobry opiekun” systematycznie opiekuje się młodszym rodzeństwem lub inną osobą potrzebującą opieki. Drużynowy powinien dostosować program sprawności tak, aby wykonywane przez zuchy zadania były czymś więcej niż codziennym obowiązkiem nałożonym przez rodziców.

KROPELKA ŻYCIA

1. Wie, co to jest krew i dlaczego jest bezcenna dla zdrowia i życia człowieka.
2. Dowiedział się, gdzie i kiedy w swojej miejscowości (okolicy) można honorowo oddać krew oraz jakie instytucje tym się zajmują.
3. Odwiedził punkt krwiodawstwa lub poznał honorowego dawcę krwi i dowiedział się, kto może zostać krwiodawcą.
4. Dowiedział się, jak narodziła się idea honorowego krwiodawstwa. Razem ze swoją szóstką przygotował na zbiórkę scenkę o honorowym krwiodawstwie.
5. Wykonał plakat propagujący honorowe krwiodawstwo.
6. Przekonał mamę i/lub tatę lub inną osobę do honorowego oddania krwi. Wyjaśnił im, dlaczego jest to takie ważne.

Uwagi

Sprawność uczy radości dawania i wrażliwości na potrzeby innych, kształtuje postawę gotowości do oddawania krwi – w przyszłości, po uzyskaniu pełnoletności. Zuch, który zdobył sprawność „kropelka życia” rozumie znaczenie oddawania krwi dla chorych i rannych w wypadkach. Wie, kto może zostać krwiodawcą i że krwiodawstwo jest bezpieczne dla zdrowia dawcy. Stara się przekonać dorosłe osoby ze swego najbliższego otoczenia do oddawania krwi. Zuch, który zdobywa tę sprawność, może podzielić się swoją wiedzą z kolegami podczas realizacji w gromadzie cyklu sprawnościowego „życiodajna krwinka”.

KOLEŃNIK

1. Znam pięć kołęd, umiem je zaśpiewać.
2. Wiem, co symbolizują kołеды.
3. Brałem udział w jasełkach.
4. Potrafię powiedzieć, jakie postacie są prezentowane przez kołędników i dlaczego.
Sam lub z pomocą rodzica przygotowałem sobie strój kołędnika.
5. Zaprezentowałem swój strój i kołędę na zbiórce wigilijnej.
6. W okresie świątecznym razem z kolegami chodziłem i kołędowałem, niosąc radość ludziom w mojej okolicy.
7. Wiem, jak dawniej wyglądało kołędowanie na terenach, na których teraz mieszkam.
Dowiedziałem się, jakie panowały wtedy obrzędy i zwyczaje świąteczne.
8. Nauczyłem inne zuchy przynajmniej jednej kołеды.
9. Mam swój śpiewnik lub nagrania z kołędami.

Uwagi

Mimo że „kołędnik” to sprawność indywidualna, zuchy mogą zdobywać ją w grupach, np. szóstkach – tak, by łatwiej im było przygotować przedstawienie. Z pewnością potrzebne jest większe zaangażowanie drużynowego w pomoc zuchom przy jej realizacji.

Sprawność pomaga poznać zwyczaje i obrzędy staropolskie, a także wpływa na rozwój duchowy dzieci. Należy zwrócić szczególną uwagę na zachowanie bezpieczeństwa dzieci podczas kołędowania, dlatego najlepiej odwiedzać rodziny zuchów i przyjaciół gromady, w okolicy, którą dzieci dobrze znają.

Zadania wykonane przez zucha można wykorzystać podczas zdobywania sprawności „Świętego Mikołaja”, „etnografa” lub „majsterklepki” (oczywiście wtedy, gdy ich zdobywanie przypada na okres bożonarodzeniowy).

OBYWATELKA OBYWATEL UNII EUROPEJSKIEJ

1. Wiem, co to jest Unia Europejska i po co powstała.
2. Znam Hymn Unii Europejskiej.
3. Wiem, ile państw należy do Unii Europejskiej. Umiem wymienić dziesięć z nich.
4. Wykonałem flagę Unii Europejskiej. Wytłumaczyłem kolegom, co oznaczają gwiazdki na fladze UE.
5. Znam walutę, którą posługuje się większość państw zjednoczonych w UE i potrafię ją odróżnić od innych.
6. Wiem, gdzie znajduje się siedziba władz UE.
7. Znam datę przystąpienia Polski do Unii Europejskiej.

Uwagi

Sprawność ma uzmysłowić zuchowi, czym jest Unia Europejska, jakie są jej cele, dla czego Polska została jej członkiem. Zadania wykonane przez zucha można wykorzystać podczas zdobywania przez gromadę sprawności „Europejczyka”.

PRZYJACIÓŁKA PRZYJACIEL INNYCH

1. Opiekowałem się osobą niepełnosprawną lub starszą.
2. Systematycznie odwiedzam osobą niepełnosprawną lub starszą.
3. Pomagałem odrabiać lekcje niepełnosprawnemu koledze.
4. Opowiedziałem o tym, co się dzieje w szkole lub w gromadzie niepełnosprawnemu koledze.
5. Nauczyłem niepełnosprawnego kolegę piosenki, pląsu, gry dostosowanej do jego możliwości.
6. Wspólnie z niepełnosprawnym kolegą zorganizowałem coś dla innych dzieci (turniej, zabawy itp.).
7. Zrobiłem coś miłego dla osoby niepełnosprawnej lub starszej.
8. Opowiedziałem o moich kontaktach z osobą niepełnosprawną lub starszą zuchom w gromadzie lub w szóstce.
9. Pomogłem niepełnosprawnemu koledze przyjść na zbiórkę.
10. Pomagałem w czynnościach życiowych niepełnosprawnej osobie (robiłem zakupy, czytałem niewidomemu).

Uwagi

Sprawność może zdobywać zuch, który ma kontakt z osobą niepełnosprawną – dorosłą lub rówieśnikiem (w rodzinie, w sąsiedztwie, w klasie lub w gromadzie). Podczas zdobywania tej sprawności stara się zrozumieć potrzeby innych, utrwała dobre wzorce zachowań, uczy się odpowiedzialności za pojęte działania.

Zuchowi, który wybrał tę sprawność, należy uświadomić, że jego działanie ma charakter ciągły, jest służbą, którą trzeba pełnić systematycznie. Jeśli zuch pomaga osobie spoza gromady, należy ułatwić mu przyprowadzenie tej osoby na zbiórkę i zapewnić jej normalne w niej uczestnictwo. W kręgu rady i w innych sprzyjających sytuacjach należy podkreślać wartość działań podejmowanych na rzecz osób niepełnosprawnych.

STRAŻNICZKA/STRAŻNIK BETLEJEMSKIEGO ŚWIATŁA POKOJU

1. Znam kilka kolęd i pieśni adwentowych.
2. Spełniłem w adwencie kilka dobrych uczynków i podjąłem osobiste postanowienie.
3. Wspólnie z kolegami wykonałem szopkę.
4. Wziąłem udział w przedstawieniu jasełek lub kolędowaniu.
5. Wykonałem lampion dla Światła Betlejemskiego.
6. Pełniłem straż przy Świetle Betlejemskim, wziąłem udział w jego przekazywaniu.
7. Wykonałem kartkę ze świątecznymi życzeniami, podarowałem ją lub wystawiłem komuś.
8. Zaniósłem Światło Betlejemskie swojej rodzinie i zadbałem, by płonęło na wigilijnym stole.

Uwagi

Sprawność uczy radości dawania, uczynności, przyjaźni i dbałości o dobre wykonanie obowiązków. Może ją zdobywać każdy zuch w okresie poprzedzającym święta Bożego Narodzenia. Podejmuje wtedy postanowienia i stara się ich dotrzymać przez cały adwent, dlatego ta sprawność szczególnie sprzyja realizacji celów wychowawczych drużynowego. Zuchy mogą ją zdobywać podczas realizacji w gromadzie cyklu sprawnościowego „Świętego Mikołaja”.

ŚMIESZKA/ŚMIESZEK

1. Jestem zawsze uśmiechnięty i pogodny. W każdej, nawet smutnej sytuacji, potrafię odnaleźć coś pozytywnego. Swoją postawą wpływam na dobre samopoczucie innych.
2. Jestem koleżeński i zawsze chętnie wszystkim pomagam.
3. Potrafię rozweselić i pocieszyć smutnego kolegę lub koleżankę.
4. Samodzielnie lub z szóstką zaprezentowałem krótką scenkę komediową.
5. Przeprowadziłem w gromadzie konkurs na najładniejszy uśmiech „po cytrynie”.
6. Wykonałem niezauważalnie przynajmniej trzy dobre uczynki, które wywołały uśmiech na czyjejs twarzy.
7. Umiem zachować umiar w moich żartach, mam poczucie dobrego smaku, nie drwię z nikogo, nie śmieję się z cudzego nieszczęścia. Wszyscy dobrze się czują w moim towarzystwie.

Uwagi

Sprawność pomaga dziecku optymistycznie patrzeć na świat. Uczy radzić sobie z przeciwnościami losu i nie załamywać się w trudnych sytuacjach. Wspiera postawy pozytywnego zachowania, koleżeństwa, pomagania innym, pozytywnego myślenia. Zdobywając ją, zuch powinien nauczyć się umiaru w żartach, a także, kiedy trzeba, zachowywania powagi.

Sprawność „śmieszka” może być zdobywana przez wszystkie zuchy.

WIELKANOCNY BARANEK

1. Znam tradycje związane ze Świątami Wielkanocnymi.
2. Wiem, na pamiątkę jakiego zdarzenia obchodzi się Święta Wielkanocne.
3. Wykonałem własnoręcznie lub z pomocą palmę wielkanocną.
4. Wiem, jak wiele pracy jest podczas przygotowań do świąt, dlatego pomagam rodzicom, babciom i dziadkom w wielkich porządkach.
5. Znam wiele technik wykonywania pisanek i kraszanek, zrobiłem farby z cebuli, dębą czy zboża.
6. Przygotowałem wraz z rodzicami koszyczek wielkanocny, który święciłem w Wielką Sobotę.
7. Znam tradycję śmigusa-dyngusa, chętnie biorę udział w wielkoponiedziałkowych zabawach, pamiętam jednak o umiarze w żartach, tak by nikogo nie skrzywdzić.
8. Wiem, dlaczego wielkanocnymi symbolami są: jajko, kurczaczek, baranek, zajączek.
9. Potrafię wymienić kilka wielkanocnych potraw.
10. Sam lub z pomocą przygotowałem świąteczną babę lub mazurka.
11. Znam zwyczaj przynoszenia słodyczy przez wielkanocnego zajączka. Zrobiłem miłą niespodziankę komuś bliskiemu.

Uwagi

Sprawność pomaga kształtować takie cechy, jak chęć pomocy i pracowitość. Inspiruje zuchy do twórczego myślenia przy pracy nad pisankami i ozdobami. Poznawanie i kultywowanie tradycji wpływa w dużym stopniu na rozwój duchowy dzieci. Zdobywając tę sprawność, zuchy przyswajają sobie umiejętność dostrzegania granicy w zabawie (przy okazji śmigusa-dyngusa), po przekroczeniu której zabawa zmienia się w krzywdzenie, poniżanie, a nawet znęcanie się nad innymi jej uczestnikami.

Sprawność mogą zdobywać zuchy różnych wyznań i ateści. Drużynowy powinien pomóc dzieciom tak dobrać zadania, aby dotyczyły tradycji i obrzędów wielkanocnych. Sprawność należy zdobywać w okresie wiosennym, przed Świątami Wielkanocnymi i podczas nich.

MORSKIE

MISTRZYNI/MISTRZ WĘZŁÓW

1. Wiem, do czego służą węzły.
2. Potrafię zawiązać proste węzły: ósemkę, beczkę, szotowy oraz ułożyć linę w stonczko. Wykorzystuję te umiejętności podczas pływania na łódkach.
3. Potrafię odróżnić węzeł płaski od „babskiego”.
4. Nauczyłem młodszego kolegę zawiązać prosty węzeł.
5. Podczas rejsu umiem dobrać odpowiednie węzły do sytuacji, w jakiej się znajduję (cumowniczy, ratowniczy itp.).
6. Potrafię wykorzystać znane mi węzły w codziennym życiu, np. zrobić prostą bransoletkę, sieć, drabinkę, związać dwa sznurki tak, by się nie rozłączyły.
7. Wymyśliłem własny węzeł.
8. Wykonałem pracę plastyczną, w której wykorzystałem znane mi węzły lub przygotowałem plakat, na którym umieściłem węzły wraz z ich nazwami. Po zaprezentowaniu mojej pracy na zbiórce powiesiłem ją w widocznym miejscu w zuchówce, by każdy mógł ją obejrzeć.

Uwagi

Sprawność pomaga dzieciom w rozwoju manualnym i twórczym myśleniu. Jeśli zamierzamy pływać z dziećmi na łódkach, umiejętność wiązania podstawowych węzłów jest niezbędna. Warto zwrócić uwagę na dokładność przy wiązaniu węzłów, uświadomić zuchom, że od prawidłowego zawiązania węzłów podczas pływania na łódce może nawet zależeć czyjeś życie.

Zadania wykonane przez zucha można wykorzystać podczas zdobywania przez gromadę sprawności „marynarza”. Ważne jest, aby zuch mógł wykorzystać zdobyte umiejętności w praktyce. Umiejętności w zakresie wiązania węzłów i ich twórczego wykorzystania zuch może rozwijać, zdobywając sprawność „mistrza makramy”.

SZANTYMEN

1. Wiem, co oznacza słowo „szanta”.
2. Wiem, do czego wykorzystywane były kiedyś szanty na okrętach. Potrafię odróżnić pieśni kubryku, wielorybnicze, szanty klasyczne.
3. Mam swój szantowy śpiewnik.
4. Potrafię zaśpiewać przynajmniej pięć szant i opowiedzieć, o czym mówią. Wykonałem rysunek ilustrujący treść jednej z nich i przedstawiłem go kolegom z gromady.
5. Wymyśliłem gesty i ruchy do jednej z żeglarskich piosenek.
6. Znam nazwy kilku szantowych zespołów. Mam swój ulubiony zespół szantowy. Mam nagrania ich piosenek lub potrafię zaśpiewać kilka z nich.
7. Wystąpiłem na zuchowym festiwalu, śpiewając solo lub z szóstką piosenkę żeglarską.

Uwagi

Podczas zdobywania tej sprawności zuch rozwija swoje zdolności muzyczne i zainteresowania związane z żeglarstwem. Należy zwrócić szczególną uwagę na słowa piosenek, które dzieci śpiewają. Niektóre szanty mają wulgarne słownictwo, a ich treść nie jest właściwa dla zuchów. Dlatego należy dokonać odpowiedniego wyboru repertuaru (np. szanty w wykonaniu zespołu Orkiestra Dni Naszych lub Zejman & Garkumpel).

Sprawność „szantymena” przeznaczona jest głównie dla zuchów z gromad z rozwiniętą obrzędowością żeglarską, jednak w zasadzie może ją zdobywać każdy zuch, który lubi tego typu muzykę. Realizowane przez niego zadania można wykorzystać podczas zdobywania przez gromadę sprawności „marynarza”.

1. Jestem posłuszny i obowiązkowy. Zawsze słucham poleceń kapitana łodzi.
2. Wraz z rodzicami lub gromadą pływam jachtem. Czynnie uczestniczyłem w życiu załogi: sprzątałem pokład, buchtowałem liny, czuwałem na „oku” (obserwowałem wodę i pilnowałem, by z nikim się nie zderzyć).
3. Potrafię nazwać podstawowe części jachtu, ożaglowanie oraz liny.
4. Brałem udział w pracach remontowych łódki.
5. Wiem, do czego służy kapok i koło ratunkowe oraz jak należy się zachować, gdy łódź się wywróci. Podczas żeglowania zawsze przestrzegam zasad bezpieczeństwa: nie biegam po pokładzie, nie wychylam się za burtę, uważam na przesuwaną się bom.
6. Potrafię samodzielnie utrzymać się na wodzie i przepłynąć 20 metrów dowolnym stylem. Mogę wytrzymać pięć sekund pod wodą, wstrzymując oddech.
7. Oglądałem (na przystani w porcie lub na zdjęciach) jachty pełnomorskie, w tym harcerski szkuner „Zawisza Czarny”.
 - Potrafię nazwać przynajmniej jeden kierunek wiatru (np. bajdewind, półwiatr, baksztąg, fordewind). Wiem, że to dzięki niemu jacht może się poruszać. Potrafię wskazać kierunek, z którego wieje wiatr, i określić jego siłę (mocny, słaby).
9. Potrafię przewidzieć na podstawie obserwacji nieba nadejście złej pogody (ciemne chmury, mocny wiatr). Wiem, że podczas burzy nie należy pływać na łodzi. Zawsze dzień przed wypłynięciem zapoznaję się z prognozą pogody.
10. Podczas rejsu jestem przygotowany na każdą pogodę. Niezależnie od pogody zawsze mam na sobie kamizelkę ratunkową. Wytłumaczyłem młodszemu kolegowi, dlaczego to takie ważne.
11. Wiem, jakie są zasady etykiety żeglarskiej. Zawsze pozdrawiam przepływającą obok łódkę.

Uwagi

Sprawność „załoganta” jest przeznaczona głównie dla gromad z rozwiniętą obrzędowością żeglarską. Daje możliwość współpracy z harcerskimi drużynami żeglarskimi. Pozwala na działania z gromadą i rodzicami zuchów podczas wakacyjnych wypraw. Podczas zdobywania sprawności należy położyć szczególny nacisk na zasady bezpieczeństwa, zachowanie się na łódce oraz etykietę żeglarską – dlatego bardzo ważne jest dobre przygotowanie w tym zakresie drużynowego. Aby dalej rozwijać zainteresowania zucha żeglarstwem, można mu zaproponować zdobycie sprawności „mistrza węzłów” lub „szantymena”.

PRZYRODNICZE

HODOWCA KWIATÓW

1. Znam różne rośliny ozdobne – domowe i ogrodowe. Prowadzę małą hodowlę kwiatów doniczkowych.
2. Potrafię pielęgnować kwiaty, wiem, kiedy się je sadi, przesadza, podlewa. Wyhodowałem roślinkę z nasion.
3. Byłem w ogrodzie botanicznym lub u ogrodnika.
4. Prowadziłem dzienniczek hodowli kwiatów i zapisywałem w nim ciekawe spostrzeżenia.
5. Sadziłem kwiaty. Podlewałem je i zasiląłem.
6. Wykonałem drabinkę do kwiatków.
7. Ułożyłem bukiet z kwiatów.
8. Wraz z koleżankami i kolegami zaopiekowałem się klombem lub trawnikiem.

Uwagi

Zdobywając tę sprawność, zuch wyrabia w sobie systematyczność i odpowiedzialność. Praktycznym sprawdzianem, czy zuch jest hodowcą kwiatów, może być np. przyniesienie samodzielnie wyhodowanej rośliny, zaprezentowanie dziennika hodowli roślin, wyhodowanie kwiatka dla mamy czy babci oraz przeprowadzenie dla innych zuchów konkursu na temat kwiatów. Drużynowy nie powinien mieć problemów z włączeniem samodzielnych działań zucha do zabaw gromady, szczególnie podczas realizacji cyklu sprawnościowego „ogrodnika”. Aby nadal rozwijać zainteresowania zucha w tej dziedzinie, można wskazać mu inne sprawności przyrodnicze, np. „zielarza” lub „ptasiego opiekuna”.

PTASIA OPIEKUNKA/OPIEKUN

1. Interesuję się ptakami. Zbieram ilustracje, widokówki lub znaczki z ptakami.
2. Potrafię rozpoznać i nazwać niektóre ptaki.
3. Wykonałem karmnik, systematycznie dokarmiłem ptaki. Wiem, jak należy dokarmiać różne gatunki.
4. Rozpoznaję ptaki, które przylatują do mojego karmnika.
5. Zbudowałem domek dla ptaków.
6. Byłem na wycieczce w parku lub w lesie i uważnie obserwowałem ptaki. Prowadziłem notatki z obserwacji.
7. Narysowałem ptaka z natury lub sfotografowałem go.
8. Oglądałem ptaki przez lornetkę.
9. Wiem, co zrobić, gdy znajdę rannego ptaka.
10. Zebrałem pióra ptaków, potrafię rozpoznać, do jakich ptaków należały.
11. Opowiedziałem kolegom lub koleżankom o życiu ptaków.

Uwagi

Zdobywając tę sprawność, zuch rozwija zainteresowania przyrodnicze i uczy się systematyczności (należy uświadomić mu, że dokarmianie ptaków nie może się skończyć wraz ze zdobyciem sprawności, lecz trzeba je prowadzić do wiosny). Zuch może zaprezentować swoją kolekcję (ptasich piór, rysunków lub zdjęć ptaków) i opowiedzieć o życiu ptaków podczas zdobywania z gromadą sprawności „ornitologa”.

ZBIERACZKA/ZBIERACZ GRZYBÓW

1. Potrafię rozpoznać na zdjęciach i w naturze oraz nazwać pospolite grzyby jadalne i trujące.
2. Wiem, jak poruszać się w lesie, aby nie zabłądzić.
3. Byłem na kilku grzybobraniach, zorganizowałem konkurs na króla grzybobrania.
4. Sfotografowałem lub narysowałem moją najwspanialszą zdobycz.
5. Wiem, do czego można wykorzystać grzyby, znam warunki ich przechowywania i suszenia.
6. Pomogłem mamie przyrządzić potrawę z grzybów.
7. Wiem, jakie jest znaczenie grzybów trujących w przyrodzie i dlaczego nie wolno ich niszczyć.
8. Wykonałem własny atlas grzybów lub plakat dotyczący bezpiecznego zbierania grzybów
9. Umiem szukać grzybów w charakterystycznych dla nich miejscach, potrafię zbierać je, nie niszcząc grzybni i ściółki.
10. Odpowiednio ubieram się na grzybobranie.
11. Zachęciłem kolegę lub kogoś z rodziny do wyprawy na grzyby.

Uwagi

„Zbieracz grzybów” jest sprawnością indywidualną i nie radzimy zdobywać jej zespołowo. Drużynowy musi być bardzo ostrożny i jeśli nie jest znawcą grzybów, lepiej niech w całości przekazuje rodzicom kontrolę nad jej zdobywaniem. Zuchom, które zdobywają tę sprawność, należy zwrócić uwagę nie tylko na spożywcze znaczenie grzybów, ale przede wszystkim na ich rolę w przyrodzie. Wiąże się to z poznaniem chronionych i rzadkich gatunków grzybów, które należy otoczyć opieką.

ZIELARKA/ZIELARZ

1. Interesuję się zielarstwem. Wiem, kiedy zbierać poszczególne zioła.
2. Często korzystam z atlasu roślin leczniczych.
3. Prowadzę i wciąż wzbogacam własny zielnik. Każde nowe zioło starannie oprawiam, opisuje jego cechy i walory lecznicze.
4. Zaparzyłem herbatkę z własnoręcznie zebranych i przygotowanych ziół: lipy, mięty, rumianku.
5. Pokazałem wszystkim zuchom rośliny jadalne lub lecznicze, które łatwo pomylić z roślinami trującymi.
6. Zrobiłem ikebanę z własnoręcznie zebranych kwiatów i ziół.
7. Wykonałem obrazki ostrzegające o trzech trujących roślinach. Umieściłem je na plakacie lub pokazałem innym zuchom.
8. Znam i umiem opowiedzieć kilka bajek, w których występują zioła lub inne rośliny.

Uwagi

Zuch „zielarz” potrafi rozpoznać wiele roślin. Wie, kiedy zbiera się poszczególne zioła, jak się je suszy i przechowuje. Jeśli drużynowy nie zna się na ziołach, kontrolę nad zdobywaniem sprawności musi powierzyć specjaliście.

SPORTOWE

GIMNASTYCZKA/GIMNASTYK

1. Wiem, dlaczego gimnastyka jest ważna dla zdrowia. Gimnastykuję się codziennie rano.
2. Zrobiłem pomoce do ćwiczeń gimnastycznych, np. woreczki z grochem, serso, piłki szmaciane, szarfy.
3. Oglądałem zawody gimnastyczne.
4. Dobrałem ćwiczenia do muzyki.
5. Brałem udział w pokazach gimnastycznych organizowanych przez gromadę lub szkołę.
6. Umiem zrobić przewrót w tył i w przód, mostek z pozycji leżącej, głęboki skłon (dotykając dłońmi podłogi) i jaskółkę.
7. Prowadziłem na zbiórce lub kolonii zuchowej gimnastykę oraz rozgrzewkę na lekcji wychowania fizycznego.
8. Staram się zachować prawidłową postawę w każdej sytuacji.
9. Nauczyłem kolegów prostego układu ćwiczeń.
10. Wykonałem ćwiczenia na takich przyrządach, jak ławeczka, drabinka, materac, drążek.
11. Wykonałem układ ćwiczeń z piłką, wstążką lub skakanką.

Uwagi

Przy powszechnym występowaniu u dzieci wad postawy bardzo ważne są działania profilaktyczne, dlatego warto promować sprawność „gimnastyka”.

Samodzielne działania zucha łatwo wpleść w zbiórki gromady podczas zdobywania sprawności „olimpijczyka”, „rycerza”, „kosmonauty”, „sportowca” czy „żołnierza”. „Gimnastyka” można również wykorzystać podczas zdobywania sprawności „aktora” – przygotuje i poprowadzi zestaw ćwiczeń przy muzyce dla adeptów sztuki aktorskiej.

Zuchowi, który interesują się sportem, warto zaproponować także zdobywanie sprawności „mistrza rolek (wrotek)”, „mistrza deskorolki”, „narciarza”, „pływaka” lub „lekkoatlety”.

LEKKOATLETKA/ LEKKOATLETA

1. Znam konkurencje lekkoatletyczne. Uprawiam jedną z dziedzin lekkiej atletyki.
2. Pracuję nad swoją kondycją fizyczną, systematycznie uprawiam gimnastykę.
3. Założyłem dzienniczek swoich rekordów.
4. Opowiedziałem kolegom, na czym polega zdrowe odżywianie się i dlaczego jest ważne.
5. Uczestniczyłem w meeningu lekkoatletycznym lub zawodach sportowych.
6. Znam rekordy olimpijskie i nazwiska sportowców uprawiających daną dyscyplinę sportową.
7. Zorganizowałem zawody w gromadzie lub na podwórku.
8. Podczas zawodów stosuję zasady fair play.

Uwagi

Zuch, który uprawia jedną lub kilka dyscyplin lekkoatletycznych, lubi sport, może zdobywać sprawność „lekkoatlety”. Jej zadania może realizować podczas realizacji w gromadzie cyklu „olimpijczyka” lub „sportowca”. Sprawność „lekkoatlety” można zdobywać na kolonii zuchowej.

ŁYŻWIARKA/ŁYŻWIARZ

1. Byłem na lodowisku, jeździłem na łyżwach.
2. Znam dyscypliny łyżwiarskie i nazwiska słynnych łyżwiarzy.
3. Umieję jeździć na jednej nodze, tyłem, w pozycji kucznej.
4. Potrafię wymijać przeszkody znajdujące się na lodzie.
5. Wytłumaczyłem kolegom, gdzie wolno jeździć na łyżwach i jakie niebezpieczeństwa czyhają na nieostrożnych łyżwiarzy.
6. Oglądałem w telewizji mistrzostwa w łyżwiarstwie szybkim lub figurowym albo rozgrywki w hokeju na lodzie.
7. Dbam o swój sprzęt łyżwiarski.
8. Sam zrobiłem sobie kij do hokeja.
9. Uczestniczyłem w zawodach łyżwiarskich lub meczu hokejowym organizowanym w mojej gromadzie.

Uwagi

Zdobywanie sprawności kształtuje zwinność, ostrożność, zręczność oraz ogólną kondycję fizyczną. Zuch „łyżwiarz” potrafi świetnie jeździć na łyżwach, wie, jak bezpiecznie bawić się na lodzie oraz gdzie nie powinno się jeździć. Zadania wykonywane przez zucha można wykorzystać podczas cyklu sprawnościowego „olimpijczyka”, „sportowca”, „człowieka zimy” i „Eskimosa”. Aby dalej rozwijać zainteresowania zucha sportem, można mu wskazać inne sprawności sportowe, np. „narciarza”, „saneczkarza” lub „mistrza rolek”.

MISTRZYNI/MISTRZ DESKOROLKI

1. Lubię jeździć na desce. Jestem sprawny i zwinny.
2. Znam kilka ewolucji na deskorolce, potrafię je wykonać.
3. Dbam o bezpieczeństwo podczas jazdy – noszę nakolanniki i kask.
4. Konserwuję swoją deskę.
5. Jeżdżę tylko w miejscach do tego wyznaczonych.
6. Potrafię naprawić zepsutą deskę.
7. Zorganizowałem na podwórku pokaz jazdy na desce.

Uwagi

Sprawność kształtuje zwinność, ostrożność, zręczność oraz ogólną kondycję fizyczną. Zuch „mistrz deskorolki” potrafi świetnie jeździć na desce, wie, jak bezpiecznie się bawić oraz gdzie nie powinno się jeździć.

Zadania wykonywane przez zucha można wykorzystać podczas cyklu sprawnościowego „olimpijczyka” i „sportowca”. Aby dalej rozwijać zainteresowania zucha sportem, można mu wskazać sprawności „gimnastyka” i „mistrza rolek”.

MISTRZYNI/MISTRZ GIER I ZABAW

1. Znam różne gry: ruchowe, umysłowe, świetlicowe i podwórkowe.
2. Wykonałem przybory do gier i zabaw.
3. Zbieram gry i zabawy, zapisuję je w notatniku i wykorzystuję podczas zabaw.
4. Wymyśliłem nowe gry.
5. Prowadziłem kilka gier na zbiórce.
6. Nauczyłem moich kolegów na podwórku lub w klasie kilku nowych gier. Opowiedziałem im o zasadzie fair play.
7. Byłem sędzią podczas rozgrywek.
8. Zorganizowałem na podwórku festyn gier.
9. Dbam o przybory do gier i zabaw w zuchówce.

Uwagi

Sprawność przeznaczona jest dla zuchów, które nie tylko lubią grać, ale też chętnie proponują gry, potrafią je prowadzić i wymyślają nowe zabawy. Drużynowy nie powinien mieć problemów z włączeniem samodzielnych działań zucha do zabaw gromady.

Praktycznym sprawdzianem dla zucha będzie sędziowanie gier w szóstce oraz przygotowanie i przeprowadzenie kilku gier na zbiórce lub kolonii (oczywiście zuchowi należy pomóc w doborze gier i zabaw). Zuch zdobywający tę sprawność może też opiekować się grami oraz sprzętem sportowym i prowadzić na kolonii jego wypożyczanie.

MISTRZYNI/MISTRZ GIER PLANSZOWYCH

1. Znam reguły przynajmniej pięciu gier planszowych.
2. Mam ulubioną grę, nauczyłem grać w nią inne dzieci.
3. Zorganizowałem turniej gier planszowych.
4. Znam stare gry.
5. Wymyśliłem własną grę, jej reguły, wykonałem planszę i potrzebne rekwizyty.
6. Dbam o swoje gry, naprawiłem lub uzupełniłem braki w grze planszowej.
7. Zorganizowałem turniej gier planszowych.

Uwagi

Podczas zdobywania tej sprawności zuch uczy się twórczego myślenia, przewidywania konsekwencji swojego działania, uczy się także wygrywać i przegrywać. Kształtuje również nawyk dbania o swoje rzeczy.

Aby dalej rozwijać zainteresowania zucha w tej dziedzinie, można wskazać mu sprawność „łamiętowy”.

MISTRZYNI/MISTRZ KOMETKI

1. Mam swój sprzęt do kometki. Dbam o niego, potrafię naprawić niewielkie uszkodzenia.
2. Przygotowałem boisko do gry w kometkę.
3. Rozegrałem mecz w singlu i deblu.
4. Pobiłem swój rekord w podbijaniu lotki.
5. Pokazałem koledze, jak się gra w kometkę. Wytłumaczyłem mu zasady gry.
6. Nauczyłem kolegę podbijać lotkę, uderzać rakieta z forhendu i z bekhendu.
7. Zorganizowałem podwórkowy turniej kometki.

Uwagi

Sprawność kształtuje zwinność, spostrzegawczość, zręczność oraz ogólną kondycję fizyczną. Można ją zdobywać podczas kolonii wuchowej.

Zadania wykonywane przez zucha można wykorzystać podczas cyklu sprawnościowego „olimpijczyka” i „sportowca”. Aby nadal rozwijać zainteresowania zucha, można wskazać mu inne sprawności sportowe, np. „gimnastyka” i „mistrza ringo”.

MISTRZYNI/MISTRZ PING-PONGA

1. Rozegrałem mecz w singlu i deblu.
2. Pobitem swój rekord w podbijaniu piłeczki.
3. Dbam o swój sprzęt, potrafię naprawić niewielkie uszkodzenia.
4. Przygotowałem stół do gry.
5. Sędziowałem mecz tenisa stołowego.
6. Wy tłumaczyłem zasady gry, fachowe słownictwo używane podczas meczu.
7. Brałem udział w turnieju ping-ponga.

Uwagi

■ Sprawność kształtuje zwinność, spostrzegawczość, zręczność oraz ogólną kondycję fizyczną.

Nadaje się do zdobywania na kolonii zuchowej. Zadania wykonywane przez zucha można wykorzystać podczas cyklu sprawnościowego „olimpijczyka” i „sportowca”. Aby rozwijać zainteresowania zucha, można wskazać mu inne sprawności sportowe, np. „gimnastyka” i „mistrza ringo”.

MISTRZYNI/MISTRZ RINGO

1. Umiem dobrze grać w ringo. Znam historię gry.
2. Potrafię rzucać oraz chwycić prawą i lewą ręką.
3. Brałem udział w rozgrywkach ringo.
4. Wytłumaczyłem zasady gry i nauczyłem grać w tę grę koleżankę lub kolegę.
5. Sędziowałem mecz.
6. Zorganizowałem zawody dla kolegów.

Uwagi

Sprawność kształtuje zwinność, spostrzegawczość, zręczność oraz ogólną kondycję fizyczną.

Można ją zdobywać podczas kolonii zuchowej. Zadania wykonywane przez zucha można wykorzystać podczas cyklu sprawnościowego „olimpijczyka” lub „sportowca”. Aby nadal rozwijać zainteresowania zucha, można wskazać mu inne sprawności sportowe, np. „gimnastyka”, „mistrza ping-ponga”, „mistrza kometki”.

MISTRZYNI/MISTRZ ROLEK (WROTEK)

1. Umieję jeździć na rolkach (wrotkach). Znam i potrafię wykonać kilka ewolucji: jeździć na jednej nodze, tyłem, w pozycji kucznej.
2. Odpowiednio się ubieram do jazdy, zakładam kask.
3. Potrafię wymijać przeszkody znajdujące się na drodze.
4. Dbam o swój sprzęt, potrafię naprawić niewielkie uszkodzenie.
5. Uczestniczyłem w zawodach jazdy na wrotkach lub rolkach.
6. Wytłumaczyłem kolegom, gdzie wolno jeździć na rolkach (wrotkach) i jakie niebezpieczeństwa czyhają na jeżdżących nieostrożnie.

Uwagi

Sprawność kształtuje zwinność, ostrożność, zręczność oraz ogólną kondycję fizyczną. Zuch „mistrz rolek (wrotek)” wie, gdzie można bezpiecznie jeździć, sprawnie porusza się na rolkach (wrotkach). Wykonywane przez zucha zadania można wykorzystać podczas cyklu sprawnościowego „olimpijczyka” lub „sportowca”.

MISTRZYNI/MISTRZ SNOWBOARDU

1. Lubię uprawiać sporty zimowe, umiem jeździć na desce snowboardowej.
2. Wiem, jak zachowuje się powierzchnia stoku w czasie różnych warunków atmosferycznych (marznący deszcz, świeże opady śniegu, odwilż). Nie jeżdżę, gdy śnieg na stoku jest bardzo twardy (zmrózony), bo wiem, czym to grozi.
3. Potrafię wymienić konkurencje snowboardowe, znam nazwiska mistrzów.
4. Wiem, co to jest ratrak i do czego służy.
5. Potrafię korzystać z wyciągu narciarskiego.
6. Wiem, jak się odpowiednio ubrać do jazdy na desce, potrafię się zabezpieczyć przed mrozem.
7. Dbam o sprzęt, na którym jeżdżę, smaruję deskę, naprawiam niewielkie uszkodzenia wiązań. Wiem, gdzie należy się zgłosić, aby naprawić większe uszkodzenia lub zmienić ustawienia wiązań.
8. Jeżdżę w bezpiecznych miejscach, zwracam uwagę na bezpieczeństwo, kulturę jazdy oraz na innych znajdujących się na stoku.
9. Urządziłem pokaz jazdy na desce, zaprezentowałem jazdę obydwiema stronami deski, omijanie przeszkód, hamowanie.
10. Brałem udział w zawodach w jeździe na desce snowboardowej.

Uwagi

Sprawność przeznaczona jest dla zuchów, które potrafią jeździć na desce snowboardowej i chcą tę umiejętność rozwijać. Kształtuje zwinność, zręczność oraz ogólną sprawność fizyczną. Ćwiczy równowagę, uczy, jak bezpiecznie bawić się na śniegu.

Zdobywającego ją zucha należy uczulić zuchy na bezpieczeństwo zjeżdżania oraz zagrożenia, jakie może spowodować w stosunku do innych uczestników „białego szaleństwa”.

Zadania wykonywane przez zucha można wykorzystać podczas cykliów sprawnościowych „olimpijczyka”, „sportowca”, „człowieka zimy” i „Eskimosa”, a także podczas wspólnego wypoczynku zucha z rodzicami w czasie ferii zimowych.

NARCIARKA/NARCIARZ

1. Gdy tylko pogoda na to pozwala, jeżdżę na nartach.
2. Sporządziłem schematyczne obrazki podstawowych rodzajów śniegu i opisałem każdy z nich pod kątem przydatności do jazdy na nartach.
3. Potrafię wymienić konkurencje narciarskie, znam nazwiska mistrzów.
4. Brałem udział w zawodach narciarskich.
5. Urządziłem pokaz jazdy na nartach, zaprezentowałem m.in. skręt pługiem w lewo, w prawo, podchodzenie pod górkę dwoma sposobami, omijanie przeszkód.
6. Potrafię korzystać z wyciągu narciarskiego.
7. Dbam o sprzęt, na którym jeżdżę, smaruję narty, naprawiam niewielkie uszkodzenie wiązań lub kijków.
8. Jeżdżę w bezpiecznych miejscach, zwracam uwagę na bezpieczeństwo własne i innych osób znajdujących się na górcie.
9. Nauczyłem początkującego kolegę podstaw jazdy.

Uwagi

Sprawność kształtuje zwinność, zręczność oraz ogólną kondycję fizyczną. Uczy, jak bezpiecznie bawić się na śniegu. Zdobywającego ją zucha należy uczulić na bezpieczeństwo zjeżdżania z górką oraz konieczność wybierania bezpiecznych miejsc do jazdy. Zadania wykonywane przez zucha można wykorzystać podczas cykliów sprawnościowych „olimpijczyka”, „sportowca”, „człowieka zimy” i „Eskimosa”. Aby dalej rozwijać zainteresowania zucha sportem, można wskazać mu sprawności „łyżwiarza” i „saneczkarza” oraz inne sprawności sportowe.

PIŁKARZ

1. Rozegrałem kilkanaście meczów w piłkę nożną (grając na różnych pozycjach).
2. Podczas meczu stosuję zasady fair play.
3. Byłem sędzią podczas meczu.
4. Prowadziłem przed meczem rozgrzewkę.
5. Zorganizowałem mini rozgrywki na podwórku lub w gromadzie albo przeprowadziłem zawody, wybierając króla strzelców lub najlepszego bramkarza.
6. Przedstawiłem w ciekawej formie swojego ulubionego piłkarza lub klub sportowy.
7. Kibicowałem podczas meczu.
8. Umiem podbijać piłkę nogą, prowadzić ją lewą i prawą nogą, wybijać z rzutu różnego.

Uwagi

Zadania wykonywane przez zucha najłatwiej włączyć do realizowanego z gromadą cyklu „olimpijczyka” lub „sportowca”. Można też zorganizować rozgrywki między zaprzyjaźnionymi gromadami.

PŁYWACZKA/PŁYWAK

1. Staram się regularnie chodzić na basen.
2. Przestrzegam regulaminu kąpiel.
3. Pomagałem przy urządzeniu bezpiecznego kąpieliska lub budowie pomostu.
4. Brałem udział w zajęciach w wodzie organizowanych przez gromadę.
5. Przy pomocy trenera pływackiego lub nauczyciela kultury fizycznej sporządziłem zestaw ćwiczeń na łódce doskonalących moje umiejętności pływackie i regularnie je wykonywałem.
6. Potrafię przepłynąć 25 m stylem dowolnym.
7. Umiem nurkować i skakać do wody w bezpiecznym miejscu.
8. Brałem udział w wodnej olimpiadzie lub zawodach.

Uwagi

Zuch „pływak” zna miejsca, w których bezpiecznie można się kąpać, wie jak zachować się podczas zabaw w wodzie, sprawnie pływa.

Drużynowy musi wyraźnie podkreślić, że zdobycie sprawności „pływaka” nie jest równoznaczne z uzyskaniem karty pływackiej (ale np. na kolonii zdobywanie tej sprawności można połączyć ze zdobywaniem karty).

ROWERZYSTKA/ROWERZYSTA

1. Znam historię roweru, opowiedziałem kolegom, jak dawniej wyglądały rowery.
2. Bezpiecznie jeżdżę na rowerze.
3. Znam podstawowe przepisy ruchu drogowego.
4. Znam rodzaje znaków drogowych, potrafię rozpoznać niektóre z nich.
5. Bawiłem się z kolegami w wyścig kolarski.
6. Urządziłem rowerowy tor przeszkód – jazda po ósemce, słalom itp.
7. Konserwuję swój rower, potrafię naprawić drobne uszkodzenia.
8. Potrafię przygotować rower do bezpiecznej jazdy.
9. Wyzaczyłem trasę rowerową, po której mogę jeździć.
10. Potrafię udzielić pierwszej pomocy przy skaleczeniu.

Uwagi

Sprawność kształtuje zwinność, sprawność, wytrzymałość, a także zdolność przewidywania i podporządkowywania się przepisom. Zuch „rowerzysta” bezpiecznie porusza się na rowerze, nie będąc zagrożeniem dla innych i nie narażając własnego zdrowia.

Zuchowi zdobywającemu tę sprawność należy uświadomić, że nie jest ona równoznaczna z kartą rowerową (do 12 roku życia zuch nie może poruszać się rowerem po drogach publicznych).

SANECZKARKA/SANECZKARZ

1. Umiem kierować sankami.
2. Konserwuję i naprawiam swój sprzęt.
3. Jeżdżę na bezpiecznych górkach, odradzam kolegom jazdę w miejscach niebezpiecznych. Wymyśliłem własny bezpieczny sposób zjeżdżania na sankach.
4. Odpowiednio się ubieram, wychodząc na sanki.
5. Narysowałem plan bezpiecznej góry, gdzie zaznaczyłem podejścia dla saneczkarzy, zjazdy dla bardziej lub mniej zaawansowanych, poczekalnię dla rodziców. Uwzględniłem bezpieczną odległość od ulic, chodników, płotów, drzew.
6. Brałem udział w zawodach saneczkowych.
7. Urządziłem pokaz jazdy na sankach (jazda w różnych pozycjach, w kuligu, slalomem, zaprzęgiem).
8. Zorganizowałem dla gromady wyścigi saneczkowych zaprzęgów.

Uwagi

Sprawność kształtuje zwinność, zręczność oraz ogólną sprawność fizyczną. Zdobywającego ją zucha należy uczulić przede wszystkim na bezpieczeństwo jazdy – i to nie tylko osoby jeżdżącej, lecz także otoczenia.

Sanki to doskonała zimowa zabawa, szczególnie jeśli bierze w niej udział grupa dzieci. Dlatego warto pokusić się o zespołowe zdobywanie tej sprawności albo wykorzystać do wspólnej zabawy umiejętności kilku zuchów „saneczkarzy”. Zadania wykonywane przez zucha można wykorzystać podczas cyklu sprawnościowego „olimpijczyka”, „sportowca”, „człowieka zimy” i „Eskimos”. Aby dalej rozwijać zainteresowania zucha sportem, można mu wskazać sprawności „łyżwiarza” i „narciarza” oraz inne sprawności sportowe.

SZACHISTKA/SZACHISTA

1. Lubię grać w szachy. Znam podstawowe zasady tej gry.
2. Potrafię rozpoznać wszystkie figury szachowe, znam ich ruchy.
3. Rozegrałem kilka partii szachowych z kolegami lub rodzeństwem.
4. Zorganizowałem turniej szachowy lub żywe szachy.
5. Potrafię ocenić sytuację na szachownicy i wykonać właściwy ruch.
6. Znam nazwiska mistrzów szachowych.
7. Wiem, na czym polega obrona i atak podczas gry.
8. Nauczyłem grać w szachy kolegę, wytłumaczyłem im, co oznacza roszada, pat i mat.

Uwagi

Zdobywając tę sprawność, zuch rozwija swój zmysł taktyczny, uczy się strategii i logicznego myślenia, kształci umiejętność przewidywania dalszego ciągu zdarzeń i konsekwencji podejmowanych działań. Zuch „szachista” to strateg potrafiący wykorzystać swe umiejętności w różnych sytuacjach na potrzeby całej gromady.

TENISISTKA/TENISISTA

1. Rozegrałem mecz w singlu i deblu.
2. Pobitem swój rekord w podbijaniu piłeczki tenisowej.
3. Dbam o swój sprzęt, potrafię naprawić niewielkie uszkodzenia.
4. Przygotowałem kort do gry.
5. Sędziowałem mecz tenisa.
6. Wytłumaczyłem zasady gry i fachowe słownictwo używane podczas meczu.
7. Brałem udział w turnieju tenisa.
8. Nauczyłem kolegę odbijać piłkę z forhendu i bekhendu.

Uwagi

Sprawność kształtuje zwinność, spostrzegawczość, zręczność oraz ogólną kondycję fizyczną. Zadania wykonywane przez zucha można wykorzystać podczas cyklu sprawnościowego „olimpijczyka” i „sportowca”. Aby dalej rozwijać zainteresowania zucha, można wskazać mu inne sprawności sportowe, np. „gimnastyka” lub „mistrza ringo”.

ZARADNOŚĆ ŻYCIOWA

DAMA

1. Używam słów: proszę, przepraszam, dziękuję, dzień dobry, dobranoc, do widzenia.
2. Zachowuję się uprzejmie wobec chłopców i dziewcząt. Nie zaczepiam ich i nie przezywam.
3. Przeczytałam książkę lub artykuł z czasopisma dla dzieci o zasadach savoir-vivre'u.
4. Opowiedziałam moim kolegom, koleżankom lub zrobiłam gazetkę na temat savoir-vivre'u.
5. Spory załatwiam w sposób kulturalny.
6. Przygotowałam dla papierowych lalek ubranka na różne okazje, wiem, jak się odpowiednio ubrać.
7. Nakrywałam do stołu w domu, na kolonii zuchowej, podczas święta klasowego lub w gromadzie.
8. Zaprosiłam koleżanki i kolegów na herbatkę (urodziny). Urządziłam przyjęcie.
9. Chodzę schludnie ubrana.
10. Potrafię rozmawiać przez telefon.

Uwagi

Sprawność przydatna jest zwłaszcza wtedy, gdy stosunki między dziewczynkami a chłopcami pozostawiają wiele do życzenia. Zadania można włączyć do wszystkich prawie zabaw, ponieważ zawsze należy zachowywać się kulturalnie. Zainteresowania zucha można wykorzystać podczas zdobywania w gromadzie sprawności „Nawojki/żaka” i „dworki”.

DZENTELMEN

1. Używam słów: proszę, przepraszam, dziękuję, dzień dobry, dobranoc, do widzenia.
2. Zachowuję się uprzejmie wobec dziewczynek, przepuszczam je w drzwiach, ustępuję miejsca, pomagam, gdy tego potrzebują.
3. Przeczytałem książkę lub artykuł z czasopisma dla dzieci o zasadach savoi-vivre'u.
4. Opowiedziałem moim kolegom lub zrobiłem gazetkę o zasadach savoir-vivre'u.
5. Spory załatwiam w sposób kulturalny.
6. Ubieram się stosownie do okazji i pory roku. Zawsze jestem schludnie ubrany.
7. Nakrywałem do stołu w domu lub na kolonii zachowowej.
8. Potrafię rozmawiać przez telefon.

Uwagi

Sprawność przydatna jest zwłaszcza wtedy, gdy stosunki między dziewczynkami i chłopcami pozostawiają wiele do życzenia. Zadania można włączyć do wszystkich prawie zabaw, ponieważ zawsze należy zachowywać się kulturalnie.

Zainteresowania zucha można wykorzystać podczas zdobywania w gromadzie sprawności „Nawojki/żaka” lub „rycerza”.

1. Wiem, w jaki sposób można oszczędzać pieniądze.
2. Oszczędnie gospodaruję pieniędzmi i planuję swoje wydatki.
3. Rozliczam się z powierzonych mi pieniędzy.
4. Znam nazwy kilku monet używanych dawniej w Polsce, wiem, jak wyglądał handel, gdy nie było pieniędzy.
5. Zebrałem lub narysowałem kilka monet, którymi posługują się za granicą. Potrafię wymienić kilka państw, w których walutą jest euro.
6. Mam własną skarbonkę lub kartę przedpłaconą.
7. Zbieram makulaturę, butelki, ziota lub owoce lasu i pieniądze uzyskane z ich sprzedaży oszczędzam na określony cel.
8. Wykonałem portmonetkę lub sakiewkę do przechowywania drobnych oszczędności.
9. Umiem ułożyć pieniądze według ich wartości.
10. Wyjaśniłem kolegom, co to jest popyt, podaż, bank, kredyt, giełda, pożyczka.
11. Sprzedawałem w sklepiku zuchowym lub na prowadzonym przez naszą gromadę (klasę) kiermaszu.
12. Opiekowałem się bankiem gromady.

Uwagi

Sprawność uczy oszczędności, odpowiedzialności, samodzielności i umiejętności gospodarowania pieniędzmi (planowania wydatków, zdobywania funduszy, realizowania planów). Należy zwrócić uwagę, aby zuch nie zbierał pieniędzy dla samego zbierania i aby cel ich gromadzenia był realny, a sposób pozyskiwania uczciwy.

Można zdobywać tę sprawność na kolonii – tam zwykle zuchy mają swoje pierwsze pieniądze.

HIGIENISTKA/HIGIENISTA

1. Wiem, na czym polega codzienna toaleta. Brałem udział w konkursie wiedzy o higienie.
2. Dbam o higienę własnego ciała, wiem, kiedy należy myć ręce.
3. Dbam o swój pokój (kącik), potrafię uporządkować swoje miejsce pracy.
4. Opiekowałem się apteczką gromady.
5. Przygotowałem dla mojej rodziny zdrową sałatkę.
6. Udzieliłem pierwszej pomocy w przypadku lekkiego skaleczenia.
7. Opowiedziałem kolegom lub koleżankom, jak dbać o higienę.
8. Sprawdzałem stan czystości na kolonii.
9. Zmierzyłem temperaturę, oceniłem, czy jest prawidłowa, przy osobie dorosłej odmierzyłem krople.
10. Potrafię wymienić produkty zawierające witaminy.
11. Potrafię wytłumaczyć, dlaczego nie wolno samowolnie spożywać leków oraz przyjmować leków przeterminowanych.
12. Sprawdzam terminy przydatności do spożycia kupowanych artykułów spożywczych.

Uwagi

Sprawność kształtuje postawę dbałości o zdrowie. Zuch „higienista” dba o właściwą higienę swojego ciała i miejsca, w którym przebywa. Chętnie udziela pomocy innym (wszelka pomoc medyczna powinna być stosowana tylko pod opieką osoby dorosłej).

Sprawność może być zdobywana podczas realizacji w gromadzie cyklu „lekarki/lekarza”, także na kolonii zuchowej lub biwaku.

KUCHMISTRZ

1. Założyłem książkę kucharską, w której zamieściłem przepisy na swoje ulubione potrawy.
2. Mam swój własny fartuszek kuchenny.
3. Znam nazwy przypraw. Wiem, do jakich potraw się ich używa.
4. Potrafię samodzielnie zrobić kilka potraw.
5. Znam zdrowe nawyki żywieniowe i stosuję je w praktyce.
6. Umiem zaplanować tygodniowy jadłospis zawierający potrzebne witaminy, minerały i składniki odżywcze.
7. Zachęcam innych do zdrowych nawyków żywieniowych. Przygotowałem plakat i przedstawiłem go podczas zbiórki.
8. Wiem, jak należy się obchodzić z wrzątkiem oraz ostrymi nożami.
9. Zawsze przed przygotowywaniem posiłku i jedzeniem myję ręce.
10. Chętnie pomagam rodzicom w robieniu zakupów i przygotowywaniu posiłków.

Uwagi

Sprawność jest przeznaczona dla dzieci, które lubią pomagać w kuchni. Zdobywając ją zuch na pewno chętnie umieści swoje ulubione przepisy we własnej książce kucharskiej, pochwali się kolorowym fartuszkem lub przygotuje plakat, który pokaże kolegom z gromady lub klasy, aby przekonać ich, że bardzo ważne jest to, co jedzą.

Tę sprawność powinny zdobywać starsze zuchy, które potrafią już bezpiecznie postąpić się nożami oraz innymi przybarami kuchennymi.

1. Interesuje się językami obcymi, uczę się jednego z nich.
2. Poprawnie mówię po polsku.
3. Potrafię w trzech różnych językach powiedzieć dziesięć słów mających to samo znaczenie.
4. Prowadzę własny słowniczek.
5. Potrafię powiedzieć wiersz lub zaśpiewać piosenkę w innym języku.
6. Koresponduję z osobą z zagranicy.
7. Wydałem w kilku egzemplarzach i rozprowadziłem wśród znajomych „Mini słownik grzeczności” własnego pomysłu w jednym lub kilku obcych językach.
8. Przetłumaczyłem na język polski kilka obcojęzycznych etykietek różnych produktów.
9. Każdemu zuchowi z gromady (o ile to możliwe) podałem odpowiednik jego imienia w języku, którego się uczę.
10. Mówię „dzień dobry” i „do widzenia” w języku każdego z sąsiadów Polski.

Uwagi

Sprawność motywuje zucha do nauki oraz pokazuje przydatność języków obcych w życiu. Pomocna jest dla nauczycieli i rodziców, którzy zachęcają dzieci do nauki języków. Umiejętności zucha w tej dziedzinie można wykorzystać podczas cyklu sprawnościowego „podróżnik po ...” lub „ambasador przyjaźni”. Gdy zdobywa ją więcej zuchów w gromadzie, warto wykorzystać ich umiejętności, organizując np. giełdę obcojęzyczną, zabawę w cudzoziemskie miasto lub nawet własną szkółkę językową.

PRZECHODZIENÍ

1. Wiem, jak należy zachować się w drodze do szkoły i gdzie można bezpiecznie przechodzić przez ulicę. Wiem, co to jest zebra.
2. Rozpoznaję znaki drogowe, znajdujące się na drodze z domu do szkoły i w okolicach mojego miejsca zamieszkania. Wiem, co oznacza sygnalizacja świetlna i dźwiękowa.
3. Nauczyłem młodsze dziecko zasad przechodzenia przez ulicę.
4. Wiem, jak oznaczona jest ścieżka rowerowa i kto może się po niej poruszać.
5. Potrafię zachować się w sytuacji, gdy widzę na ulicy wypadek. Wiem, kogo należy poinformować o takim zdarzeniu.
6. Umiem poruszać się po drodze, na której nie ma chodnika. Wiem, co muszę mieć przy sobie, poruszając się po drodze po zmroku.

Uwagi

Zuch „przechodzień” bezpiecznie porusza się po drodze, wie, jak prawidłowo przechodzić przez ulicę, nie narażając własnego zdrowia i nie będąc zagrożeniem dla innych. Sprawność kształtuje samodzielność, spostrzegawczość, a także zdolność przewidywania i podporządkowywania się przepisom. Zdobywającemu ją zuchowi należy uświadomić, że poruszanie się po drogach może być niebezpieczne, a podczas przechodzenia przez ulicę, nawet przy zielonym świetle, należy zachować szczególną ostrożność.

Jeśli zuch zechce poszerzyć swoje umiejętności w tej dziedzinie, można zaproponować mu sprawność „rowerzysta”.

PRZEWODNICZKA PRZEWODNIK PO...

1. Opowiedziałem podanie, historię lub legendę związaną z moją miejscowością.
2. Znam najciekawsze obiekty, potrafię wskazać do nich drogę.
3. Wiem, gdzie jest najbliższy przystanek, apteka, poczta, straż pożarna, przychodnia (szpital), siedziba władz miasta, dzielnicy, gminy.
4. Umieję dojechać lub dojechać do określonego miejsca w naszym mieście.
5. Oproceedziłem wycieczkę lub gościa po mojej miejscowości.
6. Wykonałem prosty plan swojej miejscowości.
7. Prowadziłem dla zuchów z gromady informację turystyczną o mojej miejscowości.
8. Zaplanowałem trasy wycieczek.
9. Mam w swojej kolekcji mapę, pocztówki, zdjęcia i foldery dotyczące mojej miejscowości. Przeczytałem o niej w przewodniku.
10. Stosuję przepisy poruszania się po drogach.
11. Umieję opowiadać jak przewodnik, dobierając informacje i język do poziomu uczestników wycieczki.

Uwagi

Sprawność poszerza wiedzę zucha o najbliższym otoczeniu. Ten sam zuch może zdobywać ją wielokrotnie, może być przewodnikiem po szkole, starówce, osiedlu, kościołach, szlaku bitew itp. Wraz z wiekiem i rozwojem zainteresowań dziecka należy stopniować poziom trudności zadań. Umiejętności i wiedzę zucha można wykorzystać podczas zespołowego zdobywania sprawności „wszędobylskiego” lub „znawcy regionu”.

PRZEWODNICZKA/PRZEWODNIK PO SZKOLE

1. Znam dobrze swoją szkołę. Potrafię za pomocą samego słuchu rozpoznać szkolne odgłosy (śmiechy i okrzyki podczas przerwy, szelest kartek w bibliotece, dzwonek, stuk kredy po tablicy itd.).
2. Potrafię nazwać uczucia, które mogą towarzyszyć dzieciom podczas pierwszych dni w szkole. Umiem zaradzić negatywnym z nich.
3. Opiekowałem się pierwszoklasistą przez pierwszy miesiąc jego nauki w szkole.
4. Wiem, kto jest patronem mojej szkoły. Opowiedziałem pierwszoklaszycie, jakie są zasługi naszego patrona.
5. Wykonałem plan szkoły i podarowałem go pierwszoklasistom. Oprowadziłem ich i pokazałem ciekawe miejsca w szkole.
6. Pokazałem pierwszoklaszycie, gdzie pracują różni pracownicy szkoły (dyrektor, pielęgniarka, woźna, dozorca, sekretarka, pedagog, bibliotekarka, kucharki), powiedziałem, do kogo z nich mogą zwracać się w różnych sprawach.
7. Wskazałem pierwszoklaszycie, którędy najbezpieczniej dojść do szkoły oraz pokazałem miejsca, które powinien omijać.
8. Pokazałem pierwszoklasistom, jak dbać o naszą szkołę.
9. Przyprowadziłem młodszego kolegę na zbiórkę gromady.

Uwagi

Sprawność należy do grupy sprawności „przewodnik po...”. Zdobywając ją, zuch poszerza wiedzę o najbliższym otoczeniu, jakim jest szkoła.

Podczas realizacji sprawności zuchy mogą samodzielnie opracować i wykonać informator szkolny. Uwagę zuchów należy zwrócić na każdego nowego ucznia, nie tylko pierwszoklasistę.

Umiejętności i wiedzę zucha można wykorzystać podczas zespołowego zdobywania sprawności „wszędobylskiego” lub „znawcy regionu”. Zainteresowania zucha najbliższą okolicą można wspierać, proponując mu sprawności „przechodnia” i „rowerzysty”.

NOWOCZESNA GOSPODYNI PORZĄDNICKI

1. Dbam o porządek w swoim pokoju, sam zaprojektowałam wystój kąpielnicy.
2. Przygotowałam prosty posiłek dla swojej rodziny (kolacja, podwieczorek).
3. Pomagam w wykonywaniu porządków domowych. Nakrywałam do stołu.
4. Uszyłam rękawicę do podtrzymywania gorących naczyń lub inną użyteczną rzecz.
5. Pomogłam mamie ułożyć jadłospis na cały dzień.
6. Odkurzałam pokój, korzystałam ze środków czystości podczas porządków domowych.
7. Przygotowałam gazetkę na temat zdrowego odżywiania się.
8. Zrobiłam proste zakupy.
9. Dbam o swój ubiór. Prąłem i prasowałam własne ubrania. Potrafię dobrać odpowiedni strój do okoliczności.
10. Uzgodniłam z rodzicami cztery prace domowe, które wykonywałam regularnie.
11. Dobrze wypełniałam obowiązki dyżurnego. Posprzątałam kuchnię.

Uwagi

Sprawność uczy zucha porządku i systematyczności, dbania o siebie i swoje otoczenie oraz zaradności życiowej. Kształtuje podstawowe umiejętności przydatne każdemu człowiekowi – radzenia sobie z obowiązkami domowymi. Uczy systematyczności i porządku, rozwija zmysł estetyki.

Najczęściej część zadań zucha będzie wykonywał w domu, dlatego wskazane jest, aby ustalił z rodzicami, co należy do jego obowiązków. Sprawność można zdobywać także podczas kolonii zuchowej.

Drużynowy nie powinien mieć problemów z włączeniem działań zucha do zbiórek gromady – zuch zdobywający tę sprawność pomoże np. podczas przygotowań do Dnia Matki lub Dnia Babci, święta surówek i przy podobnych okazjach.

ZOSIA SAMOSIA/SAMODZIELNY

1. Jestem samodzielny i zaradny. Chętnie pomagam młodszym kolegom.
2. Potrafię samodzielnie zawiązać buty.
3. Potrafię sam się ubrać odpowiednio do temperatury panującej na zewnątrz.
4. Samodzielnie wykonuję takie czynności, jak mycie zębów czy jedzenie.
5. Potrafię odczytać godzinę z zegarka.
6. Wraz z szóstką posprzątałem zuchówkę.
7. Nigdy nie rozmawiam z nieznajomymi.
8. Przestrzegam zasad bezpieczeństwa poruszania się po drogach.
9. Zawsze staram się pamiętać o swoich domowych obowiązkach. Chętnie pomagam rodzicom.
10. Nikt nie musi mi przypominać o odrobieniu pracy domowej. Zawsze sam pakuję plecak do szkoły, staram się niczego nie zapomnieć.
11. Znam telefony alarmowe. Gdy się zgubię, wiem, do kogo mogę się zwrócić o pomoc (w szkole, w centrum handlowym, na ulicy).
12. W trudnych dla mnie sytuacjach staram się nie płakać, szukam najlepszego rozwiązania.

Uwagi

Celem sprawności jest wspieranie dzieci w podejmowaniu działań prowadzących do samodzielności. Sprawność ta powinna uświadomić zuchowi, że samodzielne działanie nie jest trudne, a także uczulić na niebezpieczeństwa, z jakimi może się zetknąć w codziennym życiu. Ma motywować do zaradności i wytrwałości w przezwyciężaniu przeszkód.

Sprawność jest przeznaczona głównie dla najmłodszych zuchów, ale nic nie stoi na przeszkodzie, by zdobywały ją również zuchy starsze, jeśli drużynowy uzna to za pomocne w ich rozwoju. Zuchom bardziej samodzielnym można zaproponować sprawności „dobrego opiekuna” i „przyjaciela innych”.

SOBIERADEK

1. Odpowiednio się ubieram, wychodząc na wycieczkę lub do szkoły.
2. Umiem udzielić pierwszej pomocy w przypadku drobnych skaleczeń.
3. Robię sobie sam drugie śniadanie do szkoły lub przygotowałem podwieczorek dla swojej rodziny.
4. Na wycieczkę zabrałem rzeczy, które mogą przydać się w różnych okolicznościach.
5. Sam czyszczyć buty, dbam o swoje ubrania, przyszywam guziki.
6. Zrobiłem zakupy.
7. Nauczyłem kolegę prawidłowo pakować tornister, plecak lub chlebak.

Uwagi

Sprawność czy uczynności, umiejętności radzenia sobie w każdej sytuacji i samodzielności. Nadaje się szczególnie dla młodszych zuchów. Dzieciom, które chcą poszerzyć swoje umiejętności w tej dziedzinie, można polecić sprawność „nowoczesnej gospodyni/porządnickiego” i „Zosi Samosi/samodzielnego”.

ŚNIEŻNOBIAŁY UŚMIECH

1. Poznałem budowę jamy ustnej.
2. Potrafię prawidłowo szczotkować zęby.
3. Założyłem dzienniczek szczotkowania zębów. Uzupelniałem go systematycznie (przynajmniej dwa razy dziennie).
4. Zrobiłem w domu przegląd szczoteczek do zębów wszystkich domowników, jeśli była taka potrzeba, wyjaśniłem, dlaczego należy je zmienić.
5. Znam przekąski bezpieczne dla zębów.
6. Walczę ze skłonnością do podjadania słodczy.
7. Sporządziłem listę past zawierających fluor.
8. Byłem w gabinecie stomatologicznym na badaniach kontrolnych.
9. Wykonałem plakat tematycznie związany z higieną jamy ustnej.

Uwagi

Sprawność jest przeznaczona dla zuchów, które dbają lub chcą dbać o swoje zęby. Jej podstawowym celem jest kształtowanie i utrwalanie korzystnych nawyków higienicznych. Zuch, który zdobył tę sprawność, powinien być rzecznikiem zdrowych zębów. Zainteresowania zucha sprawą higieny zębów oraz jego zapał można wykorzystać na zbiórkach przy zespołowym zdobywaniu sprawności „lekarza/lekarki”.

ZŁOTA RĄCZKA

1. Umiem bezpiecznie posługiwać się podstawowymi narzędziami (np. potrafię wbić gwóźdź).
2. Wykonałem kilka zabawek, podarowałem je młodszemu kolegom.
3. Dekorowałem zuchówkę lub salę balową.
4. Wykonałem prosty model z gotowych elementów.
5. Naprawiałem zepsute sprzęty.
6. Samodzielnie przygotowałem klej.
7. Wiem, gdzie znajdują się najbliższe warsztaty: stolarski, naprawy urządzeń elektrycznych itp.
8. Zbieram rzeczy, które mogą przydać się do majsterkowania (sznurki, szpulki, drut, kasztany, żołędzie itp.).
9. Oszczędnie gospodaruję materiałami, dbam o narzędzia pracy.

Uwagi

Zuch „złota rączka” potrafi naprawić zepsute urządzenie i wyczarować „coś z niczego”. Sprawność uczy zucha cierpliwości, dokładności i zaradności. Wyrabia zmysł estetyki i sprawność manualną. Zuch „złota rączka” może wykazać się zdolnościami i umiejętnościami podczas zespołowego zdobywania prawie każdej sprawności (szczególnie podczas majsterki).

ZNAWCZYNI/ZNAWCA LICZB

1. Potrafię napisać i odczytać wszystkie cyfry od 0 do 9.
2. Zilustrowałem wszystkie cyfry tak, że do każdej z nich przyporządkowany jest rysunek z odpowiednią liczbą przedmiotów.
3. Potrafię policzyć minimum 10 przedmiotów. Wiem, ile liter znajduje się w moim imieniu.
4. Przyglądałem się cyfrom, wiem, co przypominają swoim kształtem, np. 2 – tabędzia, 8 – bałwana.
5. Ustawiałem swoje ciało w taki sposób, by przypominało kształtem poszczególne cyfry. Przygotowałem taką zgadywanke cyfrową dla swojej szóstki lub gromady.
6. Potrafię rozpoznać cyfrę, którą ktoś napisze mi palcem na plecach.
7. Potrafię wykonać proste działania matematyczne w zakresie 10.
8. Wiem, co na świecie: jest tylko jedno (ja, Słońce), występuje po dwa (moje uszy, oczy itd.), po trzy itd.
9. Wiem, w jakich życiowych sytuacjach znajomość liczb i umiejętność liczenia jest niezbędna.

Uwagi

Sprawność wzmacnia motywację do poznawania cyfr i liczb oraz prostych działań matematycznych. Wspiera naukę szkolną oraz pokazuje zuchom, jak ważna i potrzebna we współczesnym życiu (również podczas zbiórek) jest to wiedza. Rozwija znajomość symboli, pojęć i umiejętności matematycznych. Sprawność jest przeznaczona dla najmłodszych zuchów. Jej zadania muszą być dostosowane do indywidualnego poziomu rozwoju dziecka.

ZNAWCZYNI/ZNAWCA LITER

1. Potrafię napisać i odczytać wszystkie litery polskiego alfabetu. Potrafię odróżnić wielką i małą literę.
2. Zilustrowałem cały alfabet tak, że do każdej litery alfabetu został przyporządkowany rysunek, którego nazwa zaczyna się na daną literę.
3. Potrafię przeliterować swoje imię (wymienić głoski) oraz kilka innych, prostych wyrazów związanych z gromadą.
4. Przyglądałem się literom. Wiem, co przypominają swoim kształtem, np. O – jajko, R – zjeżdżalnię.
5. Wiem, co to jest sylaba. Potrafię podzielić proste wyrazy na sylaby za pomocą kłaskania.
6. Ustawiałem sylwetkę kolegi w taki sposób, by przypominała kształtem poszczególne litery. Przygotowałem w ten sposób zgadywanke literową dla szóstki lub gromady.
7. Potrafię rozpoznać literę, którą ktoś napisze mi palcem na plecach.
8. Wiem, w jakich życiowych sytuacjach umiejętność czytania i pisania jest niezbędna.

Uwagi

Sprawność wzmacnia motywację do poznawania liter oraz nauki czytania i pisania. Wspiera naukę szkolną oraz pokazuje zuchom, jak ważne są te umiejętności we współczesnym życiu (również podczas zbiórek).

Sprawność jest przeznaczona dla najmłodszych zuchów. Jej zadania muszą być dostosowane do indywidualnego poziomu rozwoju dziecka.

SPIS TREŚCI

Regulamin sprawności zuchowych.....	3
-------------------------------------	---

SPRAWNOŚCI ZDOBYWANE ZESPOŁOWO 5

ARTYSTYCZNE.....	7
Aktorka/aktor	8
Artystka/artysta.....	9
Muzykolog	10
Tancerka/tancerz	11
Zaczarowana paleta	12

BAJKOWE 13

Czarodziejka/czarodziej.....	14
Elf.....	15
Fantastka/fantasta	16
Gumiś	17
Krasnoludek.....	18
Kubuś Puchatek	19
Mały Książę	20
Mowgli	21
Muminek.....	22
Narnijczyk.....	23
Pan Kleks	24
Pan Samochodzik.....	25
Piotruś Pan	26
Plastuś	27
Przyjaciółka/przyjaciel bajek.....	28
Przyjaciółka/przyjaciel Madagaskaru	29
Robin Hood.....	31
Robinson.....	32
Smerf	33
Staś i Nel	34

KULTUROZNAWCZE..... 35

Atenka/Ateńczyk.....	36
Benedyktynka/benedyktyn	37
Dworka.....	38
Egipcjanka/Egipcjanin	39
Eskimoska/Eskimos	40
Etnografka/etnograf.....	41
Indianka/Indianin	42
Janosik.....	43
Jaskiniowiec	44

Mistrzyni/mistrz słowa	45
Nawojka/żak.....	46
Poszukiwacz nieznanego ładu	47
Słowianka/Słowianin	48
Spartanka/Spartanin	49
Szlachcianka/Szlachcic	50
Święty Mikołaj	51
Zdobywczyni/zdobywca Dzikiego Zachodu	52
Znawca regionu	53

OBYWATELSKIE 55

Ambasadorka/ambasador przyjaźni	56
Biały Orzeł	57
Bolkowy woj	58
Europejka/Europejczyk	59
Harcownik króla Jana	60
Harcownik króla Jana	60
Mały powstaniec	61
Miś Wojtek	62
Młoda obywatelka/młody obywatel.....	63
Piłsudczyk	64
Rycerz	65
Słoneczko/wilczek.....	66
Zawiszak.....	67
Życiodajna krwinka	68

PRZYRODNICZE 69

Ekoludek.....	70
Leśnik	71
Obrończyni/obrońca czystej wody	72
Ornitolog	73
Przyjaciółka/przyjaciel zwierząt	74
Przyrodniczka/przyrodnik	75
Wodnik Szuwarek	76

SPORTOWE..... 77

Człowiek zimy	78
Olimpijczyk	79
Sportowiec	80

TURYSTYCZNE..... 81

Łazik	82
Podróżniczka/podróżnik	83
Wszędobyłska/wszędobyłski.....	86

ZARADNOŚĆ ŻYCIOWA 87

Dobra gospodyni/dobry gospodarz	88
Majsterklepka	89

Niewidzialna ręka	90
-------------------------	----

ZAWODOWE 91

Archeolog	92
Chemiczka/chemik	93
Detektyw	94
Dietetyk/dietetyczka	95
Drukarz	96
Dziennikarka/dziennikarz	97
Fizyk	98
Górnik	100
Kolejarz	101
Kosmonautka/kosmonauta	102
Krawcowa/krawiec	103
Kuchcik	104
Lekarka/lekarz	105
Lotnik	106
Marynarz	107
Młody naukowiec	108
Oceanograf	109
Ogrodniczka/ogrodnik	110
Pocztowiec	111
Polarnik	112
Policjantka/policjant	113
Producent filmów animowanych	114
Przedsiębiorca	115
Radiowiec	116
Ratownik	117
Rolnik	118
Sprzedawczyni/sprzedawca	119
Strażak	120
Zegarmistrz	121
Żołnierz	122

SPRAWNOŚCI ZDOBYWANE INDYWIDUALNIE 123

MUZYCZNE 125

Grajek	126
Miłośniczka/miłośnik muzyki	127
Muzyk	128
Śpiewak	129

PLASTYCZNE I TECHNICZNE 131

Dekoratorka/dekorator	132
Kronikarz	133
Mistrzyni/mistrz origami	134
Mistrzyni robótek ręcznych	135

Miłośniczka/miłośnik sztuk pięknych	136
Mistrzyni/mistrz makramy	137
Modelarz	138
Plastyczka/plastyk	139
rzeźbiarka /rzeźbiarz	140

TEATRALNE I FILMOWE..... 141

Charakteryzatorka/charakteryzator	142
Lalkarz	143
Miłośniczka/miłośnik filmu	144
Mim	145
Recytatorka/recytator	146

HOBBYSTYCZNE..... 147

Astronom	148
Badacz	149
Bajarz	150
Fotoamatorka/fotoamator	151
Fryzjerka/fryzjer	152
Geopozukiwacz.....	153
Informatyk	154
Internautka/internauta	155
Kibic.....	156
Kolekcjonerka/kolekcjoner.....	157
Łamigłowa.....	158
Meteorolog	159
Przyjaciółka/przyjaciel książek	160

KULTUROWE, PATRIOTYCZNE, SPOŁECZNE I RELIGIJNE 161

Dobra opiekunka/dobry opiekun	162
Kropelka życia.....	163
Kolędnik	164
Obywatelka/obywatel Unii Europejskiej	165
Przyjaciółka/przyjaciel innych.....	166
Strażniczka/strażnik Betlejemskiego Światła Pokoju	167
Śmieszka/śmieszek	168
Wielkanocny baranek	169

MORSKIE..... 171

Mistrzyni/mistrz węzłów.....	172
Szantymen	173
Załogant	174

PRZYRODNICZE..... 175

Hodowca kwiatów.....	176
Ptasia opiekunka/opiekun	177
Zbieraczka/zbieracz grzybów.....	178
Zielarka/zielarz	179

SPORTOWE.....	181
Gimnastyczka/gimnastyk	182
Lekkoatletka/lekkoatleta.....	183
Łyżwiarka/łyżwiarz	184
Mistrzyni/mistrz deskorolki	185
Mistrzyni/mistrz gier i zabaw	186
Mistrzyni/mistrz gier planszowych	187
Mistrzyni/mistrz kometki	188
Mistrzyni/mistrz ping-ponga	189
Mistrzyni/mistrz ringo.....	190
Mistrzyni/mistrz rolek (wrotek)	191
Mistrzyni/mistrz snowboardu	192
Narciarka/narciarz.....	193
Piłkarz	194
Pływaczka/pływak	195
Rowerzystka/rowerzysta.....	196
Saneczkarka/saneczkarz	197
Szachistka/szachista	198
Tenisistka/tenisista	199
ZARADNOŚĆ ŻYCIOWA	201
Dama	202
Dżentelmen	203
Grosik	204
Higienistka/higienista	205
Kuchmistrz	206
Poliglotka/poliglota	207
Przechodzień	208
Przewodniczka/przewodnik po... ..	209
Przewodniczka/przewodnik po szkole	210
Nowoczesna gospodyni/porządnicki	211
Zosia Samosia/samodzielny	212
Sobieradek	213
Śnieżnobiały uśmiech.....	214
Złota rączka	215
Znawczyni/znawcza liczb.....	216
Znawczyni/znawca liter	217